

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie a filosofie

Bc. Magdalena Terezie Bartoňová

Etika rodinných vztahů

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Denisa Červenková, Th.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Ve Studeněvsi dne 13. 5. 2021

Bc. Magdalena Terezie Bartoňová

Bibliografická citace

Etika rodinných vztahů [rukopis]: Diplomová práce/ Bc. Magdalena Terezie Bartoňová;
vedoucí práce: ThLic. Mgr. Denisa Červenková, Th.D. Praha, 2021. 95 s.

Etika rodinných vztahů

Anotace

V dnešní společnosti dochází ke krizi rodiny, rodina pro mnohé lidi ztrácí svoji hodnotu a jsme svědky jejího častého rozpadu. Na pozadí současných těžkostí rodin zkoumá tato diplomová práce funkci rodiny, její jednotlivé vztahy a jejich důležitost pro členy rodiny. Etika rodinných vztahů je rozebírána z hlediska potřeb dítěte a komplementarity partnerství a rodičovství.

Klíčová slova

dialog v rodině, etika rodinných vztahů, partnerství versus rodičovství, rodinné vztahy, rodina

Ethics of family relationships

Abstract

Current society is facing the crisis of the family, for many people the family is losing its value and we are witnessing frequent family break-up. On the background of the current difficulties of families, this thesis tries to investigate the function of the family, its individual relationships and their importance for family members. The ethics of the family relationships is analyzed in terms of children's needs and complementarity of partnership and parenthood.

Keywords

Dialogue in the family, ethics of family relationships, family, family relationships, partnership vs parenthood

Počet znaků (včetně mezer): 168 268

Poděkování

Na na tomto místě bych ráda poděkovala ThLic. Mgr. Denise Červenkové, Th.D. za její trpělivý a vstřícný přístup při konzultacích a za cenné rady a připomínky při vedení mé diplomové práce a ThLic. Mgr. Petru Glogarovi za odborné konzultace.

Zvláštní dík patří také mému manželovi a dětem za podporu a pochopení.

Obsah

Obsah.....	7
ÚVOD.....	8
1 RODINA	9
1.1 Co je rodina?.....	9
1.2 Funkce rodiny	11
1.3 Proměny rodiny ve společnosti.....	14
1.4 Rodina v pohledu církve	21
1.4.1 Rodina v Bibli	21
1.4.2 Rodina v církevních dokumentech.....	26
1.5 Rodina a rodinné vztahy	31
1.5.1 Vztah	33
1.5.2 Vztahy vrozené a získané.....	34
1.5.3 Partnerství	36
1.5.3.1 Manželství a jeho různé definice.....	37
1.5.3.2 Alternativy k manželství	39
1.5.4 Rodiče a děti v rodině	43
1.6 Problémy rodinných vztahů	44
1.6.1 Mezigenerační vztahy a jejich úskalí	45
1.6.2 Manželská krize	46
1.6.3 Rozvod	47
1.6.4 Vztahy získané novým partnerstvím a rodinný „patchwork“ ..	49
2 ETIKA RODINNÝCH VZTAHŮ	51
2.1 Život v rodině – život v dialogu.....	51
2.1.1 Etické předpoklady úspěšného dialogu	52
2.1.2 Jedinečnost rodiny.....	53
2.2 Etika partnerského vztahu	55
2.2.1 Péče o partnerský vztah.....	57
2.2.2 Partnerská intimita	58
2.2.3 Seberealizace.....	59
2.3 Etika rodičovského vztahu.....	61
2.3.1 Dítě v rodině.....	63
2.3.2 Separace - sociální porod	68
2.3.3 Úkol matky.....	70
2.3.4 Úkol otce	72
2.3.5 Sourozenci – vícečetné těhotenství v sociální děloze	75
3 PŘEDNOSTI A LIMITY ETIKY RODINNÝCH VZTAHŮ	77
3.1 Roviny jednání.....	77
3.2 Etika odpovědnosti	79
3.2.1 Přednosti a limity	79
3.2.2 Etika v pojetí Chvály a Trapkové.....	82
ZÁVĚR.....	85
Seznam použitých zkratk.....	87
Seznam obrázků	88
POUŽITÉ ZDROJE	89
Internetové zdroje	92

ÚVOD

Člověk je stvořen pro lásku a bez lásky nemůže být. Láska je základním rozměrem lidské zkušenosti a v rodině nachází své privilegované místo. Zde se člověk realizuje skrze upřímné sebedarování druhým ve svobodě a vzájemnosti. Rodina je vzácným a nezastupitelným místem v životě člověka. Člověk v ní nachází štěstí, zdraví i uspokojení. Z lásky se rodí nezištné vztahy plné uznání, přijetí, respektování a podpory vlastní důstojnosti všech členů i každého jednotlivě. „*Pro většinu lidí je rodina prvním prostorem, kde zakoušejí zdařilý život a kde se v nich rozvíjí důvěra v to, že takový zdar je vždy znovu možný.*“¹

Bohužel v dnešní společnosti dochází ke krizi rodiny, rodina pro mnohé lidi ztrácí svoji hodnotu a jsme svědky jejího častého rozpadu, což vyvolává mnohé otázky. Díky tomu se v posledních letech dostává rodina do popředí zájmu filozofických oborů a rodinná etika se stává důležitou součástí morální a politické filozofie. To může částečně odrážet skutečné změny v rodině jako sociální instituci za poslední desetiletí. Rodinná etika, která se „*zaměřuje na to, aby se životu dařilo a prospíval*“², překlenuje kontinuum od bioetiky po filozofii vzdělávání. Na jednom konci najdeme otázky související s bioetikou a etikou plození a na druhém konci otázky hraničící s filozofií vzdělávání. A mezi těmito dvěma póly najdeme srdce rodinné etiky hledající odpovědi na otázky týkající se morálních vztahů v rodině.³

Tato diplomová práce má za cíl zkoumat funkci rodiny na pozadí současných těžkostí rodin, studovat její jednotlivé vztahy a jejich důležitost pro všechny členy rodiny. Práce je rozdělena do tří velkých částí. První část je věnována rodině obecně, její definici, funkci a proměnám jejího postavení ve společnosti v historických souvislostech. Popisují zde rozdílnost vztahů a mapují jejich časté problémy, ať už v rovině partnerské či mezigenerační. Druhá část práce se zabývá etikou rodinných vztahů. Jsou zde rozebírány jednotlivé rodinné vazby: partnerství, rodičovství a jejich komplementarita, potřeby dítěte během jeho vývoje, úkoly matky a otce. Třetí kapitola se pokouší nastínit přednosti a limity etiky rodinných vztahů.

---

¹ HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*. Praha: Vyšehrad, 2016. s. 29

² Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 29

³ BØYUM, S., GAMLUND, E.: *Family Ethics*. In: *Etikk i praksis*. Nord J Appl Ethics. 2017, 11 (1), 1–4

1 RODINA

Rodina sdružuje lidi v intimní jednotě na podkladě pokrevní příbuznosti. Jinými slovy je to „*skupina osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí*“.⁴ Je důležitým prostorem setkávání generací a vzájemné mezigenerační podpory.⁵ Všude tam, kde muž a žena žijí spolu pod jednou střechou, společně hospodaří a vychovávají děti, hovoříme o rodině.⁶ Lze říci, že vytvoření plně fungující rodiny je jednou z nejdůležitějších životních úloh muže a ženy. Pokrevní příbuznost, rodinné ekonomické zájmy i výchova dětí⁷ však nevystihují dostatečně podstatu rodiny.

Rodina je prvním a jedinečným místem, kde se děti učí lásce, úctě a respektu.⁸ Aby se rodina mohla stát šťastnou, měla by v ní převládat úcta a vzájemná otevřenost. Základní („nukleární“) rodinu tvoří zpravidla dvojice rodičů a jejich děti, zatímco rozšířená rodina zahrnuje i další příbuzné (prarodiče, tety, strýce, bratrance atd.).⁹ Vedle monogamního, či párového, uspořádání rodiny může být i rodina polygamní (obvykle patriarchální), polyandrická, případně neúplná rodina s jedním rodičem.

1.1 Co je rodina?

Sociologie chápe rodinu jako celek rozličných vztahů, spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby minimálně dvou generací v přímé příbuzenské linii, tedy soužití dětí a rodičů, jež je trvalého charakteru. Toto soužití má pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity a jeho vedlejšími znaky je plnění základních rodinných funkcí. Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako „*původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci*“ s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů.¹⁰ Rodina v tomto pojetí je ve své

---

⁴ GIDDENS, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. s. 156

⁵ Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 28-9

⁶ Srov. MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina*, Brno: Blok, 1990. s. 24

⁷ Srov. JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. s. 206

⁸ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině 2017*, s. 154

⁹ Srov. MÁCHOVÁ, J.: *Duševní hygiena rodinného života*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1974, s. 38, nebo též PETRUSEK, M.: *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, s. 941

¹⁰ Srov. PETRUSEK, M.: *Velký sociologický slovník*, s. 940

podstatě neměnnou sociální institucí, která existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociálně uznávána, i když v současnosti lze ve společnosti pozorovat snahy o co nejširší vymezení pojmu rodiny tak, aby byl relevantním pro jakoukoli formu soužití dvou či více osob bez závislosti na mezigeneračním elementu, na přítomnosti dětí či na jakékoli institucionální vazbě.

Rodina je „*institucionálně strukturované sociální společenství, které je založené na rodičovském a manželském vztahu jako jeho dvou základních vztahových liniích, a vychází z úpravy rodinného práva.*“¹¹ Rodina neexistuje izolovaně od společnosti, vždy je součástí širší sociální jednotky, do které zasahují normy, kultura a tradice. „*Rodina je prostorem, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti.*“¹² a „*má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.*“¹³ Když se rodině v kontextu politiky přiznává vnitřní morální hodnota, obvykle jde o specifický druh rodiny, kterému je tento status přiznán, jmenovitě tradiční nukleární rodině.¹⁴

Rodina má centrální postavení, je nositelkou nezadatelných práv, k nimž nachází své oprávnění v lidské přirozenosti, a proto by společnost a stát měli rodinu podporovat a chránit, aby mohla plnit všechny své funkce. Postavením rodiny ve státě se zabývá rodinné právo, což je souhrn právních norem upravující vztahy v manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi a mezi dalšími příbuznými i vztahy při náhradní výchově dětí. Společnost budovaná podle měřítek rodiny je nejlepší zárukou společnosti, kde osoba není prostředkem, ale cílem. Český právní řád definici rodiny neobsahuje, ani rodinu nebo její členy obecně neurčuje. Nový občanský zákoník, platný od roku 2014, pouze stanoví, že „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.*“¹⁵ V odborných i politických debatách se rodina často chápe jako základní jednotka, zahrnující jen rodiče, případně jen jednoho z nich, kteří žijí spolu s nezletilými dětmi. Za rodinu se považují i nesezdaná soužití, matky samoživitelky apod.¹⁶ Můžeme vnímat jistou tíži samoty i „*prazvláštní křehkost lidských pout doprovázenou rozporuplnou*

---

¹¹ MPSV: *Národní zpráva o rodině*. 2004. s. 10

¹² MPSV: *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005. s. 3

¹³ Usnesení č.DE01/48 Valného shromáždění OSN: *Všeobecná deklarace lidských práv*. 1948, čl. 16(3)

¹⁴ BØYUM, S., GAMLUND, E.: *Family Ethics*

¹⁵ *Zákon č. 89/2012 Sb.* In: *Občanský zákoník, 2014.* § 3 odst. 2 písm. b)

¹⁶ Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 27

touhou navazovat vztahy a zároveň se příliš nevázat.“¹⁷ A právě samota je podle papeže Františka v současné kultuře jedním z druhů chudoby a to nejen důsledkem křehkosti vztahů, ale i nepřítomnosti Boha v životě lidí.¹⁸

V českém jazyce pojem „rodina“ jasně vystihuje její podstatu, rodit a vychovat novou generaci pro samostatný život. Abychom předešli diskusi o možném složení skupin, které chtějí být označovány za rodinu (heterosexuální páry, jednopohlavní páry, skupiny o různém počtu osob pečujících o děti), držíme se pojetí rodiny jako „*nejmenšího možného bio-psycho-sociálního živého organismu schopného úplné replikace*“¹⁹, jež může nepřehlednou situaci vyjasnit. „*Úplnou replikací je míněna replikace biologická (genetická) i kulturní.*“²⁰

Biologická replikace se uskutečňuje evolucí prověřeným pohlavním rozmnožováním, které zajišťují dva pohlavně odlišní jedinci s rozdílnými úkoly vyměňující si pohlavní buňky s poloviční sadou chromozómů. Úplná - diploidní sada - vzniká z mateřského a otcovského organismu, z čehož je zřejmé, že biologickými rodiči dítěte mohou být jen dva rodiče, muž a žena.²¹ Ti jsou ponejprv partnery, které spojuje vztah získaný a teprve narozením společného dítěte se muž a žena stávají vlastními rodiči dítěte, které je navždy spojí dvěma vrozenými vazbami, jež nelze žádným způsobem zrušit.

1.2 Funkce rodiny

Mezi základní společensky důležité funkce rodiny patří funkce reprodukční, socializační, sociálně-ekonomická a regenerační. Zákon na prvním místě uvádí funkci reprodukční a výchovnou,²² když ze svého pohledu považuje založení rodiny za hlavní

¹⁷ BAUMAN, Z.: *Tekutá láska: O křehkosti lidských pout*. Praha: Academia, 2013. s. 10

¹⁸ Srov. FRANTIŠEK: *Amoris laetitia: Posynodální apoštolská exhortace o radosti z lásky* (dále jen AL), 2016. čl. 43

¹⁹ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*. In: CÍLEK, V., AČ, A. a kol.: *Věk nerovnováhy*. Praha: Academia, 2019. s. 221

²⁰ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*, s. 221

²¹ Nedávno schválený zákon, jež v Británii dovoluje ve zvláštních případech použít pro úpravu lidských gamet genetický materiál tří jedinců, je novinkou, které nelze za přirozených podmínek dosáhnout. Týká se jen asistované reprodukce v případech některých dědičných chorob. Srov. *The Human Fertilisation and Embryology (Mitochondrial Donation) Regulations 2015*. [online] 2015 [cit. 2021-05-01]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/572/contents/made>

²² Srov. *Zákon o rodině č. 94/1964 Sb.* § 1

účel manželství, hned vedle řádné výchovy dětí. Sociologie akcentuje funkci socializační, když vnímá rodinu především jako skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědni za výchovu dětí. Možný připomíná, že hlavním účelem sociálního zařízení rodiny je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění tvar, vnitřní uspořádání, habitus a vyrovnává změny ve svém okolí.²³

Základní biologicko-reprodukční funkce rodiny souvisí s uspokojováním sexuálních potřeb manželů a rozmnožovacích procesů. Děti mají pro rodinu velký citový význam a vysokou hodnotu. V našich podmínkách se rodí obvykle jen tolik dětí, kolik rodina vzhledem ke svým hodnotám, cílům a očekáváním pokládá za přiměřené. Manželská láska je svou povahou otevřená k přijetí života. Plozením se vyjadřuje sociální subjektivita rodiny a uvádí se do pohybu láska a solidarita mezi generacemi, na niž je založena společnost. Společenství muže a ženy vytváří životodárné prostředí, v němž se dítě narodí, roste, rozvíjí se, učí se, poznává dobro, lásku, pravdu a mravní hodnoty.²⁴

Socializační funkce rodiny znamená přechod od vědomí JÁ k vědomí MY. Rodina je prvním místem, kde se malé děti učí začleňovat do širších sociálních vazeb a vztahů.²⁵ Její úspěšnost je velmi závislá na osobnostních dispozicích rodičů dítěte, jejich vztahu k němu a jejich vzdělání. V atmosféře rodiny, která je spojená přirozenou náklonností, jsou všichni přijímáni ve své jedinečnosti a odpovědnosti. Rodina je tedy místem utváření osobnosti člověka a zároveň prvním přirozeným společenstvím. Rodina má prvotní a nezastupitelnou roli ve výchově dětí. Láska rodičů je pramenem, životodárným principem i normou. Rodiče mají právo a povinnost vychovávat děti.²⁶ Jsou první, ale ne jediní vychovatelé, mají právo vybrat prostředky podle svého přesvědčení, protože za výchovu zodpovídají. Mateřská a otcovská role je rovnocenně nezbytná a musí působit v jednotě. Výchovná funkce rodiny znamená výchovu pokračovatelů rodu, jde o zajištění normálního tělesného, duševního a sociálního vývinu, ale i přípravu dětí pro život ve společnosti. Rodina je místem, kde se projevuje

---

²³ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*. Vyd. 2, Praha: SLON, 2008. s. 14

²⁴ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 14-15

²⁵ Srov. HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: SLON, 2007. s. 27

²⁶ Srov. *Zákon č. 89/2012 Sb. Oddíl 3*

celá škála pocitů, prožívá se široká pestrost citového života. Je tu přítomná emocionalita mezi manželským párem, mezi rodiči a dětmi, i mezi sourozenci navzájem.²⁷

Ekonomická funkce rodiny zahrnuje zabezpečení příjmu rodiny na základní potřeby, ale i na kulturu, sport, vzdělávání, koníčky apod. Jejím cílem je udržet životaschopnost rodiny po ekonomické stránce a zajistit ochrannou funkci, jež tvoří povinnost rodičů starat se o děti, jejich výživu, bydlení a ošacení, ochranu zdraví, zabezpečit péči v případě nemoci, i prevenci před sociálně-patologickými jevy.²⁸ Podle ekonoma Mlčocha je rodina zdrojem pracovní síly prodávané na trhu, z něž plyne hlavní zdroj příjmu pro ni samotnou. Rodina je „závisle proměnnou“²⁹, je zdrojem neformální ekonomické aktivity, jejímiž výstupy jsou produkty a služby rodinou vytvořené i konzumované, což „ovlivňuje produkci tzv. *dobrá vzájemných vztahů (společenství stolu, přípravy jídel, společných her)*, zdroj re-produkce čili produkce dětí - velikost rodiny, investice do vzdělání dětí, produkce sociálního, reputačního kapitálu a „neviditelných aktiv důvěry“.“³⁰

Regeneračně - oddychová funkce vyplývá z role volného času pro člověka. Rodina má význam i z hlediska odpočinku a regenerace sil, zajišťuje pocit bezpečí a intimity, poskytuje důležitou duševní podporu a pomáhá překonávat stres. To, jakým způsobem rodina tráví svůj volný čas³¹, když je pohromadě, a jakým zájmovým činnostem se jednotliví členové věnují, má výchovný efekt. Společné aktivní trávení volného času v rodině je velmi významné pro utváření zdravého životního stylu a podporuje pozitivní socializaci. Volnočasové aktivity se stávají důležitým prvkem strategie prevence rizikového chování, i když nutno podotknout, že nelze každou volnočasovou aktivitu považovat za prevenci.³²

---

²⁷ Srov. HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*, s. 31

²⁸ Srov. *Zákon č. 89/2012 Sb*

²⁹ Srov. MLČOCH, L.: *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Praha: Karolinum, 2014, s. 51

³⁰ MLČOCH, L.: *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*, s. 51

³¹ ohrožené rodiny se méně často věnují kreativním, rozvojovým a poznávacím aktivitám a volný čas tráví pasivně - srov. MPSV: *Zpráva o rodině 2017*, s. 161

³² Srov. PROCHÁZKA, M.: *Sociální pedagogika*. Praha: GRADA, 2012. s. 110-111

1.3 Proměny rodiny ve společnosti

Při pohledu do minulosti zjistíme, že „*příbuzenská organizace je pro člověka podstatná od okamžiku, kdy zakládá jakkoli primitivní společnost a ustavuje se jako Homo sapiens.*“³³ Vznik prvních států přinesl změny ve společnosti, týkající se i rodiny. Rodové klany se zužovaly na párově utvářené rodiny a zásadně se proměnilo postavení muže a ženy uvnitř rodiny.³⁴ Zatímco vojensky zaměřené řecké státy byly striktně patriarchálně uspořádanou společností s nerovnoprávným postavením žen, které byly vyloučeny z veřejného života do domácnosti a měly jen malou možnost přístupu ke vzdělání, Římský stát měl v právním řádu zakotveno monogamní manželství a ženy měly rovnoprávné postavení. Ideálem byla vzdělaná a aktivně činná žena. Role rodiče byla určována kulturně a společensky a rodičovství bylo přirozenou součástí párového soužití, i když vztah k dětem a jejich ochrana byla značně vzdálená dnešním normám.³⁵

Příchod křesťanství a jeho následné rozšíření ve středověku znamenal zásadní proměnu v uspořádání rodiny. „*To, že křesťanství definovalo vztah mezi manžely jako lásku, patří k jeho historicky nejvýznamnějším přínosům*“³⁶ a to ve vzájemné rovnosti muže a ženy, lásce mezi manželi, ale i rodiči a dětmi a určením manželského svazku jako celoživotního. Podobu rodiny a pravidla rodinného soužití však určovaly i jiné vlivy, které dále určovaly skutečná pravidla pro uzavírání sňatků a reprodukční chování.³⁷ „*V Evropě platila po tisíciletí přísná monogamie a univerzální zákaz sexu mimo manželství*“³⁸ píše Možný. Manželství bylo považováno za nerozlučitelný svazek muže a ženy, jehož smyslem je plození dětí.³⁹ Mimomanželské styky byly tvrdě odsuzovány⁴⁰, stejně jako antikoncepce, potraty či homosexualita. V manželství byla zřejmá nerovnost muže a ženy, muž byl v rodině pánem a reprezentoval celou rodinu před státem i církví.⁴¹ Podle Možného tak vlastnila evropská rodina po mnoho století monopol na legitimní sex, plození dětí, jejich výchovu a vzdělávání, i na péči o staré a nemocné. Svým postavením určovala společenský status jednotlivce i postavení

³³ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 30

³⁴ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 30-31

³⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 30-31

³⁶ MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina*, s. 64

³⁷ Srov. MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina*, Brno: Blok, 1990. s. 64

³⁸ MOŽNÝ, I.: *Česká společnost*, s. 21

³⁹ Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17 - 19

⁴⁰ Srov. Pius XI.: *Casti connubii* (dále jen CC), 1930. 18

⁴¹ Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17 - 19

a povinnosti jednotlivých členů.⁴² Pro tradiční rodinu bylo typické, že sloužila více jako ekonomická jednotka a byla spíše zárukou přežití. Sňatky byly uzavírány především z majetkových a politických důvodů.⁴³ „*Tradiční rodina přispívala ke stabilitě společnosti tím, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kdož jenž zakládali rodiny v novém pokolení, nýbrž byl v rukou jejich rodičů.*“⁴⁴ Tradiční rodinu tvořil manželský svazek, partneři (jednalo se o dva rodiče rozdílného pohlaví), mající děti, mezi rodiči a dětmi byly biologické vazby. Matka zůstávala s dětmi doma. Častěji se hovořilo o „domácnosti“ než přímo o „rodině“, protože domácnost zahrnovala i služebnictvo, rodina tak byla definována lokálně a ne na základě pokrevního příbuzenského svazku.⁴⁵ Majetek byl hlavním určujícím kritériem pro zařazení do společnosti, vedoucí postavení muže bylo nezpochybnitelné. Děti měly zajistit a umožnit přežití širšího společenství a podle toho s nimi bylo nakládáno.⁴⁶ V předindustriální společnosti se dítě stávalo „malým dospělým“, jakmile skončila základní péče o jeho fyzické přežití. Účastnilo se dění v domácnosti, a bylo podle svých sil další pracovní silou. Buď odcházelo „do služby“, nebo se připravovalo na svou roli jako potenciální budoucí držitel rodinného majetku, pokračovatel řemesla, pokračovatel rodu ve vyšších stavech. Někdy bohužel bylo jen břemenem. Ze světa dospělých děti postupně vyjmula až tzv. povinná školní docházka.

*„Se zánikem feudalismu a počínající industrializací se mění rodinné a dědické právo: příbuzenská rodina se rozpadá, kdysi silné domácí společenství ztrácí svoje funkce. V novém civilním právu je věnována hlavní pozornost jedinci. Rodina již není základní sociální ani právní jednotkou. Občanské právo odvozuje právní postavení jedince od jeho vlastních schopností a výkonnosti.“*⁴⁷

Velký vzestup kapitalistické ekonomiky a byrokratického státu v 17. a 18. století v západní Evropě a severní Americe byl spojen se vznikem tzv. nukleární rodiny jako ideálního typu, pro niž je charakteristické, že muž odchází do zaměstnání a zajišťuje ekonomicky rodinu a žena se stará o domácnost.⁴⁸ A tak se díky industrializaci začala

---

⁴² MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 22

⁴³ Srov. MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny*. Vyd. 2. upravené. Praha: SLON, 2002, s. 19 - 20

⁴⁴ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 21-22.

⁴⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny*, s. 23.

⁴⁶ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 30-32

⁴⁷ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 32

⁴⁸ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 20

tradiční rodina s dominantním postavením muže rozpadat.⁴⁹ Ženy přebíraly hlavní odpovědnost za výchovu dětí a tím se přístup k nim otevřel citové vřelosti, stejně jako vztah mezi manželi. Dítě začalo být vnímáno jako slabé, vyžadující dlouhodobou péči.⁵⁰

Moderní civilní manželství je poměrně mladá instituce, zavedená v českých zemích až 1890.⁵¹ Během 20. století se výrazně změnilo do té doby zásadní cíle manželství. Plození potomstva a vytváření svazků mezi rodinami za účelem získání finančních prostředků, moci nebo politického vlivu, kdy citové pouto mezi partnery nehrálo roli, nahradila láska a individuální preference při volbě manželského partnera.⁵² Ženy získaly pro sebe rovnoprávné postavení nejen v rodině a v manželství, ale i ve veřejném prostoru. Velkou změnou byla participace žen na trhu práce, došlo k proměně postojů vůči nesezdaným soužitím a potratům, byla vynalezena a rozšířena antikoncepce atd. Fungování rodiny jako hospodářské a ekonomické jednotky v tradiční společnosti postupně nahradil stát svým programem sociální podpory rodiny, zejména těch neúplných, s jedním rodičem. Rodičovství přešlo od modelu striktně profilovaných rolí, jež jasně vymezovaly úkoly pro otce a matku, ke vzájemné zastupitelnosti a kooperaci a je kladen důraz na harmonii uvnitř rodiny a respektování individuality jednotlivců, kteří rodinu vytváří. Základním měřítkem pro funkčnost rodiny se stalo emoční uspokojení všech jejích členů.⁵³

Ještě do minulého století bylo rodičovství přirozeným a samozřejmým důsledkem života a uvažovat o něm jinak než v kontextu rodiny bylo nemyslitelné. Během dvacátého století došlo ke značné proměně institutu rodiny, žena získala větší samostatnost osobní, ekonomickou i společenskou, měnily se role muže a ženy i ekonomická funkce rodiny. Radikální proměna společnosti po 2. světové válce a potřeba na tyto změny reagovat ovlivnila i podobu rodiny. Díky změnám hodnot a společenské morálky od 70. let začaly klesat míry sňatečnosti i porodnosti. Možný⁵⁴ popisuje proměnu manželství (a tím i rodiny) od 70. let několika zásadními charakteristikami. Padl monopol rodiny na legitimní sex fungující v křesťanském kulturním okruhu několik staletí⁵⁵ a významně stoupá počet nemanželských dětí.

---

⁴⁹ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 32

⁵⁰ Srov. GIDDENS, A.: *Proměna intimacy: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál, 2012. s. 53

⁵¹ Na rozdíl od Anglie - zde od roku 1653, a Francie - od roku 1792

⁵² Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 20

⁵³ Srov. MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1998. s. 37.

⁵⁴ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 20-21

⁵⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 21

„Individualistické klima, hodnota svobodné volby, zdůrazňovaná na úkor hodnoty odpovědnosti, a ztráta sociálních distancí v demokratických společnostech způsobily spolu s otevřeností mobilních drah postupně podstatné oslabení vlivu rodiny“⁵⁶ Manželství je chápáno jako občanská smlouva, kterou je možné kdykoliv vypovědět z obou stran, roste počet rozvodů a opakovaných manželství. V druhé polovině 20. století se začaly na dítě výrazně orientovat nejvyspělejší společnosti a dětství jako období péče, her a žákovských povinností se tak prodloužilo. Objevuje se v zásadě dvojitý chápání dětství. Jedno vidí dětství jako hravost, důvěřivost, bezprostřednost, bezstarostnost, nekompetentnost, spontánnost atd. Druhé pojetí chápe dětství jako čas, kdy je dítě objektem péče dospělých, čas instrumentálnosti a funkcionálnosti, kdy své role dítě rozehrává na hřišti a v dětských kolektivech, čas starostí i žákovských povinností vztahených ke světu dětí, který je vícevrstevný, zahrnující sféru fantazie. Svět dětství je světem přítomnosti a budoucnosti.⁵⁷

V 90. letech se změnilo demografické chování obyvatel, prudce klesla sňatečnost a porodnost, k uzavírání sňatků docházelo později, měnila se posloupnost kroků mladých lidí k založení rodiny. Na počátku obvykle období tzv. nesezdaného soužití, někdy došlo i k narození dětí, ale nebyla již taková nutnost legitimizovat děti sňatkem rodičů.⁵⁸ Mít děti znamenalo mít vyšší finanční náklady (bydlení, spotřební zboží atd.), ale zároveň to bylo omezení pro využití lákavých studijních a pracovních příležitostí. Manželství je možná svým způsobem na ústupu, neboť sňatečnost zřetelně klesá a přibývá nesezdaných soužití a dalších alternativních forem párového života.⁵⁹ Ve většině studií ale mladí lidé vyjadřují i svůj pozitivní postoj k manželství, sňatek má pro ně vysokou hodnotu a bývá často součástí jejich životních plánů,⁶⁰ rozvolňuje se však vazba trvalého partnerského vztahu na formální sňatek. „Vzrostla tolerance k alternativním rodinným modelům a manželství přestalo být v názorové i faktické rovině výhradně dominantním základem rodinných vztahů.“⁶¹ Roste podíl lidí, kteří žijí v nesezdaných soužitích trvale, narůstají i procenta dětí narozených mimo manželství. „Přestože se jiné formy soužití (nesezdaná soužití či partnerství založené na odděleném

---

⁵⁶ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 21

⁵⁷ Srov. HAVLÍK, R.: *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 174

⁵⁸ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 259

⁵⁹ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině. 2020*, s. 130

⁶⁰ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině. 2020*, s. 127

⁶¹ MPSV: *Zpráva o rodině. 2020*, s. 50

bydlení) rozšiřují, byla podle dat posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 většina (90 %) úplných rodin stále na manželství založena.“⁶²

Naplnění rodičovské role mělo po dlouhá tisíciletí oporu v tradici, zatímco dnes je ponecháno na uvážení a rozhodnutí jednotlivce. Na rozdíl od všech ostatních rozhodnutí člověka je rodičovství jediným vztahem i sociální rolí, která je nezrušitelná. Pokud není rodičovství samozřejmostí ale volbou, stává se dítě vzácným „produktem“ obtížné volby, jež klade na jednotlivce enormní nároky a zároveň ho vzdaluje od ostatních lákavých možností. Rodičovství se tak stalo volbou jednotlivce a možností realizovat je mimo jakýkoli svazek. Vynález účinné antikoncepce a moderní medicína učinily z rodičovství možnost, ne samozřejmost spojenou s bolestí a smrtí. Antikoncepce tak dala ženě svobodu v rozhodnutí, nejen zda se stane matkou, ale i kdy a kolik dětí bude mít. Přispěla k vnímání rodičovství jako aktu vlastní volby, která je pouze jednou z nabízených možností.⁶³ Rodičovství se stalo zajímavým právě v okamžiku jeho nesamozřejmosti.⁶⁴

„Společnosti soumraku moderní doby uvízly ve smyčce posilující se zpětné vazby: čím méně se ve společnosti rodí děti, tím jsou vzácnější – tím větších společenských oprávnění se jim dostává a tím jsou nákladnější. Čím jsou ale děti nákladnější, tím méně si jich člověk může dovolit, a tím méně se jich tedy ve společnosti rodí.“⁶⁵

Poslední desetiletí přinesla podstatné změny i v instituci manželství. Čím dál tím výrazněji se zpochybňuje dlouho platný model párového manželství.

„Rodina v celé západní civilizaci se v posledních několika desetiletích dosti vzdálila ustálenému modelu, platnému v Evropě nejméně po tisíciletí, od doby, kdy se s křesťanstvím rozšířila přísná monogamie a univerzální zákaz sexu mimo manželství a také výrazně odlišná, vzájemně komplementární role muže a ženy.“⁶⁶

Podle francouzského sociologa Gillese Lipovetského začala být na přelomu tisíciletí „etika povinnosti“ nahrazována „etikou odpovědnosti.“⁶⁷

---

⁶² MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 50

⁶³ Srov. MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny*, s. 21

⁶⁴ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 146

⁶⁵ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 238

⁶⁶ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 21

⁶⁷ Srov. LIPOVETSKÝ, G.: *Soumrak povinnosti*. Praha: Prostor, 2011. s. 20

„Naše doba se oprostila od předpisů nebo strohých povinností. Prvenství se dává lidskému teplu, citu a naslouchání. Uznává se jedinečný význam prvních měsíců života pro budoucnost dítěte, množí se vědecké objevy a praktické rady, za cíl výchovy se klade celkový rozvoj osobnosti. Nevyhnutelně tak musí zesílit pocit rodičovské zodpovědnosti.“⁶⁸

Podle Trapkové jsou vývojové úkoly rodiny po staletí stejné, „vývojová psychologie dítěte se nemění každých čtyřicet let podle politických poměrů. Kolektivní nevědomí a společenský kontext se naopak generaci od generace vyvíjí a mění.“⁶⁹ O tom, že nevhodnější prostředí mohou pro dítě vytvořit vlastní rodiče, nemůže být pochyb. Nejspíš proto se většina kultur snažila vytvořit taková pravidla pro soužití mužů a žen, aby byl zajištěn její trvalý udržitelný rozvoj. V naší liberální společnosti dospělé již nikdo nenutí, aby své soužití potvrdili sňatkem, nikdo jim nebrání v rozchodu v libovolném okamžiku svého rodičovství, píše Chvála.⁷⁰

„Být nesezdaný či rozvedený je stejně normální, jako být ženatý či vdaná. Žít můžeme v jakékoli sestavě od singl, přes tradiční rodinu a homoerotické svazky po tlupu, jak je libo. Jednotlivé okrajové skupiny umí přinutit stát, aby je podporoval právně i finančně. Svět se stal zase o kousek pohodlnější pro dospělé, ne však o to lepší pro děti.“⁷¹

Čím nestabilnější je prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, tím více je ohrožen jeho vývoj, píše Trapková, o to hůř se mu bude v dospělosti dařit a o to menší bude naděje, že vytvoří dobré stabilní prostředí pro následující generaci. Roste totiž počet mladých rodičů, kteří rodinnou stabilitu nikdy nezažili, dokonce ani ve svém okolí, a marně nějakou alespoň k napodobení vyhlížejí.⁷²

„V posledních letech pokračují hlavní tendence demografických procesů započaté po roce 1989. Zvyšuje se průměrný věk při sňatku i narození dítěte, intenzita sňatečnosti osciluje na nízké úrovni, zvyšuje se intenzita rozvodovosti, narůstá podíl

---

⁶⁸ LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 224

⁶⁹ TRAPKOVÁ, L.: *Staré rodinné struktury se rozpadají. Nové se teprve hledají*. Praha: Česká pozice. Civilizace. 5. 7. 2019

⁷⁰ Srov. CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné*. Praha: Česká pozice. Příloha LN. 21. 12. 2018

⁷¹ CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné*.

⁷² Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Staré rodinné struktury se rozpadají. Nové se teprve hledají*

*nesezdaných soužití jako celoživotní alternativy k manželství a zvyšuje se podíl dětí narozených mimo manželství. Úhrnná plodnost se dlouhodobě pohybuje výrazně pod hranicí prosté reprodukce. A to přesto, že rodina zaujímá v žebříčku hodnot jednu z nejvyšších příček a lidé si stále nejčastěji přejí mít dvě děti.*⁷³

Ve vývoji české rodiny můžeme pozorovat trendy odkládání sňatků a rození dětí do pozdního věku, zvyšování počtu neformálních rodinných soužití a rozvodovosti, je možné sledovat tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec.⁷⁴ Vývoj rodiny není u konce, neboť jde v ruku v ruce s vývojem společnosti a ta se nadále proměňuje (mění se hodnoty, postoje, názory...). „Rodina má úžasnou schopnost proměňovat se.“⁷⁵ Podle Zprávy o rodině⁷⁶ vydané v minulém roce:

„lze v důsledku vývojových trendů posledních desetiletí dnešní rodiny charakterizovat především třemi základními rysy:

- 1) rostoucí diverzitou forem rodinného soužití, absolutním a relativním nárůstem nerodinných forem soužití, a také života „singles“,*
- 2) destandardizací životních drah, projevující se rozmanitějšími formami a novým časováním přechodů do partnerství a rodičovství (mimo jiné v návaznosti na větší pestrost studijních a profesních drah), opakované vstupy do partnerství či manželství a*
- 3) nestabilitou rodiny, „křehkostí“ partnerských vztahů a oslabením mezigeneračních vztahů v důsledku rozpadů partnerství.*⁷⁷

I když spokojené manželství zůstává i v moderní české společnosti vysoko ceněným statkem, jak se o něm jako o nejdůležitější věci v životě vyjádřilo 76 % mužů a 68 % žen,⁷⁸ zvyšuje se kvantita neformálních rodinných soužití. Ivo Možný uvádí, že zatímco ještě před padesáti lety tvořily úplné nukleární rodiny 75 % českých domácností, dnes je to jen něco málo přes polovinu, konkrétně 55 %.⁷⁹ Zvláště alarmující je však skutečnost, že nejvíce přibývá domácností jednotlivců, kteří nežijí ani v neformálních rodinných soužitích. Jejich vzestup až na současných 30 % českých domácností přitom nelze přičítat vyššímu průměrnému věku dožití, protože zde nejde

⁷³ MPSV: Zpráva o rodině. 2017. s. 7

⁷⁴ Srov. MPSV: Zpráva o rodině. 2017

⁷⁵ HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 28

⁷⁶ MPSV: Zpráva o rodině. 2020, s. 16

⁷⁷ MPSV: Zpráva o rodině. 2020. s. 16

⁷⁸ MOŽNÝ, I.: *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. s. 41

⁷⁹ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 253

o domácnosti vdov a vdovců, ale o samostatné domácnosti takzvaných singles. Neúplnou rodinu přitom vede v 85 % případů žena.⁸⁰ Podle grafů⁸¹ dnes žije v úplné rodině prakticky jen polovina českého obyvatelstva. Ideálem většiny obyvatel je model dvoudětné rodiny.⁸² Rodina zůstává stále jednou z nejdůležitějších hodnot, mění se však vnímání jejího obsahu, což se promítá právě v nejistých a odkládaných startech partnerství a rodičovství.

1.4 Rodina v pohledu církve

Slova papeže Františka pronesená při soukromé audienci dne 25. 10. 2013 účastníkům plenárního zasedání Papežské rady pro rodinu jsou esencí současného pohledu církve na rodinu: „*Rodina je místem, kde se člověk učí milovat, je přirozeným středem lidského života. Osobnost každého z nás se utváří v rodině. Rodina je místem, kde se učíme umění dialogu a vzájemné komunikaci.*”⁸³

„*Manželská a rodinná láska jasně ukazuje povolání člověka milovat jedinečným způsobem a navždy. Ukazuje také, že zkoušky, oběti a krize manželů nebo i celé rodiny jsou přechody, skrze něž rosteme v dobru, pravdě a kráse. Je to zkušenost víry v Boha a vzájemné důvěry, hluboké svobody, svatosti, protože svatost předpokládá věrné darování sebe sama a obět' v každém dni života.*”⁸⁴

1.4.1 Rodina v Bibli

Bible zdůrazňuje důležitost ústředního postavení rodiny v životě osoby i společnosti. V textu o stvoření⁸⁵ představuje muže a ženu jako pár - první formu osobního společenství. Žena je stvořená jako muži podobná, ale ve své odlišnosti jej doplňuje. Oba jsou společně povoláni k předávání života a tím ke spolutvoření spolu

---

⁸⁰ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 254

⁸¹ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 253

⁸² Srov. MPSV: *Zpráva o rodině 2017*, s. 57

⁸³ MLÉČKA, O.: *František: Rodina je motorem světa a dějin*. [online] 2013 [cit. 2021-04-17].

Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/131025-frantisek-rodina-je-motorem-sveta-a-dejin>

⁸⁴ MLÉČKA, O.: *František: Rodina je motorem světa a dějin*.

⁸⁵ Viz *Genesis* 1, 27

se Stvořitelem. Rodina se rodí z niterného společenství manželského života a lásky. Je prvotním místem mezilidských vztahů, jakousi živoucí buňkou společnosti. Je Bohem ustanovenou institucí, která tvoří základ života osob jako prototyp každého uspořádání společnosti. „*Manželství a rodina jsou vnímány jako Bohem chtěná a jím utvořená fundamentální lidská společenství,*“⁸⁶ píše Šrajec.

V Bibli jsou pro rodinu použity výrazy, které v překladu znamenají dům, a označují jak budovu, tak i lidi, kteří ji obývají. V Biblickém slovníku čteme: „*To, co my nazýváme rodina, je hebrejsky bait (dům), bet'áb (dům otcův, domácnost). Přitom ovšem je nutno mít na paměti, že nebylo často přesně rozlišováno mezi výrazy bet'áb a mišpáchá. Neboť dům otcův se brzy proměnil v čeled', jenž zůstávala pohromadě.*“⁸⁷ Správnému pochopení významu rodiny brání skutečnost, že Starý Zákon zachycuje poměrně dlouhé časové období, kdy se měnily kulturní, sociální a společenské poměry.

Podle starobylé kněžské tradice je člověkem, stvořeným jako Boží obraz, pár lidí – muž a žena: „*I řekl Bůh: 'Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby' ... Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil*“ (Gn 1,26-27)⁸⁸. Hodnota člověka jako Božího obrazu patří stejně ženě jako muži, protože oba jsou rovnocenným Božím obrazem. V textu se nachází přechod osobního zájmena z jednotného čísla (ho) do množného (je), což ukazuje, že člověk může dosáhnout své plnosti a celistvosti jen jako muž a žena. Podobně o tom píše Novotný: „*Podle Gn 1,27 teprve muž a žena dohromady tvoří člověka; muž a žena jsou jedno tělo, tj. lidská bytost je úplná teprve v manželství. Tento základní biblický názor ukazuje, jak důležité místo zaujímala rodina ve starozákonním myšlení*“⁸⁹

Ve Starém zákoně se na vztah muže a ženy nahlíží v první řadě z pohledu osobní lásky a věrnosti, ne z hlediska plození a výchovy potomstva, i když plodnost stojí velmi v popředí a je chápána jako podstatný cíl manželství. Manželství je Bohem ustaveno jako osobní manželské společenství. Muž a žena se mají stát jedním tělem. Bůh je tak stvořil, protože jim chtěl darovat vzájemnou radost, mužského a ženského společenství. Manželská láska má hodnotu sama o sobě a není zde jen k plození potomstva.

---

⁸⁶ ŠRAJEC, J.: *Plodnost v starozákonním manželství*. In: Teologické texty, Praha, 2001. č. 5. s. 184

⁸⁷ NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992. s. 784

⁸⁸ Citace z Bible, není-li uvedeno jinak, pochází z Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, (včetně deuterokanonických knih), Vyd. 4 přepracované, Praha: Česká biblická společnost, 1993

⁸⁹ NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*, s. 784

Dům otce „bét'áb“ je slovo se širokým spektrem významů a může znamenat dům postavený z kamene či cihel, domácnost, domov, místo, chrám, otcovský dům ve významu rodina, nejintimnější sociální struktura. Dům otce je pro člověka vyjádřením nejsilnějšího rodinného pouta, kde člověk cítí spolupatříčnost, ochranu a také odpovědnost. Otec byl hlavou rodiny, měl zvláštní postavení a autoritu⁹⁰, byl hlavním pilířem rodinného života a jeho dům byl v biblických dobách základní jednotkou izraelské společnosti. Otcovství znamenalo pro muže jedinou cestu zachování rodu a získání dědice bylo hlavním námětem mnoha starozákonních příběhů. Otec měl podle biblického právního zákoníku práva i povinnosti. Jeho právo bylo zakotveno v Dekalogu⁹¹, kde Bůh nařizuje dětem, aby ctili oba rodiče, otce i matku. Syn se měl chovat tak, aby nezostuzoval svého otce.⁹²

Nejdůležitějším úkolem ženy v židovské společnosti bylo mateřství. To přinášelo ženě úctu a štěstí, jež v rodině plně dosáhla teprve porodem syna. Naopak neplodnost byla pro ženu neštěstím, ponížením a smutkem. Matka je v Bibli obrazem Boží lásky a péče⁹³, symbolem Božího lidu⁹⁴. O vztahu muže a ženy, dětí a rodičů, a rodičů a dětí hovoří kniha Sírachovec, jež je plná naučení. „*Hospodin určil, aby si děti vážily otce, a zajistil matčino právo nad syny. Kdo ctí otce, dočká se odpuštění svých hříchů, a kdo si váží matky, jako by sbíral poklady.*“⁹⁵

Na několika místech je zmíněn rozdíl mezi dobrou a špatnou ženou.⁹⁶ Z kritik špatné ženy vyplývá, že byly i ženy, které měly ve společnosti samostatné postavení a zdaleka nebyly zavřeny jen ve své domácnosti.⁹⁷ V knize Přísloví, i když je o něco starší, nalezneme jeden z nejkrásnějších chvalozpěvů na ženu⁹⁸, který se nese v podobném duchu jako uvedené texty z knihy Sírachovec. Jsou v něm popsány hlavní úkoly ženy v domácnosti, jak je o nich hovořeno výše, a reprezentuje ideál židovské ženy – manželky, matky a hospodyně, jak píše Ryšková.⁹⁹

---

⁹⁰ Srov. Gn 3,16

⁹¹ Srov. Ex 20,12

⁹² Srov. Lv 18,7-8

⁹³ Srov. Iz 66,13

⁹⁴ Srov. Iz 50,1

⁹⁵ Sír 3,2nn.; podobně i Sír 7,27n

⁹⁶ Sír 7,26; 26,1–3; 13–18; 36,22–24

⁹⁷ Srov. např. Sír 9,4–9

⁹⁸ Př 31,10–31

⁹⁹ Srov. RYŠKOVÁ, M.: *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Karolinum, 2019. s. 172

Děti byly považovány za největší Boží požehnání. Otec, matka a mnoho dětí kolem stolu je oblíbený obraz ideální rodiny¹⁰⁰, jež byl také považován za úspěch muže a důkaz Boží přízně. Děti byly přibližně do sedmi let vychovávány matkou a dalšími ženami, následně byli synové zařazeni do společnosti dospělých mužů, zatímco dcery se i nadále učily domácím pracím pod dohledem žen. Výchova dětí tak stála nestejnou měrou na otci i matce. Izraelité měli nařizeno poučovat své děti o Bohu a dějinách jeho lidu¹⁰¹ a prioritou výchovy byla poslušnost a úcta dětí vůči rodičům, zakotvená v deseti Božích přikázáních. Děti byly důležitou součástí rodiny. I když neměly zvláštní práva, reprezentovaly identitu svých rodičů a rodiny.

Velké rodiny často bydlely po třech nebo čtyřech generacích společně. Více rodin tvořili čeled', více čeledí kmen. Rodina byla v Izraeli nejmenší sociální jednotkou a tvořili ji všichni, kteří vytvářeli společenství krve a společně bydleli. K rodině patřilo také služebnictvo, vdovy, sirotci a cizinci, kteří žili pod ochranou hlavy rodiny. Izraelité byli přesvědčeni, že rodina tvoří fyzický a psychický organismus, k němuž se mohli připojit i otroci, jestliže se podrobili obřízce a uznali Hospodina.¹⁰²

Rodina měla podle The Anchor Yale Bible Dictionary tři základní vztahy a významy: byla za prvé základním pojivem izraelského příbuzenství a sociální strukturou s důležitými vojenskými a justičními funkcemi; za druhé byla základem ekonomického spojení izraelského pozemkového vlastnictví se širokou škálou práv, povinností a úkolů.^{103 104} „*Za třetí rodina hrála centrální roli v zažívání a zachovávání smluvního vztahu s Jahvem.*“¹⁰⁵

Rodina měla ústřední význam pro vztah izraelského lidu s jejich Bohem. V rodině Izraelita poznával Boha, rodina uchovávala čistotu kultu a to i sňatkem se správnou ženou. Sňatek byl tedy nikoli jen záležitostí těch, kteří chtěli vstoupit do manželství, nýbrž i jejich rodin.¹⁰⁶ Rodina a manželství stály ve službě Bohu, proroci hojně využívali právě obrazu rodiny, aby demonstrovali vztah Boha k člověku.

---

¹⁰⁰ Srov. Ž 128,3-4

¹⁰¹ Srov. Dt 6,20-25

¹⁰² NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*, s. 786

¹⁰³ Srov. FREEDMAN, D. N.: *The Anchor Yale Bible Dictionary, D-G: Volume 2*. Yale University Press, 1992. s. 765

¹⁰⁴ Význam půdy je patrný z hojnosti zmínek v Bibli, v množství použitých termínů pro půdu a v příbězích, kde vlastnictví půdy hraje centrální roli. Izrael neměl zapomenout, že krajina, kterou osídlili, nebyla jejich vlastnictvím, ale dostali ji darem od Hospodina a proto při osídlování nebyla půda rozdělena mezi jednotlivce, nýbrž byla přidělena rodinám, či kmenům.

¹⁰⁵ FREEDMAN, D. N.: *The Anchor Yale Bible Dictionary, D-G: Volume 2*, s. 765

¹⁰⁶ Srov. NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*, s. 785

Nový zákon předpokládá instituci manželství. Zatímco ve Starém zákoně byla plodnost základní povinností kvůli přežití Božího lidu, v Novém zákoně je role plodnosti a manželství relativizována. Ježíš hodnotí manželství a rodinu pozitivně, což je zřejmé z jeho účasti na svatbě v Káni Galilejské, kde dělá svůj první zázrak,¹⁰⁷ i z jeho připodobnění eschatologické Boží říše ke královské svatební hostině.¹⁰⁸ Ježíš vychází ze starozákonního přirovnání Boží smlouvy s manželstvím mezi mužem a ženou a označuje se za ženicha novozákonního Božího lidu,¹⁰⁹ čímž ukazuje, kolik Boží lásky se zrcadlí v manželské lásce. Ježíš hovoří o manželství výlučně jako o nerozlučném personálním vztahu mezi mužem a ženou. Nehovoří vůbec o potomstvu, o rodičovských povinnostech a povinnostech dětí vůči rodičům.¹¹⁰ V Matoušově evangeliu¹¹¹ je zřetelně vyjádřen výjimečný charakter panenství, jež vedle manželství představuje životní alternativu.¹¹² Evangelium hodnotu manželství nesnižuje, ale život bez manželství čili v panenství, ve službě Bohu a lidem, odkazující na budoucí Boží říši, ve které se už nebude více ženit ani vdávat, je považován za lepší.¹¹³

Apoštol Pavel ve svých listech¹¹⁴ odpovídá na různé otázky, doporučuje svoji vlastní životní cestu, zdůrazňuje však, že každý má své dary milosti a své povolání, a žádná absolutně platná pravidla nedává. Pavel vystupuje na obranu cti a důstojnosti svobodné ženy¹¹⁵ a ukazuje, že panenství není neštěstí. V Pavlově době totiž, pokud se nestala žena z nějakých důvodů matkou dětí, znamenalo to pro ni ztrátu smyslu své existence a upadala často do velké bídy.

V úvahách o manželství v 1 Kor 7 není zmíněna otázka dítěte, což souvisí s eschatologickou situací obce, která očekává brzký konec a nepotřebuje se starat o potomstvo, které by zajistilo její trvání. A zatímco v 1 Kor 7 dává Pavel jen odpovědi na dotazy, pastorální rady a nepředkládá systematické pojednání o manželství, nacházíme v listu Efezanům¹¹⁶ teologické prohloubení křesťanského pojetí manželství.

---

¹⁰⁷ Jn 2, 1-12

¹⁰⁸ Mt 22, 1-14; srov. 25, 1-13

¹⁰⁹ Mt 9,15

¹¹⁰ Srov. ŠRAJER, J.: *Význam plodnosti v manželství Nového zákona*. In: *Studia Theologica*, Olomouc, 2002. č. 3. s. 31-36

¹¹¹ Mt 19, 3-12

¹¹² Mt 19, 11n

¹¹³ srov. Mk 12, 25

¹¹⁴ 1 Kor 7

¹¹⁵ 1 Kor 7,34a

¹¹⁶ Ef 5, 22-33

Vztah muže a ženy tu je viděn jako obraz vztahu Krista a církve. Pavel nabádá ke vzájemné křesťanské lásce:

*„Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval, aby ji posvětil a očistil křtem vody a slovem; tak si on sám připravil církev slavnou, bez poskvrny, vrásky a čehokoli podobného, aby byla svatá a bezúhonná. Proto i muži mají milovat své ženy jako své vlastní tělo. Kdo miluje svou ženu, miluje sebe. Nikdo přece nemá v nenávisti své tělo, ale žíví je a stará se o ně. Tak i Kristus pečuje o církev; vždyť jsme údy jeho těla. ‚Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo‘. Je to veliké tajemství, které vztahují na Krista a na církev. Tak i každý z vás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu“.*¹¹⁷

Manželství pro Pavla není institucí k plození dětí, k udržení rodu a národa, nýbrž smysl manželství spočívá ve společenství těch, kteří se vzájemně darují a si navzájem pomáhají. Podobně je to vyjádřeno i v listě Kolosanům: *„Ženy podřizujte se svým mužům, jak se sluší na ty, kdo patří Pánu. Muži milujte své ženy a nechovejte se k nim drsně“*¹¹⁸ a v listu apoštola Petra: *„Stejně i muži: když žijete se svými ženami, mějte pro ně porozumění, že jsou slabší; a prokazujte jim úctu, protože jsou spolu s vámi dědičkami daru života.“*¹¹⁹

1.4.2 Rodina v církevních dokumentech

Zatímco v biblickém pojetí bylo manželství chápáno především jako společenství mezi mužem a ženou, v křesťanské tradici je důraz kladen na plodnost. Manželství bylo chápáno jako hierarchické společenství manželských dober a cílů, plození a výchova dětí byly považovány za nejvyšší dobro a cíl manželství.¹²⁰ Základ tohoto pojetí manželství spočíval v učení svatého Augustina, jež bylo určující pro tradiční křesťanské pojetí manželství po dlouhá staletí a v minulém století byl potvrzován i v osobách papežů Pia XI. a následně Pia XII. Tradiční učení církve bylo

---

¹¹⁷ Ef 5, 25-33

¹¹⁸ Kol 3, 18n

¹¹⁹ 1 Pt 3,7

¹²⁰ Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*. In: Teologické texty, Praha, 2003. č. 1. s. 17 - 19

do této doby charakterizované důrazem na neměnnost, odmítáním odlišných učení, mravů a proměn v životě člověka a společnosti, jež ohrožují toto tradiční pojetí.

Pius XI. uveřejnil roku 1930 encykliku *Casti Connubii*¹²¹ s podtitulem: „*O křesťanském manželství s ohledem na současné poměry, těžkosti, omyly a pochybení v rodině a společnosti*“¹²² a v úvodu vyjádřil svůj záměr chránit jemu svěřené věřící před nebezpečným mylným učením a zkaženými mravy.¹²³ Pius XI. považuje stejně jako sv. Augustin dítě za nejvyšší manželské požehnání a zdůrazňuje, že samotný akt předávání života je „*vylučným právem a výsadou manželů a musí bezpodmínečně zůstat v posvátných mezích manželství.*“¹²⁴ V nerozlučném manželském svazku je dle Pia XI. vždy zajištěna služba obou a vzájemná pomoc při tak nelehkém a dlouhotrvajícím úkolu výchovy dětí.¹²⁵ Také o lásce pojednává v kontextu s věrností. Věrnost čistoty, která je zachována i v myšlenkách, je nejlépe rozvíjena v prostředí lásky. Tato láska má být nesobecká, má v sobě obsahovat řád důstojné podřízenosti ženy manželovi nutné k fungování manželství. Nesobecká láska nesoucí v sobě řád zaujímá prvenství v křesťanském manželství a upevňuje tak rodinu. Boj proti řádu v lásce se skrývá v emancipačních snahách. Rodina tak může být oloupena o matku.¹²⁶

Pius XII. nevnímá věrnost a svatost jako cíle manželství, ale jako osobní morální hodnoty, které mohou ohrožovat primární cíl manželství – plození. Prosazování těchto hodnot vnímá nejen jako „*překroucení stvořitelského řádu*“, ale i jako možnou cestu k „*úpadku manželství k egoistickým tužbám citového a tělesného uspokojování vlastních zájmů manželů.*“¹²⁷ Je však ochoten je akceptovat jako pozitivní pouze v podřízenosti hlavnímu cíli.¹²⁸

Přelomem v přístupu církve k manželství a rodině byl Druhý vatikánský koncil, který si uvědomoval, že již není možné poučovat o tradičním učení křesťanství jako o jediném správném, ale snažil se „*na pozadí proměn životních poměrů i novodobých poznatků exaktních věd formulovat srozumitelný a biblicky doložený křesťanský obraz*

---

¹²¹ Pius XI.: *Casti connubii*, 1930 (dále jen CC)

¹²² Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17 - 19

¹²³ Srov. „*Abychom odvedli od jedovatých pastvin ovečky, které jsou nám svěřeny, a uchránili je, pokud na nás jest, před zkázou.*“ CC 3.

¹²⁴ Srov. CC 18

¹²⁵ Srov. CC 16

¹²⁶ Srov. CC 75 – 78.

¹²⁷ Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17 - 19.

¹²⁸ Srov. ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17 - 19

manželství.¹²⁹ Nové pojetí manželství v koncilní pastorální konstituci *Gaudium et spes*¹³⁰ představuje revoluční převrat v katolické tradici. Manželství je nyní spatřováno především jako společenství lásky a plodnost je chápána jako ovoce manželské lásky.¹³¹

Jednostranné právní pojmání manželství s přesně vymezenými právy a povinnostmi je nahrazeno pojetím o manželském společenství dvou navzájem se darujících osob, které vzniká skrze osobní porozumění muže a ženy, jejichž přirozeným plodem a zároveň vrcholem jsou děti. Středem tohoto spojení je sjednocování v pravé lásce, oboustranné zdokonalování a k službě připravená láska. Jde o partnerství mezi mužem a ženou, v němž se navzájem uznávají jako rovnocenní a respektují se ve svém mužství a ženství.¹³²

Také věrnost a nerozlučitelnost manželství není jednostranně zdůvodněna jenom skrze potomstvo, jak tomu bylo v mnoha starých právních traktátech, nýbrž také ze samotné podstaty manželství jako společenství lásky, což mimo jiné znamená, že i bezdětná manželství mají svou hodnotu.¹³³

Nové pojetí manželství s sebou přináší i změnu v mravním hodnocení manželského tělesného spojení. Poprvé je zde v církevním dokumentu učitelského úřadu jednoznačně řečeno, že manželské spojení i bez úmyslu nebo možnosti k plození je nejen mravně přípustné, nýbrž jako výraz a prohloubení vzájemné lásky mravně pozitivní, hodnotné a cenné.¹³⁴ Zatímco dříve bylo viděno jen účelově jako akt plození a jako legitimní uspokojení sexuálních žádostí, nyní podle koncilu v popředí stojí zřetelně osobní aspekt, setkání jako výraz svědectví, potvrzení a prohloubení osobní lásky. Akt manželského tělesného spojení je vrcholným vyjádřením manželské lásky a je prostředkem k jejímu udržování. Manželský intimní život má svoji hodnotu, zvláštní důstojnost a je významný pro vzájemnou lásku, neméně také pro výchovu a blaho dětí. Láska a plození tvoří dvě podstatné části manželství a nemohou být od sebe odděleny. Proto se nehovoří o cílech jednotlivých aktů, nýbrž o manželství jako

---

¹²⁹ ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*, s. 17

¹³⁰ *Gaudium et spes* (dále jen GS)

¹³¹ Srov. GS 49 – 51

¹³² Srov. GS 48. Pius XI. v „*Casti connubii*“ (čl. 26-29) a také Pius XII., zastávali ještě myšlenku hierarchické struktury manželství resp. vnitřní autoritu muže a podřízenost ženy vůči svému muži.

¹³³ Srov. GS 50: „Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale už sama povaha nerozlučné úmluvy mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se i vzájemná láska mezi manželi spořádaně prokazovala, rozvíjela a zrála. Proto i když schází často tak vytoužené potomstvo, manželství jako pospolitost a společenství celého života trvá a podržuje svou hodnotu a nerozlučnost.“

¹³⁴ Srov. GS 49, 51

trvalém společenství lásky, které zahrnuje rozdílná dobra a cíle, přičemž mají všechny stejně velký význam.¹³⁵

Nové pojetí manželství otevírá také cestu k odpovědnému rodičovství, neboť nový život má být ovocem manželské lásky, která spolupracuje s láskou Stvořitele. Koncil tedy potvrdil manželství jako instituci ustanovenou a chtěnou Bohem, povýšenou v Ježíši Kristu na svátost. Zároveň však pochopil, že manželství jako instituce a součást společenského systému podléhá společenským a hospodářským proměnám a životním poměrům, se kterými se mění.

Katechismus katolické církve uvádí: „*Když stvořil Bůh člověka jako ‘muže a ženu’, daroval stejným způsobem muži i ženě osobní důstojnost... Člověk je osoba, a to muž a žena ve stejné míře. Oba totiž byli stvořeni k obrazu a podobě osobního Boha.*“¹³⁶ Jan Pavel II. píše:

„Manželská láska má v sobě něco univerzálního, co zahrnuje všechny stránky osoby. Týká se těla a pudů, síly citů i smyslů, touhy ducha a vůle. Je hluboce zaměřena na osobní jednotu, která společenstvím v jednom těle vede manžele k tomu, aby se stali jedním srdcem a jednou duší. Vyžaduje nerozlučitelnost a věrnost v definitivním vzájemném odevzdání a je otevřena pro plození.“¹³⁷

A v Katechismu katolické církve čteme: „*Manželské společenství je založeno na vzájemném souhlasu manželů. Manželství a rodina jsou zaměřeny k dobru manželů a k plození a výchově dětí. Manželská láska a plození dětí vytvářejí mezi členy téže rodiny osobní vztahy a základní odpovědnosti.*“¹³⁸ A dále: „*Muž a žena spojení v manželství tvoří spolu se svými dětmi rodinu. Tato instituce předchází jakémukoliv uznání ze strany veřejné moci; sama si zjednává její vážnost. Rodina se bude považovat za normální vztah, podle něhož se mají hodnotit různé způsoby příbuzenství.*“¹³⁹

*„Rodina je místem, kde se učíme respektovat odlišnost druhých, kde si osvojujeme příslušnost k druhým a kde rodiče předávají dětem víru.“*¹⁴⁰ „*Rodina jakožto přirozené společenství, v němž se zakouší společenská povaha člověka, přispívá*

---

¹³⁵ Srov. GS 48, 50

¹³⁶ *Katechismus katolické církve* (dále jen KKC). Praha: Zvon, 1995. čl. 2334, srov. *Familiaris consortio* čl. 22 a *Mulieris dignitatem* čl. 6

¹³⁷ *Familiaris consortio* (dále jen FC). 1981, čl. 13

¹³⁸ KKC, čl. 2201

¹³⁹ KKC, čl. 2202

¹⁴⁰ AL 66

*jedinečným a nenahraditelným způsobem k dobru společnosti.*¹⁴¹ *Familiaris consortio* krásně vystihuje poslání rodiny:

*„rodina je podle Božího plánu založena jako "důvěrné společenství života a lásky", má poslání, aby se stávala čím dál tím víc tím, čím je – tedy společenstvím života a lásky – v úsilí, které nalezne, jako u každé stvořené a vykoupené skutečnosti, své naplnění v Božím království. V perspektivě, která plně zahrnuje základy této skutečnosti, musíme říci, že podstata a úkoly rodiny jsou v zásadě určovány láskou. Proto má rodina poslání střežit lásku, zjevovat ji a sdělovat jako živý projev a skutečnou účast na Boží lásce k lidem a na lásce Krista, našeho Pána, k jeho Snoubence církvi.*¹⁴²

Ve vyjádřeních současného papeže Františka k otázkám manželství a rodiny můžeme vidět určitý předěl v postoji církve. František se neodklání od dosavadního učení církve, ale vybízí ke zdravé sebekritice, k pokoře a realističnosti. Připomíná, *„že způsob prezentace křesťanského přesvědčení a zacházení s lidmi (ze strany církve) někdy přispěly ke vzniku toho, na co si dnes stěžujeme.*¹⁴³ Domnívá se, že:

*„jsme prezentovali příliš abstraktní a téměř uměle zbudovaný teologický ideál vzdálený konkrétní situaci a skutečným možnostem rodin, takových, jaké jsou. Tato vypjatá idealizace, zejména pokud jsme nevzbudili důvěru v milost, nevedla k tomu, že se manželství stalo více přitažlivým a touženým, nýbrž zcela naopak.*¹⁴⁴

Papež konstatuje, že *„jsme častokrát zaujímali obranný postoj, plýtvali pastorační energií, množili výpady proti úpadku světa a prokazovali malou konstruktivní schopnost indikovat cesty ke štěstí. Mnozí nevnímají, že by poselství církve o manželství a rodině bylo zřetelným odleskem kázání a postojů Ježíše, který nabízel zároveň náročný ideál a nikdy nepostrádal blízkost a soucit s křehkými lidmi jako Samaritánka či cizoložná žena.*¹⁴⁵

---

¹⁴¹ PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRÁVEDLNOST A MÍR: *Kompendium sociální nauky církve* (dále jen KSNC). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. čl. 213, srov. AL 131

¹⁴² FC 17

¹⁴³ AL 36

¹⁴⁴ AL 36

¹⁴⁵ AL 38

František vnímá manželský a rodinný život v dynamice růstu, který nevyklučuje těžkosti. Církev má být podle něj vnímavá vůči situacím konkrétních lidí, má s trpělivostí a něhou pomocí pastoračního nasazení formou osobního doprovázení a vřelé blízkosti pomáhat manželům při vyzrávání ve skutečné lásce a v odpovědné službě životu. K tomuto doprovázení patří podle papeže Františka respekt před druhým člověkem, správné rozlišování a posuzování jednotlivých situací, formování svědomí, nikoliv jeho nahrazování.¹⁴⁶ František říká: „*Naše učení o manželství a rodině se nesmí přestat inspirovat a proměňovat světlem (Kristovy) zvěsti lásky a něhy, aby se nestalo pouhou obhajobou chladné a neživotné doktríny.*“¹⁴⁷

1.5 Rodina a rodinné vztahy

*„Rodina je bio-psycho-sociální organismus, který je a musí být jako každý živý ohraničený. Hranice rodiny rozhoduje o jejím bytí a nebytí, její kvalita o zdraví a nemoci dětí i dospělých. Vytváří se už od buňky, pro život má zásadní význam, je výběrově polopropustná a zprostředkovává interakci s prostředím. Sama o sobě je orgánem, který na hraničních přechodech rozhoduje, co přijme a vyloučí, aby si organismus zachoval integritu a měl dostatečně stabilní podmínky pro zrání k dospělé identitě. Signály z okolí se na hranici překládají do vnitřního jazyka a zpět vycházejí jiné, určené příjemcům. V lidském společenství jsme si navzájem prostředím.“*¹⁴⁸

Rodina je tedy jakýsi uzavřený organismus, zcela jedinečný, žijící svým životem, je bezpečným místem, místem lásky. Je to tzv. „forum internum“, kde rodina spolu mluví svým specifickým jazykem, žije své zvyky, rituály a zvláštnosti, jakousi rodinnou tradici, nacházíme zde ono „rodinné stříbro“ předávajícím se dalším generacím. Vně rodiny je tzv. „forum externum“. Hranice rodiny jsou propustné, ale záleží na rodině, co přijme za své a co pustí ven.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Srov. AL 37, srov. také Evangelii Gaudium (dále jen EG): *Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. s. 169, 172.

¹⁴⁷ AL 39

¹⁴⁸ TRAPKOVÁ, L.: *Rozpad rodiny nelze ničím omluvit*. Praha: Lidové noviny. 29. Jun 2019, s. 11

¹⁴⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004. s. 90 - 92

Rodiny můžeme rozdělit do několika typů podle různých hledisek. Podle spolužití členů na harmonickou rodinu, jež vytváří atmosféru vzájemné lásky, úcty a důvěry mezi rodiči a dětmi, a nejvhodnější životní prostředí pro formování osobnosti dítěte. Uspokojuje veškeré potřeby a poskytuje výbornou péči. Dokáže zabezpečit optimální vývin dítěte. Konsolidovanou rodinu vidíme tehdy, když rodina plní pouze základní funkce, nebo se mohou vyskytovat poruchy při jejich plnění. V disharmonické rodině vládne napětí a rozdíly mezi partnery vedou ke stálým neshodám. V těchto rodinách často vzniká kriminalita a delikventní chování dětí.¹⁵⁰

Podle struktury dělíme rodiny na úplné – což jsou rodiny, ve kterých žijí oba rodiče spolu se svými dětmi¹⁵¹, a neúplné - to jsou rodiny s jedním rodičem¹⁵², a bohužel je to stále častější rodinný typ. Jedná se o rodiny, kde došlo k rozvodu, rozchodu, ovdovění, adopci dítěte osamělou ženou anebo porodu dítěte mimo manželství.

Dále můžeme mluvit o problémově zatížených rodinách, jako např. nezralá rodina – kdy mladý pár přivede na svět dítě brzy, ale nedokáže zajistit správnou výchovu - nezralost v zaměření a životních hodnotách, zkušenosti, zaměření citů - sociální a ekonomické problémy, přetížená rodina – kdy přetíženost matky nebo otce snižuje psychologickou funkci rodiny z různých důvodů (přetíženost konfliktů, nemoci v rodině, přetíženost citovým strádáním apod.) – jedná se vždy o nějaké období.¹⁵³

Za zmínku podle Valenty¹⁵⁴ stojí rozdělení rodin podle rodinných vztahů, které mají dopad na výchovu. V ambiciózní rodině jde především o ambice rodičů, jež jsou pohlceni svojí kariérou a nemají čas věnovat se rozvoji osobnosti svých dětí. Jako důvod udávají komfort pro dítě, materiální blahobyt atp. V perfekcionista rodině je dítě v neustálém nátlaku podávat nejlepší výkony, rodiče neberou ohled na předpoklady dítěte a jeho harmonický rozvoj a dítě se dostává do stavu permanentní zátěže ze strachu, že něco nesplní.

Autoritářská rodina má vztahy k dítěti omezeny pouze na neustále přikazování a zakazování, dítě nemá možnost uplatnit své názory a zájmy a rozvinout svou osobní autonomii, protože je vyžadována automatická a slepá poslušnost, velmi časté

---

¹⁵⁰ Srov. ROZSYPALOVÁ, M., ČECHOVÁ, V., MELANOVÁ, A.: *Psychologie a pedagogika I: pro střední zdravotnické školy*. Praha: Informatorium, 2003, s. 148

¹⁵¹ Srov. MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. s. 261

¹⁵² Srov. PETRUSEK, M.: *Velký sociologický slovník*, s. 943

¹⁵³ Srov. ROZSYPALOVÁ, M., ČECHOVÁ, V., MELANOVÁ, A.: *Psychologie a pedagogika I.*, s. 149

¹⁵⁴ VALENTA, M. a O. MULER: *Občanská nauka pro střední odborné školy 2*. Praha: SPN, 2010

je i používání trestů (psychických i fyzických). Rozmazlující (protekcionistická) rodina má naopak tendenci dítěti ve všem vyhovět, postupovat tak, jak si to dítě žádá, chybí zde výchova k zodpovědnosti, ochotě a otevřenosti k druhým.¹⁵⁵

V liberální a improvizující rodině dítě strádá nedostatkem řádu a programu, protože rodiče nevytyčují jasné výchovné cíle s odůvodněním suverenity osobnosti dítěte, které prý samo ví, co je pro ně dobré. Výsledkem takové výchovy je příliš mnoho volnosti, kterou dítě zneužívá, lenost, sdružování se v asociálních skupinách apod. V laxní rodině rodiče nereagují na chování dítěte. Každý v rodině se stará jen o sebe. Dítě z takové rodiny může mít problémy s adaptací ve škole.¹⁵⁶

Odkládající rodinu tvoří většinou mladí úspěšní ambiciózní rodiče, kteří odkládají dítě kdykoliv je to jen možné, děti většinou bývají u prarodičů, nebo po krouzcích, citové vazby si nemají příležitost ani vytvořit a rodiče mají snahu přenést zodpovědnost za výchovu dětí na nějakou jinou instituci. Disociovaná rodina má vnější vztahy rodiny vůči okolnímu světu narušeny – buď se rodina uzavřela sama do sebe (důvodem bývá většinou nějaká psychická narušenost jednoho z rodičů) nebo se rodina projevuje konfliktně. Rodina s narušenými vnitřními vztahy trpí oslabením vzájemných kontaktů, izolovaností jednotlivých členů rodiny z důvodů konfliktů mezi členy rodiny, snahou jednoho z rodičů získat děti na svou stranu v době probíhajícího rozvodu apod.¹⁵⁷

1.5.1 Vztah

Vztah je obecnou vlastností konkrétního objektu, vyznačující se jednostrannou či vzájemnou vazbou, jež může mít nejrůznější podoby.¹⁵⁸ Vzájemné vztahy mohou tvořit rozsáhlé a vzájemně propletené sítě. Velký sociologický slovník vymezuje interpersonální (z lat. Inter=mezi; persona=osoba) vztahy jako pravidelně se opakující, víceméně trvalé přímé, nezprostředkované kontakty mezi dvěma a více lidmi spojené s emocionálním prožitkem (pozitivním nebo negativním).¹⁵⁹ Zároveň definuje rodinné vztahy jako kontakty závislosti a sociální interakce mezi jednotlivými členy rodiny,

---

¹⁵⁵ Srov. HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: SLON, 2007. s. 153-163

¹⁵⁶ Srov. HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*, s. 153-163

¹⁵⁷ Srov. VALENTA, M. a O. MULER: *Občanská nauka pro střední odborné školy 2*.

¹⁵⁸ Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Vztah>

¹⁵⁹ Srov. PETRUSEK, M. (vyd.): *Velký sociologický slovník*, s. 1421 – 1424.

především mezi manželskými partnery, mezi rodiči a dětmi a mezi sourozenci navzájem, ale i vztahy k orientačním rodinám partnerů i dalším pokrevně i nepokrevně příbuzensky spřízněným osobám.¹⁶⁰

Vztahy rodinné se utvářejí ve výkonu každodenních činností vymezených sociálními normami, které nacházejí individuální ztvárnění v chování členů rodiny a v očekáváních tohoto chování. Vznikají uskutečňováním tzv. rodinných rolí a jsou každodenní aktualizací tzv. rolové struktury, podmiňující existenci rodiny.¹⁶¹

„Dnes se rodinné vztahy reálně tvoří přes osobnostní vlastnosti manželských partnerů i dalších členů rodiny a jsou spoluutvářeny rodičovstvím. Jsou předpokladem a zároveň výsledkem rodinné koheze a schopnosti k pozitivní součinnosti nebo naopak výsledkem nezájmu a neschopnosti vytvořit takovou atmosféru, kde jsou uspokojovány potřeby všech členů rodiny a vytváří se pocit pohody, well-being, někdy i pocit – štěstí.“¹⁶²

1.5.2 Vztahy vrozené a získané

„Z hlediska anatomie rodiny je podstatné odlišovat vztahy, do kterých jsme se narodili, tzn. vztahy vrozené, od těch ostatních, tzn. získaných.“¹⁶³ píší terapeuté Chvála a Trapková, kteří na základě své dlouhodobé jedinečné zkušenosti s interakčních prostředí stovek rodin, disponujících neuvěřitelným množstvím variant uspořádanosti, přirovnali rodinu k „sociální děloze“¹⁶⁴ *„Pojmy sociální děloha a sociální porod nevznikaly primárně jako konstrukty ad hoc, ale začali jsme jich používat jako obecného tvaru, který spontánně povstával mezi námi a pacienty.“¹⁶⁵* Bylo překvapivé, s jakou přesností pojem sociální porod vystihuje proces separace dospívajícího z původní rodiny a jak podivuhodně rychle se lze pomocí této metafory domluvit o jejich aktuálních obtížích a úkolech.¹⁶⁶ Při terapii je rozhovor, pozorování, terapeutické

---

¹⁶⁰ Srov. PETRUSEK, M. (vyd.): *Velký sociologický slovník*, s. 1421 – 1424.

¹⁶¹ Srov. PETRUSEK, M. (vyd.): *Velký sociologický slovník*. II. s. 1422

¹⁶² PETRUSEK, M. (vyd.): *Velký sociologický slovník*. II. s. 1424

¹⁶³ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*. Praha: Portál, 2008. s. 136

¹⁶⁴ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004. s. 86

¹⁶⁵ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 86

¹⁶⁶ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 86

intervence, introspekce a reflexe pozorovaného hlavními přístupovými cestami k poznání tak komplexního fenoménu, jakým je rodina a daleko přesahuje možnosti metodologie kvantitativního výzkumu.¹⁶⁷ Více o sociální děloze bude pojednáno v následujících kapitolách.

V rodině tedy nacházíme dva typy vztahů, a to vztahy vrozené – rodičovství a vztahy získané – partnerství, ev. adoptivní rodičovství. Oba tyto druhy vztahů fungují jako polarity, které se přirozeně vyvažují, podobně jako je tomu u rozdílu mezi mužem a ženou. Vrozené vztahy jsou dostředivé a posilují soudržnost rodiny. Vztahy získané jsou odstředivé, rodinu otevírají navenek, takže nehrozí její patologické uzavření. Jakmile však nepřiměřeně převládnu nad vztahy vrozenými, systémově má rodina tendenci se rozpadat.¹⁶⁸ K získaným vztahům přicházíme zvnějšku, jsou jen psychosociální bez biologických kořenů. Většinou je možné je svobodně vybírat i rušit. Jsou však i takové, do nichž nás přivede někdo třetí, např. vztah tchyně a snachy. Získané vztahy jsou křehčí, bez úsilí a dobré vůle z obou stran se mohou rozpadnout.¹⁶⁹ O vztahy získané se tedy musíme starat, ošetřovat je, pěstovat je.

Partnerství rodičů je vztahem získaným – svobodně darovaným v lásce, je jakousi „životodárnou placentou“ vyživující dítě uvnitř rodiny. Dochází vlastně k tomu, že z jednoho získaného vztahu (partnerství) vznikají dva vztahy vrozené (rodičovství – otec a matka) a tento rozdíl je třeba vidět a uznávat. Partnerství bývá často zastíněno rodičovstvím, ale přitom právě o partnerství je potřeba pečovat. Fungující láskyplný vztah rodičů naplňuje podle mého nejzákladnější potřebu dítěte – potřebu bezpečí a lásky.

Když se do partnerství rodí děti, vznikají na relativně nestabilních základech partnerství vztahy vrozené. „*Vztah vrozený, k ověření*¹⁷⁰, se vytváří mezi dítětem (dětmi) a rodiči a také mezi partnery vzniká biologický rodičovský vztah. Tyto vztahy jsou již nesmazatelné a nezrušitelné.“¹⁷¹ Pro vztahy vrozené, tedy pro rodičovství, je charakteristická skutečnost, že otěhotní-li žena s mužem a narodí-li se jim dítě, už nikdy, ani po smrti, nebudou „bezdětní“.¹⁷² Stali se, jak píše Trapková:

---

¹⁶⁷ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 86-87

¹⁶⁸ Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*. 2019, s. 221 - 229

¹⁶⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Mýtus o ideální rodině*. Praha: Česká pozice. Příloha LN. 21. 12. 2018

¹⁷⁰ Ověřit lze doložením úředních dokladů. Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 141

¹⁷¹ TRAPKOVÁ, L.: *Rozpad rodiny nelze ničím omluvit*

¹⁷² Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Rozpad rodiny nelze ničím omluvit*

„nejvýznamnější součástí prostředí, které bude od početí určovat míru bohatství či chudoby podnětů pro vývoj mozku společného dítěte. Vrozené vztahy s rodiči jsou nejbližším zdrojem oboustranného formování duševního světa a emočního sycení dětí i rodičů. Nejsou symetrické, mají v nich životní síly proudit od rodičů k dětem, a nikoli naopak.“¹⁷³

Do vrozených vztahů jsme vrženi, nelze si je vybírat ani zrušit, ale je možné je nenaplnit, což bývá bolestné pro jejich silnou vrozenou nevědomou složku. Vztahy vrozené jsou přirozené, zakořeněné, geneticky dané, není třeba o ně zvláště usilovat, zkrátka se dějí, jsou trvalé a nesmazatelné. Každý člověk má svoji biologickou matku a biologického otce.¹⁷⁴

1.5.3 Partnerství

Hlavní charakteristikou partnerství je subjektivní hledisko, které převažuje nad všemi ostatními hledisky. Jinými slovy to, že se jedinci za partnery označují a společně tráví čas, je v tomto ohledu směrodatnější než legalizace vztahu či společná domácnost. Partnerství je vztahem získaným, jak jsem již zmínila, a vyžaduje pravidelnou péči, neboť vzniká během života, je osudově labilní a logicky může zaniknout. Vzniká většinou „náhodně“, na základě zamilovanosti a sexuální přitažlivosti, seznámením se a přijetím, jež je podmínkou nezbytnou pro trvání získaného vztahu, jemuž je potřeba se věnovat, protože jej lze kdykoli ztratit, neboť na rozdíl od vrozeného vztahu nemá biologický základ.¹⁷⁵

Do partnerství vstupují lidé s různou výbavou, která ovlivňuje kvalitu jejich partnerských a rodičovských vztahů, jako například nevědomá očekávání a naděje, rodinné tradice, zvyklosti, pravidla, představy o naplnění mužsko - ženských rolí. Trapková a Chvála¹⁷⁶ nazývají tyto vztahy jako „vztahy k ověření“, protože se v nich vzájemná důvěra teprve buduje na základě opakované zkušenosti. Podle Poněšického

---

¹⁷³ TRAPKOVÁ, L.: *Rozpad rodiny nelze ničím omluvit*, s. 222

¹⁷⁴ Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 136 - 140

¹⁷⁵ Srov. CICHÁK, D. a H. HEINDORFEROVÁ: *Vztahy vrozené a získané v terapii rodiny*. In Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství – synergie a konkurence. UP Olomouc, 2016. s. 10

¹⁷⁶ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 66

mají ženy a muži rozdílné představy o společném životě v partnerském vztahu.¹⁷⁷ Ženy očekávají od vztahu intenzivní komunikaci, důvěru a vzájemnost, kterou prožívaly ve vztahu s matkou, touží po větší jistotě a úctě, kterou v tomto vztahu neměly. Zároveň ale čekají, že se jejich partner bude podobat ideálu otce, který zosobňuje přirozenou autoritu, oporu a potvrzení ženskosti.

Vnímání partnerského vztahu u muže je také ovlivněno jeho vztahem s matkou, a to zejména s jednosměrným matčíným obdivem a hýčkáním, což je pohodlné, samozřejmé a bezkonfliktní. Příčiny rozdílných vnímání a očekávání v partnerském vztahu pak bývají v nevědomých přáních, obavách a rozdílných vztahových vzorcích, které mohou být opakovány.

Partnerský vztah lze vidět jako společný „tanec“ dvou lidí, který v sobě nese důležitost sladění rytmu, kroků, pohybu, tedy vzájemnou interakci, vzájemné ovlivňování jednoho druhým. Tato interakce či reaktivita je cirkulární a v dobrém případě vede k obohacování, růstu a vyzrávání.¹⁷⁸

1.5.3.1 *Manželství a jeho různé definice*

Manželství je institucí, která ve své historii procházela změnami, reagovala na společenské děje, byla přizpůsobována aktuálním podmínkám a potřebám lidí od počátku vývoje. V posledních několika desetiletích vykazuje poměrně velkou adaptabilitu na současné specifické podmínky postmoderní společnosti. Hovoří se o úpadku manželství, o krizi v rodinných vztazích a o důsledcích destabilizace instituce manželství v současnosti a v nepříliš vzdálené budoucnosti.

Definice manželství uvedená ve Slovníku sociální práce¹⁷⁹ dává do vzájemného vztahu rodinu a manželství. Pro Matouška je manželství podsystémem rodiny, protože rodina může existovat bez uzavřeného manželství. To však je pro rodinu nezanedbatelnou výhodou, je-li samo o sobě funkční a spokojené. Uzavření sňatku zjednodušuje právní uspořádání vzájemného partnerského vztahu a má i své ekonomické výhody. Zatímco rodinné soužití je založeno více na pocitech a skutečném prožívání vztahů mezi zúčastněnými, manželství je záležitostí vnášející do partnerského

---

¹⁷⁷ PONĚŠICKÝ, J.: *Fenomén ženství a mužství*. Praha: Triton, 2004.

¹⁷⁸ Srov. KNOP, J., ZEMANOVÁ M.: *Partnerský vztah a jeho terapie*. In Sborník příspěvků z XII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Současné podoby partnerského a rodinného soužití. UP Olomouc, 2014, s. 104

¹⁷⁹ Srov. MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, s. 97

vztahu navenek jistou oficialitu a serióznost, neboť musí být uzavřeno předepsaným způsobem, jinak zkrátka neexistuje.

Podle nového občanského zákoníku¹⁸⁰ manželství vzniká spojením svazku muže a ženy způsobem, který tento zákon stanoví. Účelem manželství je založení rodiny, výchova dětí, vzájemná podpora a pomoc. Jde o svobodnou vůli, kterou muž a žena projeví buď před zástupci státu anebo církve. Podle §687 „*mají manželé rovná práva i povinnosti. Jsou si navzájem povinni úctou, žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, podporovat se, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti*“¹⁸¹ a každý z manželů má podle svých majetkových poměrů, schopností a možností přispívat na potřeby rodiny tak, aby byla úroveň všech členů rodiny srovnatelná. Manželé mají mezi sebou vzájemnou vyživovací povinnost, která má oběma zajistit stejnou hmotnou a kulturní úroveň.¹⁸²

Psychologie vnímá uzavření manželství jako sociální potvrzení kvality párového vztahu, jeho výlučnosti. Manželství jakožto stabilní párový vztah naplňuje mnohé lidské psychologické potřeby (potřeba citové jistoty, seberealizace, otevřené budoucnosti atd.). Z pohledu na vývoj jedince manželství znamená přijetí společensky vymezeného životního stylu dospělosti, pro který je typický určitý styl komunikace, normy, hodnoty a strategie řešení konfliktů. Vstupem do manželství získává jedinec novou roli, která se stává významnou součástí jeho osobní identity, a je společensky žádoucí, protože proměňuje sociální status jedince ve světě.

Trvalý partnerský vztah, uzavření manželství a založení rodiny mohou být vnímány jako naplnění určitých vývojových úkolů, překonání mezníků osobnostního vývoje¹⁸³. Do dospělosti dnes lidé ale vstupují jinými způsoby než v minulosti, čemuž odpovídá i rozšíření nesezdaných soužití, která dnes běžně manželství předcházejí. Giddens píše: „*Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich.*“¹⁸⁴ Autor upozorňuje na to, že v manželství v západní společnosti jedinec může vystřídat i několik manželských partnerů za život, ale nesmí je mít současně.

---

¹⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb.

¹⁸¹ Zákon č. 89/2012 Sb.

¹⁸² Srov. Zákon č. 89/2012 Sb.

¹⁸³ např. koncept E. Eriksona

¹⁸⁴ GIDDENS, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 2001. s. 156

1.5.3.2 Alternativy k manželství

Manželství představuje v zemích našeho kulturního okruhu „ideální“ formu uspořádání partnerského vztahu. I když není považováno za jedinou správnou a legitimní možnost uspořádání partnerského soužití, zůstává jakýmsi „zlatým standardem“, základní a standardní formou soužití především pro ty, kteří chtějí zplodit a vychovávat děti. V současnosti uzavíraná manželství končí s přibližně 50% pravděpodobností rozvodem¹⁸⁵ a to nejčastěji po třech letech manželství, což může přispívat k pocitu nejistoty u žen i mužů zvažujících sňatek.¹⁸⁶ Dalším z důvodů neuzavření sňatku je rostoucí tolerance k nesezdanému soužití, a to i v případě, že mají děti.¹⁸⁷

Nesezdané soužití, v odborné literatuře nazývané „kohabitace“, je nejčastější alternativou k manželskému svazku, vykazuje většinu ze znaků manželství a je „moderní“ variantou partnerského života. Je definováno jako soužití muže a ženy, nelegitimované sňatkem, v jedné, případně dvou domácnostech,¹⁸⁸ tedy „společným bydlením a společným hospodařením bez uzavření manželství.“¹⁸⁹ Stalo se v podstatě novou všeobecně rozšířenou a základní normou typickou pro novou společenskou situaci, v níž již mladí lidé nepotřebují svůj vztah formálně potvrzovat.

U naprosté většiny evropských států existuje dokonce i právní ochrana nesezdaného soužití, a to jako ochrana vztahu druh – družka, ale nemá stejné kvality jako ochrana manželství.¹⁹⁰ V České republice však zatím není nijak formálně institucionalizován, ani právo o něm nehovoří jednotně.¹⁹¹ Mnozí tuto variantu soužití vidí jako dobrý způsob otestování kvalit partnera i vztahu před závazným rozhodnutím vstoupit do manželství. Z výzkumů je ale zřejmé, že tato strategie nepřináší

---

¹⁸⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 276

¹⁸⁶ v roce 2013 souhlasilo s výrokem, že když rodina nefunguje, je rozvod přijatelným řešením 76 % dotázaných osob ve výzkumu CVVM, v roce 2016 to bylo 78 %, v roce 2017 pak 75 % (CVVM, 2014b, 2016, 2017) – uveřejněno v MPSV: *Zpráva o rodině*. 2017, s. 42

¹⁸⁷ Společnost je obecně poměrně tolerantní k narození a výchově dětí mimo manželství. V roce 2010 nepovažovalo 36 % respondentů CVVM za hlavní důvod pro uzavření manželství mít děti, v roce 2016 (i 2017) se tento podíl mírně zvýšil na 41 % (CVVM, 2017). Ještě v roce 2003 se více než polovina respondentů domnívala, že pro výchovu dětí je velmi důležité, aby jejich rodiče byli manželé, v roce 2017 však tento názor zastávala již jen přibližně čtvrtina (CVVM, 2017). – uveřejněno tamtéž

¹⁸⁸ MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*, s. 114

¹⁸⁹ KRATOCHVÍL, S.: *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009. s. 143

¹⁹⁰ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 53

¹⁹¹ MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 50

předpokládané pozitivní výsledky pro stabilitu následných manželství. Jak uzavírá Možný: „*Předpověď je tu velmi nejistá, ale stále ještě zůstávají předpoklady, že život v manželství bude součástí životní zkušenosti pro více než dvě třetiny, možná i čtyři pětiny dnešní mladé generace.*“¹⁹² Podle posledních údajů z roku 2011¹⁹³ bylo takových svazků 11 % z celkového počtu párů a v roce 2017 se tento podíl zvýšil na 19 %.¹⁹⁴

Nesezdání žijí nejčastěji mladí lidé a tzv. rekonstituované rodiny, tedy rodiny s nevlastním rodičem. Podle sociálních pracovníků¹⁹⁵ je kohabitace zvláště riziková pro děti v ní narozené, neboť je statisticky pravděpodobnější, že budou časem vyrůstat pouze s jedním z rodičů. Ekonomicky však jsou ženám – svobodným matkám poskytovány větší ekonomické výhody než ženám – manželkám. Podle statistik jsou nesezdaná soužití častější v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti a závislosti na sociálních dávkách.¹⁹⁶

Jinou alternativu představuje soužití v komunách. Jedná se o společný život ve skupině, patřící do sféry náboženských experimentů, kdy některé z náboženských sekt rozšířily myšlenku rovnosti a vzájemné pospolitosti i na oblast partnerského soužití a nahradili manželství soužitím v komunách. Způsob komunitního života se v šedesátých letech 20. století stával i místem pro vyjádření nejrůznějších ideologických názorů, vznikaly např. komuny environmentalistů, anarchistů, feministek atd. Uspořádání partnerských vztahů bylo velmi rozdílné. Vedle komun naprosto nevázaných vznikaly komuny založené na společných ekonomických základech se striktně odděleným partnerským životem párů (např. vznik kibuců¹⁹⁷).

Liberální politika s ohledem na práva jednotlivce a jeho svobodu, může být nebezpečná pro celek, pro celou společnost a pro její budoucnost. Dnes tíhneme k extrémnímu liberalismu v podobě transgenderu - popírání rozdílů mezi muži a ženami, jak píše Chvála¹⁹⁸, což se projevuje i tolerancí vůči homoerotickým svazkům. Nejmladší formou právního uznání partnerského svazku je tzv. „registrované partnerství“, jež je určeno dvojicím stejného pohlaví, které chtějí svůj vztah

---

¹⁹² MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 257

¹⁹³ Poslední sčítání lidu, domů a bytů v r. 2011 (dále SLDB)

¹⁹⁴ Podle výběrového šetření ČSÚ zvaného SILC z r. 2017

¹⁹⁵ MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*, s. 114

¹⁹⁶ Srov. MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*, s. 114

¹⁹⁷ Kibuc je samostatnou hospodářskou jednotkou s kolektivní správou prostředků. Partnerské soužití muže a ženy zde zůstává zachováno, avšak odpovědnost za výchovu dětí je kolektivní.

¹⁹⁸ CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné.*

legitimizovat. Česká republika zákon¹⁹⁹ zařadila do svého právního řádu až v roce 2006 jako jistý druh kompromisu mezi požadavkem možnosti uzavřít plnohodnotné manželství i osobám stejného pohlaví a vůlí ponechat tuto situaci bez právní úpravy.

V české legislativě registrované partnerství vzniká svobodným projevem vůle dvou osob stejného pohlaví a musí se provést formou úplného prohlášení těchto osob zapsaného do knihy registrovaného partnerství. Do partnerství může vstoupit osoba starší 18 let, svéprávná, svobodná a jeden z partnerů musí být občanem ČR.²⁰⁰ Uzavřením registrovaného partnerství získávají partneři stejná práva a povinnosti jako manželé, jejich vztah je rovnoprávný, založený na vzájemné solidaritě, partneři mají vůči sobě vyživovací povinnost. Rozdíly jsou v oblasti občanskoprávní, například v ošetření společného nájmu bytu, a v oblasti osvojování dětí. Počty registrovaných partnerů jsou řádově nižší než počty žijících partnerů v nesezdaných stejnopohlavních soužitích. Ve 30 zemích světa je dokonce zákonem umožněno uzavření manželského svazku mezi osobami stejného pohlaví. Toto téma je na veřejnosti spojováno spíše s právy leseb a gayů. V České republice stejnopohlavní manželství zatím uzákoněné není.²⁰¹

V současné době nabývá na významu také životní styl nazývaný „singles“²⁰², který Možný popisuje jako nový sociální jev.²⁰³ Singles jsou lidé ve věku 25 až 40 let, kteří se z různých důvodů rozhodli žít po delší dobu život sami bez partnera proto, aby mohli rozvíjet jiné než rodinné životní strategie. Do určité věkové hranice nemusí jít o definitivní rozhodnutí. Tito lidé jsou ekonomicky nezávislí, většinou mají dobrou práci a slibnou kariéru, mají své vlastní bydlení i dobré finanční zázemí, jsou zpravidla atraktivní, mají své přátele a koníčky, které je naplňují. Jejich životními hodnotami jsou nezávislost a svoboda. Jsou i tací, kteří se rozhodli zůstat svobodní z důvodu plného nasazení např. ve zdravotnictví, a dobrovolně se proto vzdaly rodičovství.

Americká psycholožka Bella DePaulo vidí fenomén singles jako problém 21. století, vnímá jedince žijící způsobem singles pozitivně jako osoby nezadané, svobodné zákonně i sociálně, všímá si stigmatizace nezadaných dospělých a zavádí

---

¹⁹⁹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

²⁰⁰ Srov. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. 2006

²⁰¹ Návrh zákona rozšiřující manželství rovněž na svazky osob stejného pohlaví byl předložen v červnu 2018 do Parlamentu České republiky, který však o něm dosud nerozhodl (stav k září 2020).

²⁰² Čeština zatím nemá pro anglický termín „singles“ odpovídající český ekvivalent, dal by se přeložit jako „nezadaní“ nebo „bydlící sami“.

²⁰³ Srov. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*, s. 199-201

pojem singlism.²⁰⁴ Možný píše, že tito jedinci odkládají založení rodiny na nejzazší možnou hranici pod tlakem pozdně moderní společnosti, která vyžaduje maximální pracovní flexibilitu a zároveň nabízí pohodlnější život.²⁰⁵ Vzniká tak nová fáze v životě, kdy už se mladý člověk sice odpoutá od rodičů, ale dosud nezakládá svoji vlastní rodinu. Někteří se dokonce rozhodnou svobodně a dobrovolně rodinu nikdy nezaložit a děti nemít, což Možný nazývá tzv. nulovou reprodukční strategií.²⁰⁶ A dodává: „*Pokud sebou konzumní individualizovaná kultura a globalizovaná ekonomika přinesla zvyšující se četnost single jedinců dobrovolně či plánovaně bezdětných, vzdaluje se společnost od trvale udržitelného reprodukčního režimu.*“²⁰⁷

Mezi další fenomén v současných partnerských vztazích patří tzv. „mingles“²⁰⁸. Jde o způsob soužití dvou lidí, kteří jsou ve vzájemném partnerském vztahu, někdy i manželském vztahu, chovají k sobě romantické city, plánují společnou budoucnost, tráví spolu čas, jsou si vzájemnou oporou, ale nežijí spolu, jen se scházejí, když chtějí. Každý z páru si zachovává status svobodného člověka se svojí vlastní domácností, oddělenými financemi a každý si ponechává i svoji nezávislost.²⁰⁹ Nejedná se však o volný nebo nezávazný vztah, kde se partneři mohou sexuálně stýkat i s jinými lidmi. Chování páru je vlastně stejné jako v partnerství, jen spolu muž a žena nesdílejí jednu domácnost. Pro takový vztah je důležité, aby byl oboustranně dobrovolný. Z hlediska odborníků toto není dlouhodobě udržitelná forma vztahu, neboť klade značnou náročnost na oboustrannou důvěru. Výchova dětí v takovémto vztahu je jen těžko představitelná, za to u starších lidí, kteří už nechtějí znovu vstoupit do manželství či partnerského vztahu, ale zároveň chtějí partnera na trávení společného času, pravděpodobně bude dobře fungovat. Hlavní podstata tohoto soužití se skrývá stejně jako u singles v autonomii a nezávislosti obou partnerů.²¹⁰

---

²⁰⁴ Srov. DEPAULO, B.: *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized and Ignored and Still Live Happily Ever After*. New York: St Martin's Griffin, 2006. s. 3-4

²⁰⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 199-201

²⁰⁶ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 199-201

²⁰⁷ MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 199-201

²⁰⁸ z anglického married, but single (žentý/vdaná, ale svobodný/á)

²⁰⁹ Srov. SVOBODA, M.: *Fenomén singles*. Zlín, 2015. Diplomová práce, s. 29-30

²¹⁰ SVOBODA, M.: *Fenomén singles*. Zlín, 2015. Diplomová práce, s. 29-30

1.5.4 Rodiče a děti v rodině

„Rodina vzniká tam, kde se rodí. Biologická vazba s matkou se po porodu obohacuje o psychosociální vrstvu vývoje (tzv. attachment). Ne že by se ta biologická a preverbální vazba rušila, ale košatí. Jako vše živé se to původní, vrozené, neustále diferencuje, zdokonaluje do nejmenších jemností.“ říká psycholožka Trapková²¹¹

Z hlediska psychologie je pro dítě ideální, aby se narodilo a bylo vychovááno dvěma milujícími rodiči. Tento ideál je i právně vyslovený v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989, kterou ratifikovala i Česká republika v roce 1991.²¹² Všechny ostatní varianty rodinného soužití jsou jen náhradním řešením, pokud se v původních vztazích něco skutečně nedaří.

Z hlediska vývojové psychologie obsáhle definuje rodičovství Pavel Říčan:

„Zplození dítěte a péče o ně jsou jedním z hlavních životních témat. Vzato čistě biologicky, je to vůbec náš základní úkol: předat geny, uchovat rod. U člověka jde ovšem o větší, rozsáhlejší poslání: nestačí porodit dítě a pečovat o ně tak dlouho, dokud nebude schopno žít se samo. Je třeba naučit je po lidsku cítit, myslet, adaptovat se na složitou lidskou společnost, přijmout kulturu svého národa. Tak vzniká ono dlouhé a krásné, i když někdy i těžké rodičovské stadium, „hlavní život“ většiny z nás. Vychovat tělesně i duševně zdravé, zdatné děti, předat jim to nejlepší, co jsme sami převzali od rodičů a z jiných zdravých zdrojů, pomoci jim začlenit se do společnosti jako její platní a tvořiví členové – to je smysl celého našeho dosavadního vývoje a velký test osobní zralosti. Erikson vytvořil a prosadil pojem generativity. Generativita je základní postoj, životní poloha v dospělém věku. „Být generativní znamená: nikoli z povinnosti, ale spontánně, iniciativně, z vlastní vůle, radostně, z podstaty své bytosti plodit a starat se o to, co jsme zplodili. Jde tedy o rodičovství, ale ne v úzkém technickém smyslu, nýbrž v širokém psychologickém až filozofickém smyslu.“²¹³

Podle severského etického časopisu je „rodič někdo, kdo se stará o potřeby dítěte, pečuje o ně, stará se o ně a projevuje o ně dlouhodobý zájem po celý vývoj dítěte v dospělém. Každý, kdo plní tyto povinnosti, může být rodičem. Mít biologické spojení

²¹¹ TRAPKOVÁ, L.: *Mýtus o ideální rodině*.

²¹² Srov. MPSV: *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*, 2016. s. 2

²¹³ ŘÍČAN, P.: *Cesta životem*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. s. 258

s dítětem není pro rodičovství ani nutné, ani dostatečné. Důležité je, do jaké míry plní rodič roli někoho, kdo se stará o zájmy dítěte. ²¹⁴

„Děti přicházejí na svět bez návodu k použití a na to, jak s nimi jednat, musíte z velké části přijít sami.“ říká výstižně J. Dobson²¹⁵ Dodnes lze najít různé varianty výchovných stylů pohybujících se po celém výchovném spektru, od výchovy autoritářské, která deformuje dětskou osobnost požadavkem absolutní poslušnosti a fyzickými tresty, až k tzv. volné výchově, kdy dítě při nedostatku vymezení hranic či jejich úplné absenci a při přílišné rodičovské shovívavosti naopak až tyranizuje své okolí. Výzvou současného rodičovství je nalézat rovnováhu mezi důsledností a přísností na jedné straně a laskavostí se vstřícností na straně druhé. Svě opodstatněné místo ve výchově má i respekt obou stran a jejich dialog.

Rodičovství je tedy soustavná, láskyplná, aktivní činnost, propojená s odpovědností a jasně zaměřená na dosažení cíle. Rodičovská role je utvářena osobními prožitky, vzory a zkušenostmi, které rodič převzal v průběhu svého života, a zároveň je hnětena pod tlakem společenských norem a pravidel dané společnosti, jež očekává od člověka „správné“ odpovědi.²¹⁶

1.6 Problémy rodinných vztahů

Dříve se vnější svět kolem rodin měnil pomalu a rozdíly mezi generacemi nebyly tak zásadní pro vzájemné porozumění jako dnes, na dozrávání bylo více času. Generace žily pospolu v modelu cibule, ochranná vnější vrstva prarodičů dlouho plnila funkci starších a zkušenějších. V dnešním zrychleném světě zkušenosti starší generace často nestačí ani na dospění vlastních dětí, natož vnoučat.

Zdá se, že: „generace v rodinách přestaly tvořit ochranné vrstvy, ale vyhánějí jako salát do květu všeobecné tvořivosti, která tím rychleji zase proměňuje prostředí kolem rodin. Každá nová generace se musí spokojit se svým zvláštním patrem, vydaná a

---

²¹⁴ BØYUM, S., GAMLUND, E.: *Family Ethics*

²¹⁵ DOBSON, J.: *Rodičovství chce odvahu*, Praha: Návrat domů, 1995. s. 3.

²¹⁶ Srov. DOBSON, J.: *Rodičovství chce odvahu*

odhalená bez jistěni staršími, musí si s neustálými novinkami poradit sama a pohotověji než její, věkem méně pružní rodiče. ²¹⁷

Psychoterapeuti se ve své praxi stále častěji setkávají s poruchami rodinného systému, které souvisejí s nedokončovanými separacemi v celém rodě, strádají nedostatkem času pro separační procesy někdy i v několika generacích najednou.

„Jestliže vstupují do manželství a stávají se rodiči stále nezralejší jedinci, jejich separační dluhy se násobí. Symptomy nabírají na závažnosti, množí se počet nemocných v jednotlivých rodinách, kde se bojuje o pozornost, o to, kdo komu bude k dispozici ke splnění vývojových úkolů nedokončovaných v předchozích generacích. Autentické vztahy rodičů a dětí jsou zaneseny potřebou přenosových figur, v rodinách straší nerealizované vztahy s nepohřbenými předky. ²¹⁸

1.6.1 Mezigenerační vztahy a jejich úskalí

S příchodem dítěte do rodiny se s novou intenzitou objevuje vliv prarodičů.

„Dítě nespojuje hlubinnou vazbou jen dva biologické rodiče, ale i celé dva rody, ze kterých pocházejí matka a otec. Narozením každého dítěte dojde k replikaci doslova fraktálového vzorce potvrzovaného z obou stran: Událost porodu se šíří po vztahové síti horizontálně i vertikálně – transgeneračně. Životaschopnost rodu spočívá v předávání rodičovských funkcí z generace na generaci. ²¹⁹

Ne nadarmo se říká, že s přijetím partnera si bereme i celou jeho rodinu a narozením dítěte se oba rody spojují vazbou vrozenou. Přesto, nebo možná spíše právě proto, je třeba opečovávat novou nukleární rodinu, vymezit její hranice a budovat rodinnou intimitu respektovanou starší generací, která je narozením prvního vnoučete katapultována do stavu prarodičovského.

Situace po porodu prvního dítěte bývá pro rodiče zcela nová. Čerstvá mladá matka hledá jistotu ve své nové životní roli a mívá tendenci k intenzivnímu sblížení

---

²¹⁷ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*

²¹⁸ TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*. [online] 2004 (Symposium rodinné terapie Čas pro rodinu, 2.- 3. 4. 04) v Praze a Liberci. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.lirtaps.cz/cas-uvnitř-a-cas-vně/>

²¹⁹ TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*.

se svou matkou, u níž nachází porozumění pro to, co prožívá. Jinak náročná situace nastává i pro otce dítěte, neboť se tím, že se vše točí kolem novorozeného dítěte, ocitá mimo hlavní centrum zájmu. Nemá-li nový rodičovský pár vybudované pevné hranice své rodiny, vzniká riziko, že se prarodiče budou snažit v dobré víře nadměru uplatňovat svůj vliv a zkušenost. Někdy ale jako motiv pro aktivní pomoc od prarodičů stačí krize v mladém partnerství. Problém může vzniknout zejména u párů, kde nemá jeden z partnerů, případně oba, vybudovanou vlastní identitu a ukončený proces vlastní separace, protože neumožní vybudování stabilních a pevných hranic páru. To umožní, aby docházelo v rodině k vzájemným koalicím napříč generacemi, což s sebou nese selhání v partnerství i rodičovství. Je totiž třeba, aby se děti mohly svobodně pohybovat od jednoho rodiče k druhému.²²⁰

1.6.2 Manželská krize

Po narození dítěte dochází v páru k oddálení, a to emocionálně i celkově. Většinou matka je plně soustředěná na péči o dítě, hranice jejího světa se zcela přirozeně soustředí kolem domova a její prostor postupně zaplní mateřské povinnosti. Pro otce se nic zásadně nemění, chodí do zaměstnání, řeší pracovní úkoly. V páru dochází k prolínání dvou rozdílných světů. Jednoho, jehož středobodem je dítě, a druhého, který nemá střed jasně specifikovaný. Prolínání těchto světů může znamenat riziko problémů, které nastanou, uzavře-li každý z partnerů svůj svět před tím druhým a přestanou-li oba spolu sdílet své každodenní záležitosti. Každý z rodičů může být svými úkoly natolik zaujat a uspokojen, že si vytrácení partnerské blízkosti nemusí povšimnout, protože jako rodiče oba fungují výborně. Může docházet k dočasnému ochladnutí intimity v partnerství a k pocitům, které jeden, nebo oba mohou mylně vyhodnotit jako ztrátu zájmu ze strany partnera. Není-li partnerství rodičů dostatečně pevné a funkční, lze velmi snadno sklouznout i ke spojenectví s dítětem, a to ve všech možných variantách, což jasně ukazuje na omezenou potenci partnerského vztahu.

I když rodičovství bývá plánovaným rozhodnutím, na které se partneři připravují, skutečnost je může překvapit. Spory o finance jsou dalším velmi častým důvodem krize. Rodičovství je pro pár velkou finanční zátěží trvající několik let.

---

²²⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 110

Je třeba, aby ve finančních otázkách měli partneři jasně nastavené společné priority. Finance jsou velmi citlivým tématem období výchovy malých dětí i proto, že pečující rodič o dítě se stává na druhém, vydělávajícím, z velké části závislým.

1.6.3 Rozvod

Zatímco rodičovství je nerozlučitelné a nezrušitelné, rozvod se týká původního partnerství. Podle statistiků se rozpadá téměř polovina manželství.²²¹ Rozštěpení partnerství od rodičovství komplikuje a emočně zatěžuje vztahovou situaci rodiny natolik, že se snadno aktivují nevědomé psychologické obrany. Tou nejjednodušší je popření vrozené, biologické části rodinné reality.²²²

V současné době je v České republice rozvod manželství upraven v občanském zákoníku. Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů „tak trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno, že nelze očekávat jeho obnovení“.²²³ Rozvod je právní akt ukončení manželství a představuje složitý etický, právní a společenský problém, který se dotýká života manželů a jejich majetkových poměrů, ale i dětí, které případně manželé mají. Je možné jej definovat jako významnou událost v životě lidí s řadou sociálních důsledků, jako je narušení fungování rodiny a výchovy dětí, výrazná změna ekonomického i sociálního statusu některých členů původní rodiny, změna jejich způsobu života, zaměstnání apod.

Důsledkem rozpadu manželství jsou tzv. neúplné rodiny, které se při rostoucím počtu stávají závažným sociálním problémem. Rozvod probíhá vždy před soudem a to buď ve formě sporného rozvodu, kdy soud zjišťuje příčiny rozvratu manželství a návrhu na rozvod nemusí vyhovět, nebo na základě dohody obou manželů, kterou soud při splnění dalších zákonných podmínek zásadně respektuje a manželství bez dalšího zkoumání rozvede. Vždy musí být nejdříve vyřešeny poměry nezletilých dětí a majetkové otázky. Pokud se bývalí partneři nedokáží dohodnout na pravidlech rozchodu, může celý proces vyústit v rozsáhlé a oboustranně zničující soudní spory.

---

²²¹ Podle ČSÚ dosahovala v roce 2017 úhrnná rozvodovost 47,2%. V roce 2010 byla nejvyšší, dosahovala přesně 50%.

²²² Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*

²²³ *Zákon č. 89/2012 Sb.*

Podle průzkumů zažívá rozvod manželství svých rodičů přibližně 23 tisíc dětí ročně, počet dětí, kterým se rozpadla rodina, by byl v případě dostupnosti údajů o rozpadech nesezdaných párů jistě výrazně vyšší.²²⁴ Přestane-li vztah nesezdaného soužití fungovat, je rozchod výrazně jednodušší. Pokud se partneři dohodnou, nedochází k soudnímu řízení a tak část, ne-li většina, rozchodů těchto párů není statistikou zachycena.

Nejčastější příčinou rozvodu manželů a rozchodu partnerů jsou neshody v partnerství a problémy v komunikaci.²²⁵ Problémy ve vztazích a v komunikaci do značné míry souvisejí se sebepojetím a sebeúctou. Z tohoto hlediska se jeví jako základní faktor stability partnerského vztahu vztah každého z partnerů k sobě samému.²²⁶ Podle posledních výzkumů bývá nejčastějším důvodem rozvodu nevěra (až 40% případů), odlišné názory a nedostatek vzájemné pozornosti a porozumění (v 31% případů) a malá snaha partnerské problémy řešit (ve 28 % případů). Problémem bývají i vzájemné odcizení, neshody v zacházení s penězi či nedostatek času. Zvláště závažné jsou závislosti (15% případů) a domácí násilí (9% případů). Relativně nejmenší shoda mezi partnery je v otázce rozdělení domácích prací a každodenních povinností.²²⁷

Rozvod manželství i rozpad nesezdaného soužití pochopitelně dopadá velmi citelně na děti. „Čím nestabilnější je prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, tím více je ohrožen jeho vývoj. O to hůř se mu bude v dospělosti dařit. A o to menší bude naděje, že vytvoří dobré stabilní prostředí pro následující generaci.“²²⁸ Každé dítě si přeje, aby jeho rodiče zůstali spolu po celý jeho život, ale až 50 % rodin se rozpadá.²²⁹ Při řešení takové situace se o zájmech dítěte sice mluví, ale bohužel v naprosté většině případů o ně nejde na prvním místě. Často v popředí stojí především zájmy dospělých, kteří předpokládají, že se dítě přizpůsobí.

Existuje mnoho variant náhradního řešení, ale nelze potvrdit, že všechny varianty rodiny by z pohledu rodinných terapeutů byly pro dítě stejně užitečné. Střídavá péče může mít mnoho variant originálních uspořádání. Nepochybně nejohleduplnější k dětem je řešení, kdy děti mají jeden domov, ve kterém se střídají rodiče. To je ale velmi náročné a nákladné. Navíc domluva mezi rodiči, kteří se rozešli, je mnohem

---

²²⁴ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 55

²²⁵ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 138-140

²²⁶ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 156

²²⁷ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 139

²²⁸ CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné*.

²²⁹ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 276

složitější, někdy až nemožná, pokud si hodně ublížili. Často tedy největší zátěž nesou děti, které díky střídání mohou ztrácet pocit bezpečného místa domova i pevných hranic rodiny a jen těžko se orientují v nepřehledné situaci.²³⁰ Podle Trapkové se lépe daří dětem v rodinách, kde se podaří v rámci rodinné terapie přeladit vztahy tak, aby se co nejvíc přibližovaly tradiční rodině, ve které jsou mateřská a otcovská místa obsazena ženskou a mužskou postavou v souladu s jejich vrozenými instinkty.²³¹

1.6.4 Vztahy získané novým partnerstvím a rodinný „patchwork“

Rodina je cosi posvátného, nedotknutelného, ale i křehkého a zranitelného. Pokud nemá dítě ve své psychice obsazená vrozená místa pro matku a pro otce jeho vlastními rodiči, a je-li nutné hledat náhradní řešení, mělo by být co nejpodobnější přirozenému uspořádání. Zároveň je nutné respektovat, že existenci vlastního rodiče nelze vedle náhradního rodiče popírat. V nevědomí existuje a je prožíván, byť by byl neznámý nebo mrtvý.²³² Ve vztazích získaných novými partnerstvími rodičů platí zákonitosti a posloupnosti získaných vztahů. Je třeba o ně pečovat a přistupovat k nim s pokorou a úctou.

Je-li základním faktorem stability úplné rodiny kvalita partnerského vztahu rodičů, je základem stability nového rodinného uspořádání dítěte kvalita jejich rodičovského vztahu.²³³ Ta umožňuje, aby se oba rodiče spolupodíleli na výchově dítěte po rozpadu rodiny tak, aby nebyly narušeny jejich vztahy k dítěti, což je postaveno na snižování konfliktu mezi rodiči.²³⁴ Všichni, děti i dospělí, se musí vypořádat s tím, že po rozchodu rodičů nejdříve vzniknou dvě samostatné rodinné jednotky - neúplné rodiny, každá s jedním rodičem.

Je pravděpodobné, že časem jeden nebo oba rodiče naváží vztah s novým partnerem, a vznikne další rodinný systém, tzv. rekonstituovaná (též složená, patchworková rodina)²³⁵. Děti tak získávají „dalšího rodiče“, případně i nevlastní sourozence a jejich širší rodina se rozšíří o prarodiče a příbuzné ze strany nových

---

²³⁰ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 178-179

²³¹ CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné*.

²³² Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*, s. 221-224

²³³ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 179

²³⁴ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 179

²³⁵ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020, s. 180

partnerů rodičů. Naváže-li nový partnerský vztah jeden z rodičů dítěte a druhý zůstane bez partnera, dítě může současně zažívat život v neúplné i rekonstituované rodině. Ta je komplikovanější, neboť dává vzniknout dalším typům vztahů a vyžaduje toleranci, ochotou ke kompromisům a schopnost zvládat střety zájmů.²³⁶

Život v rekonstituované rodině přináší specifické nároky a krize.²³⁷ Nejjednodušší a nejlepší bývají vztahy mezi partnery a jejich společnými dětmi. Jen lehké napětí bývá mezi dětmi z předchozích vztahů žijícími v domácnosti a jejich vlastním rodičem, zatímco s nevlastním rodičem to je o něco horší. Poměrně problematické bývá postavení dětí z bývalých partnerství, které žijí jinde (většinou s druhým biologickým rodičem). Nejvíce napětí a neshod je mezi bývalými partnery.²³⁸ Přesto vztahy nejpodstatněji ovlivňuje povaha, osobnostní rysy a osobní vyzrállost všech zúčastněných, spokojenost v současné životní situaci a míra konfliktu a rozjitřenosti emocí mezi expartnery. Svoji roli hraje i angažovanost vlastního rodiče v životě dítěte a jaké místo zaujme nevlastní rodič. Pokud vztahy v rodině fungují a dítě si s nevlastním rodičem rozumí, může pro něj být třetí rodič bonusem.²³⁹

Někdy může být situace v rodinném systému skutečně nepřehledná, jak o tom vypovídá jedna z kazuistik zpracovaných v dokumentárním filmu *Nerodič*.²⁴⁰ Zde jsou přítomny dvě matky, tři otcové, trojí děti, z nichž jen jedno žije se svými oběma vlastními rodiči, zatímco ostatní mají střídavou péči. Jak jsem zmínila výše, v každé rodině jsou vždy dva druhy vztahů, vrozené a získané, jež se od sebe z podstaty liší. Uvědomnění si této reality pomůže všem zúčastněným se lépe zorientovat.

---

²³⁶ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 179-180

²³⁷ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 180

²³⁸ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 181

²³⁹ Srov. MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. s. 181

²⁴⁰ Srov. POČTOVÁ, J.: *Nerodič*. Česká televize, dokumentární film [online] 2017 [cit. 2021-04-04].

Dostupné z: <https://dokumenty.tv/nerodic-dokument/>

2 ETIKA RODINNÝCH VZTAHŮ

Jaká je hodnota rodiny, co může přinést pro své členy a pro společnost jako celek? Jakou hodnotu má rodičovství a dětství?²⁴¹ A co drží rodiny pohromadě? Základním faktorem stability nukleární rodiny je spokojený a láskyplný partnerský vztah rodičů, a právě to potřebuje dítě pro svůj optimální vývoj. Partneři, kteří spolu nejsou šťastní, jen těžko mohou dát dítěti zakusit pocit bezpečného domova. Jen velmi těžko mohou zprostředkovat model příjemného, uspokojivého a funkčního vztahu muže a ženy, a vzor toho, co znamená být partner, manžel a rodič, který si dítě ponese do svého života.

Rodina a manželství tvoří přirozený prostor pro nalezení vlastní identity a jsou ze strany církve a křesťanské etiky považovány za první přirozená společenství, která korespondují s antropologickým nastavením člověka.²⁴² V rodině je osoba stále v centru pozornosti jakožto cíl, nikdy jako prostředek.²⁴³

2.1 Život v rodině – život v dialogu

Je-li domov bezpečným a láskyplným místem, kde je všem dobře, je život v rodině místem „setkání ve slovech“, kterému se říká dialog. Dialog je jazykem lásky, a proto je i jejím „domovem“, místem, kde láska bydlí, a kde se může projevat, je vyjitím zesebe a přijetím druhého, je komunikací dvou osob, sjednocující i osvobozující zároveň. „Člověk v plném smyslu existuje tehdy, když vede dialog, neboť vyjadřuje své zásadní povolání k lásce a uskutečňuje ho.“²⁴⁴ Naopak tam, kde chybí dialog, jen těžko může být láska. „Jako láska nemůže žít bez pohostinné vděčnosti, tak ani dialog se nemůže rozvinout tam, kde chybí respekt k důstojnosti a svébytnosti druhého člověka. Dialog je mírou pravosti života, je mírou lidství každého člověka.“²⁴⁵

---

²⁴¹ BØYUM, S., GAMLUND: *Family Ethics*

²⁴² ŠRAJER, J.: *Křesťanská etika versus manželství a rodina v sekularizované společnosti: konfrontace nebo dialog?* Studia theologica. Olomouc, 2017. č. 1. s. 172-3

²⁴³ Srov. KSNC čl. 213

²⁴⁴ FORTE, B.: *Barvy lásky: Manželství a krása Boží*. Praha: Paulínky, 2013

²⁴⁵ FORTE, B.: *Barvy lásky: Manželství a krása Boží*.

A protože život v rodině je intenzivním soužitím, lze jej přirovnat k životu v permanentním dialogu se všemi jeho atributy, který spočívá spíše než ve slovech v nastavení srdce a neustálé otevřenosti s ochotou naslouchat. „*Odvaha k uznání odlišnosti druhého tvoří výchozí bod a cestu k autentickému dialogu.*“²⁴⁶

2.1.1 Etické předpoklady úspěšného dialogu

„*Dialog je rozhovor o společném tématu mezi dvěma nebo více osobami různých názorů, jehož prvotním účelem je, aby se každý účastník poučil od druhého, aby se mohl změnit a vyvíjet.*“²⁴⁷ Dialog je „*vědomé budování vztahu k druhému, které potřebuje čas k ustavení důvěry. Vztah nelze stavět na instrumentalizaci druhého člověka a s prvořadým zaměřením na dosažení konkrétního cíle.*“²⁴⁸ Dialog není ani debata. Platí zde pravidla dialogu. Je třeba naslouchat druhému tak vstřícně a otevřeně, nakolik je to možné a tuto poctivost a upřímnost musí předpokládat u ostatních. Kde totiž není důvěra, není ani dialog, a není ani společný život. „*Vstupujeme do dialogu, abychom se my mohli poučit, změnit a vyvíjet, ne abychom nutili druhého změnit se, jak v to doufá někdo při debatě.*“²⁴⁹ Dialog vyžaduje „*otevřenost k tomu, vstoupit do procesu, jehož výsledky nejsou předem jisté a který může vést k proměně vlastní identity. Znamená také otevřenost, která umožňuje, aby mi druhý porozuměl, a snahu porozumět druhému.*“²⁵⁰

Dalším důležitým pravidlem je nesrovnávat naše ideály s praxí partnera, ale spíše naše ideály s ideály našeho partnera, naši praxi s praxí našeho partnera. Oba jsou rovnocenní.²⁵¹ Při komunikaci je vhodné mluvit v 1. osobě – já, využívat „*oceňující vyjadřování*“, navracet porozumění a ověřovat si správnost pochopení.

Chybí-li dialog, není přítomna ani láska. „*Láska je víra v druhého člověka. V tom druhém je vždy o mnoho víc, než jsme dosud objevili. Někoho milovat, to znamená poskytnout mu úvěr. Znamená to očekávat od něho něco jiného než to,*

---

²⁴⁶ ČERVENKOVÁ, D.: *Etika mezikulturního a mezináboženského dialogu*, Praha: Karolinum, 2018. s. 71

²⁴⁷ SWIDLER, L.: *Desatero dialogu*. [online] Getsemany 019 - červen 1992. [cit. 2021-04-07].

Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/book/export/html/1428>

²⁴⁸ ČERVENKOVÁ, D.: *Etika mezikulturního a mezináboženského dialogu*, s. 72

²⁴⁹ SWIDLER L.: *Desatero dialogu*

²⁵⁰ ČERVENKOVÁ, D.: *Etika mezikulturního a mezináboženského dialogu*, s. 72

²⁵¹ Srov. SWIDLER L.: *Desatero dialogu*

*co jsme dodnes našli.*²⁵² To znamená zůstat otevřený pro druhého člověka, nespolehat se na to, že ho znám, ale přijímat osobu druhého ve vsí živosti, která mne může překvapit, může se mi nově ukázat. Evely píše: „*Jakmile si myslíte, že někoho znáte, tak už ho nemilujete.*“²⁵³

Je třeba být otevřen dynamice vztahu. Druhého člověka nemohu plně znát, ale vždy jen částečně poznávat. Toto je postoj úcty, která druhého přijímá v jeho důstojnosti. A účast v dialogu vyžaduje otevřenost a úctu k pravdě, k druhým a k sobě. To platí i ve všech vztazích v rodině.

2.1.2 Jedinečnost rodiny

Každá rodina je vlastně jiná, jedinečná. Každá má jiné startovní podmínky, jiné priority, jiné hodnoty, jiné nastavení životního stylu, jiné příjmy, jiné výdaje, jiné potřeby, jiné možnosti atp. a každá hledá svoji cestu, jak dobře žít. Každá rodina si buduje svůj specifický jazyk, své rituály, tradice, některé přebírá z původních rodin, jiné vznikají nově, a tvoří tak ono vnitřní „rodinné stříbro“, svoji originalitu. Každá rodina má příběhy, které může vyprávět, má svoji historii i tajemství. Každý rodinný příběh je jedinečnou konfigurací rozvržení života v prostoru i čase, ukotvením v široké síti sociálních kontextů a předešlých generací.²⁵⁴

Z pohledu rodinné terapie je možné považovat systém rodiny za individualitu vyššího řádu, za jedinečný organizmus se svou vlastní vnitřní strukturou a dynamikou, se svojí anatomii a fyziologií v bio-psycho-sociální rovině.²⁵⁵ Co se stane jednomu, stane se všem. Členové rodiny se během svého vývoje vzájemně synchronizují a celý rodinný systém spontánně hledá optimální možnosti růstu tak, aby v něm pokud možno všichni prospívali. Pokud někdo onemocní, zasáhne to celý organizmus rodiny. A rozšíříme-li svůj pohled transgeneračně, nemůžeme si nevšimnout, že život rodu vyvěrá z hluboké minulosti a směřuje do budoucnosti tak daleko, co mu zdraví stačí.²⁵⁶

Udržování křehké rovnováhy mezi ženským a mužským světem v rodině tak, aby dítě mohlo mezi rodiči spontánně oscilovat, se může dařit jen tam, kde je přítomná

---

²⁵² EVELY, L.: *Láska a manželství. Promluvy.* Ústí nad Orlicí: Grantis, 2000. s. 11-12

²⁵³ EVELY, L.: *Láska a manželství.*

²⁵⁴ Srov. TÓTHOVÁ, J.: *Úvod do transgenerační psychologie rodiny.* Praha: Portál, 2011. s. 35

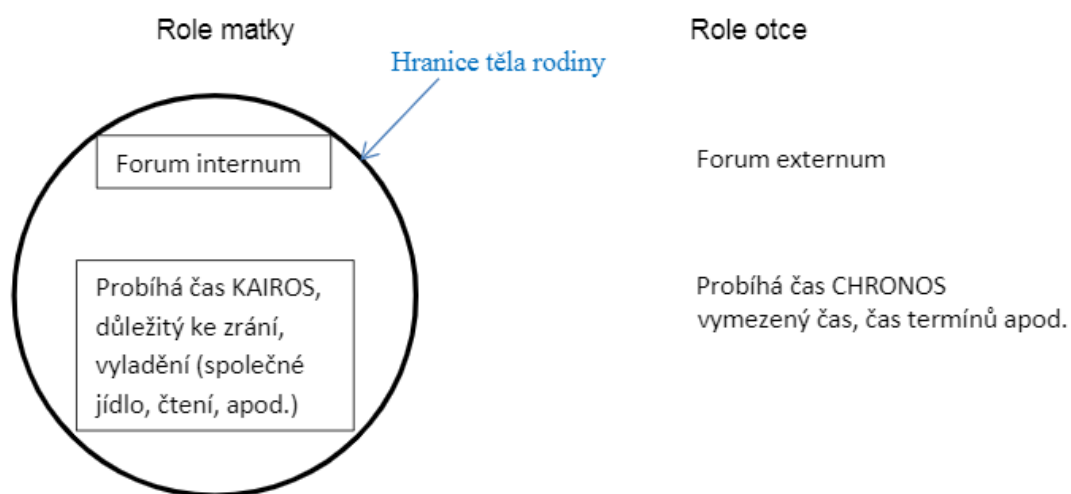
²⁵⁵ Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně.*

²⁵⁶ Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně.*

mužská i ženská potence. Jejich rozdíl by měl být snadno postřehnutelný pro všechny, zejména pro malé děti, a jejich nositelé by spolu neměli být v konfliktu, ale respektovat se navzájem ²⁵⁷(viz obrázek 1).

„V praxi to znamená, že oba dovedou zastoupit toho druhého, ale ponechávají si charakter pohlaví, jehož jsou nositelem. Pěstují ženství a mužství jako část kulturního dědictví, cítí se být příslušníkem svého pohlaví, ale umí se dobře vcítit do toho druhého. Vzájemně se neohrožují, ale podporují. Vytvářejí zdravé a dynamicky tvárné jin-jangové pole, ve kterém se daří jejich dětem.“²⁵⁸

Obr.1 - Vymezení rolí v rodině

Zdroj: HORSKÝ, J.: *Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ*²⁵⁹

To se děje péčí o ženský i o mužský jazyk v rodině a vytvořením dostatku prostoru a času pro oba z nich.²⁶⁰ Čas, v němž se rozvíjí ženský svět, je “Kairos” – čas vnitřního zrání, čas mužského jazyka je “chronos” – čas požadavků na dodržování fyzikálních vnějších termínů. V posledních desetiletích mnoha rodinám mizí vnitřní společný čas a ubývá bytostných setkání, která vyživují duši. Události ve vnějším světě se zahušťují a díky informačním technologiím agresivně pronikají slabými obranami do vnitřku rodiny, který kontaminují.

²⁵⁷ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 73-74

²⁵⁸ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 48

²⁵⁹ HORSKÝ, J.: *Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ*. [online] 2013. [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://docplayer.cz/110325-Odbor-pro-manzelstvi-a-rodinu-seznameni-s-rodinnou-terapii-autoru-vladislav-chvala-a-ludmila-trapkova.html>

²⁶⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 70

„Rodina, zvláště ta současná, nukleární, není konečným organismem, který je ve hře; další, ještě méně viditelnou část, představuje rod, vlastně více rodů. ...Jde o organismus vyvíjející se v čase, jehož sotva zpozorovatelné a zapomenuté části se ztrácejí v minulosti, rozvíjejí svůj potenciál v kooperaci či zápase s jinými rody.“²⁶¹

2.2 Etika partnerského vztahu

Manželství je jedinečná cesta, je to společný dialog a růst dvou lidí – muže a ženy, který se odehrává v čase, jak plyne život se vším, co přináší. Vstoupit do dialogu lásky znamená otevřít se riziku dialogu, doufat v druhého a zůstat „živý“.

„Respekt a přijetí je možný tam, kde zahlédám důstojnost a doceňuji krásu druhého, která se může vyjadřovat v různých rovinách běžného života.“²⁶² Je nezbytné, aby se od počátku novomanželé k sobě semkli a vytvořili novou jednotku. „Proto muž opustí svého otce i svou matku a přilne ke své ženě a budou jedno tělo.“²⁶³ Pokud se muž bude „držet máminy sukně“, nepřeseke ono mateřské pouto, partnerství nebude možné a žena bude nešťastná a osamělá. Od počátku by se spolu muž a žena měli snažit vytvářet pevný rovnocenný partnerský vztah, jež bude zdrojem energie pro život celého rodinného systému a z něhož bude tento systém růst. Definitivní vstup do dospělosti a oddělení od původní rodiny představuje pro ženu narození prvního dítěte, zatímco pro muže je tímto okamžikem až smrt jeho otce, což zpravidla bývá mnohem později. Vymezení hranic nové rodiny a vytvoření jejího fóra interna a fóra externa, znamená vytváření prostoru intimity nové rodiny a zároveň vytvoření její celistvosti a jednoty v působení navenek na okolí, tedy i na širší příbuzenstvo a původní rodinu.

V manželskému slibu si říkají snoubenci sobě navzájem: „*Já, odevzdávám se tobě, a přijímám tě za manželku / manžela. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen.*“²⁶⁴ Co to znamená zachovat lásku, úctu a věrnost? Láska označuje silný pozitivní vztah náklonnosti, oddanosti nebo touhy k druhému člověku.

---

²⁶¹ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 16

²⁶² ČERVENKOVÁ, D.: *Etika mezikulturního a mezináboženského dialogu*, s. 68

²⁶³ Gn 2, 24

²⁶⁴ *Manželský slib*. [online]. [cit. 21. 03. 2021]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/svatost-manzelstvi/svatba-krok-za-krokem>

Z psychologického hlediska je láska primární lidskou potřebou. Je také darem, který můžeme jeden druhému dát. Je to cit i rozhodnutí pro druhého. Je to přijetí druhého bez podmínek. Je to i přijetí sebe sama, protože mne druhý miluje. Psycholog M. Scott Peck píše: „*Láska je vůle rozšířit své „já“ ve prospěch duchovního růstu, ať už vlastního, nebo cizího...*“²⁶⁵ a Louis Evely říká: „*Milovat znamená stát se sami sebou díky někomu druhému.*“²⁶⁶ Láska je Boží stopa v srdci člověka, tajemství, život.

Úcta znamená trvalý vztah ocenění druhého, který se projevuje dobrovolným sebeomezením v jednání vůči němu, zejména ohleduplností, zdvořilostí, podporou a respektem.²⁶⁷ „*A tak i každý z vás bez výjimky ať miluje svou ženu jako sebe sama a žena ať má před mužem úctu.*“²⁶⁸ Tak jako má žena potřebu být milována a cítit, že ji manžel miluje, muž má potřebu cítit, že si ho žena váží. Někdy jsou situace, kdy není lehké zachovat si úctu vůči druhému. Jsou chvíle, kdy je třeba se pro úctu rozhodnout, kdy je třeba úctu zjednat. Gesto projevené úcty má hluboký dopad. Projev úcty druhého pozvedá, dává mu důstojnost. Nemohu milovat někoho, koho si nevážím. Nemohu být hrubá na někoho, k němuž mám úctu.

A co znamená zachovat věrnost? Nerozlučitelnost manželství je podložena starozákonními slovy z knihy Genesis, znovu opakovanými Ježíšem: „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“²⁶⁹ Znamená to tedy, že manželé zůstanou spolu, i když se nebudou milovat? Nebo že si nebudou nevěrní? Louis Evely píše:

„*Myslím, že věrni jsme vždycky jen sami sobě. Není možné zůstat věrným někomu jinému, tvrdit, že jej budeme vždycky milovat. Myslím, že někomu jinému můžeme slíbit jen jedinou věc: že chceme zůstat vnitřně živi, že se nenecháme uspat, že se nenecháme od druhého odtrhnout... Nemohu nikomu slíbit, že budu milovat po celý život. Ale mohu mu slíbit, že zůstanu živým, a zůstanu-li živým, pak věřím, byla-li to na počátku pravá láska, že tato láska zůstane živá, nebo že bude schopna vzkříšení. Opakuji však: základem zde musí být pravá láska, ne iluze nebo rozmar, i když potvrzený smlouvou.*“²⁷⁰

---

²⁶⁵ PECK, S.: *Nevyšlapanou cestou*, 3. vyd. Praha: ARGO, 2008. s. 67

²⁶⁶ EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 12

²⁶⁷ Nejčastěji se mluví o úctě v souvislosti s úctou k rodičům (srv. Dt Ex 20,12; Dt 5,16), ale já ji vnímám jako zcela klíčovou mezi manžely.

²⁶⁸ Ef 5, 33

²⁶⁹ Mt 19, 6; Gn 2, 24

²⁷⁰ EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 17

2.2.1 Péče o partnerský vztah

Partnerství není věcí jednotlivce. Není statické, ale vyvíjí se a proměňuje. Má-li být vztah celoživotní, bude i proces jeho utváření celoživotní. Tím, co ztěžuje budování vztahu, je sama podstata jednotlivců - jejich proměnlivost. To, jak se bude vztah vyvíjet, závisí, kromě vzájemné chápavosti a tolerance, i na znalosti potřeb a priorit toho druhého a oboustranné ochotě je naplňovat, popřípadě společně hledat rozumné kompromisy. Bez vzájemné poctivosti, upřímnosti, pravdivosti a důvěry si vztah vůbec nelze představit.

Žena i muž mají každý své potřeby. Podle psychologů můžeme obecně vyjmenovat pět potřeb typických pro muže a pro ženy.²⁷¹ Muž potřebuje 1) sexuální naplnění, 2) obdiv - potřebuje pocítit úctu a důvěru od ženy, 3) společnost při zábavě - potřebuje, aby mu žena byla partnerem a kamarádem, 4) potřebuje mít vedle sebe příjemnou ženu, atraktivní partnerku, která chce být pro něho krásná, 5) očekává od ženy, že vytvoří příjemný domov, kde nebude bojovat a načerpá v něm sílu. Žena potřebuje, aby 1) ji muž miloval a láskyplně se o ni staral, 2) potřebuje komunikaci - mužovu pozornost, porozumění a prostor pro sdílení, 3) žena očekává od muže otevřenost, čestnost a poctivost, 4) potřebuje, aby muž převzal odpovědnost za finanční zajištění rodiny, a 5) touží po tom, aby byl muž oddaný rodině, aby byl dobrým otcem jejich dětem.²⁷² Je dobré se naučit si o své potřeby říkat a nečekat, že pokud mě partner má rád (a), tak ho (ji) to přece napadne. Je dobré ale také nečekat, až si partner o svoji potřebu řekne, ale zkusit mu vycházet naproti.

Milujeme-li někoho, pak v něj nepřestáváme doufat. Když si žena myslí, že zná svého manžela, už ho nemiluje, protože ho posoudila. A když si muž myslí, že zná svou ženu, když si myslí, že si jí už nemusí všímat a poslouchat ji, když mluví, když už od ní neočekává nic nového a nepředvídaného, když už k ní není pozorný, vynalézavý, pak už ji nemiluje. Když si totiž myslí, že ji zná, právě tehdy ji nezná, protože ji zná jako věc, a ne jako osobu.²⁷³ „*Osobou je ten, kdo má o mnoho víc budoucnosti, než má minulosti.*“²⁷⁴ píše Evely.

²⁷¹ Srov. VYLEŤALOVI, M. a G.: *Naplňování potřeb*. In: Manželská setkání - sborník přednášek, 4. vyd. Brno, 2017. s. 253

²⁷² Srov. VYLEŤALOVI, M. a G.: *Naplňování potřeb*, s. 253

²⁷³ Srov. EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 12

²⁷⁴ EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 11

„To znamená, že to nejlepší, co je v něm, se ještě neprojevílo, jako se ještě neprojevílo to nejlepší z nás. Láska je víra v toho druhého. Víra, naděje - to patří k sobě. V tom druhém je vždy o mnoho víc, než jsme dosud objevili. Někoho milovat znamená navždy v něj doufat, očekávat od něho něco jiného než to, co jsme dodnes objevili.“²⁷⁵

2.2.2 Partnerská intimita

Evely trefně vyzdvihuje partnerství: „To, co děti především potřebují, není skutečnost, že je milujete, ale že vy se milujete!“²⁷⁶ Partnerství je v dnešní době utvářeno na základě vzájemné přitažlivosti s ideálem romantické lásky. K lásce je člověk schopen dojít díky nalezení vlastní identity, která umožní člověku vytvářet intimitu, spojení dvou identit beze strachu ze vzájemného ohrožení. Intimita je tajemstvím, které umožňuje vytvořit blízký, důvěrný a rovnocenný vztah, v němž zažíváme štěstí, aniž bychom ztráceli sebe sama.

„Ve vytvořené intimitě rodičovského páru je sexualita zdrojem značné energie, která usnadňuje nesnadné adaptace na rodičovství. Jeho podstatnou součástí je vyladování partnerství rodičovského páru díky dospělému sexuálnímu chování.“ píše Chvála.²⁷⁷

Říčan vysvětluje intimitu v psychologickém smyslu výstižně:

„1. Tělesná a duševní něha, která není bržděna ani ostychem, ani opatrností a strachem ze závislosti nebo zesměšněním, ani rozumovými důvody, nebo společenskými konvencemi... 2. Sebeotevření, přání dát se poznat ve svých silných i slabých stránkách... 3. Důvěra bez výhrad 4. Vzájemná úcta, respekt. Je třeba respektovat i partnerovu svobodu, to že má svou vlastní životní cestu, o které nelze nikdy s naprostou jistotou říci, že se nerozejde s naší cestou... 5. Pravdivé poznání partnera. Intimita znamená schopnost milovat ho i s jeho chybami... 6. Pravdivé poznání vlastních citů k partnerovi. Ve skutečné intimitě jsme otevřeni k tomu, co právě v daném okamžiku cítíme, přiznáme si i to, že se právě nudíme nebo zlobíme – hořce,

---

²⁷⁵ EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 11

²⁷⁶ EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 15

²⁷⁷ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 71

tvrdě a snad i nenávistně. Víme, že láska není něco, co v sobě můžeme v každém okamžiku bezpečně „nahmatat“! 7. *Společné dílo, záměry a plány, sdílená budoucnost. Radost ze závazku věrnosti, který není vnější, nýbrž vyplývá z povahy žitého vztahu...* 8. *Hravost, tvořivost, smysl pro humor. Nejbližší vztah nemůže být bez přestání smrtelně vážný, snese odlehčení, úlevný nadhled.* 9. *Objevování, úžas, obdiv... Důvodem k úžasu není jen něco výjimečného, vynikajícího – každý člověk je něčím úžasným, a to se právě ve vztahu intimity ukazuje.* 10. *Výlučnost: Intimita mezi mužem a ženou je možná jen ve dvou.*²⁷⁸

Člověk tedy musí nejprve zdárně započít proces hledání vlastní identity, aby mohl dojít k intimitě a nevytvořil jen zdánlivou blízkost křečovitě drženou strachem z osobního prostoru partnera.

Intimita v partnerství je prostorem, kde čerpají muž i žena důvěru a vzájemnou úctu, kde mohou spočinout i najít respekt k své jinakosti a kde mohou najít ochotu vyjednávat příměří a kompromisy tam, kde by hrozil konflikt. Intimní prostor je energetickým centrem páru odkud se bere síla pro celou rodinu. *„Vztah mezi rodiči, totiž to, co je spojilo, když zakládali rodinu, a to, jak se společně s takovým úkolem vyrovnávají, proudí k dětem skrze interakce každého s každým mimovolně jako přirozená výživa.*“²⁷⁹ píše Trapková.

2.2.3 Seberealizace

V dnešní společnosti se dostává člověku nevídané míry osobní svobody. Určenost a vymezení rolí již ztratila význam a osobní svoboda nabízí neomezené možnosti seberealizace.

„Úděl svobodně jednajícího člověka je plný rozporů, které je těžké vypočítat, natož rozuzlit. Uvažme například rozpor sebeutvářejících se identit, které musí být dostatečně pevné, aby byly jako takové uznány, a přitom také dostatečně pružné, aby nebránily svobodě budoucích pohybů v neustále se měnících, tékavých podmínkách. Nebo vratkost lidského partnerství, které dnes zatěžují větší očekávání, než kdy dříve,

---

²⁷⁸ ŘÍČAN, P.: *Cesta životem*, s. 240-241

²⁷⁹ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 85

přítom je institucionalizováno pouze slabě, pokud vůbec, takže přidané břímě hůře snáší.“²⁸⁰

Podle Lipovetského se dnes rodina pokládá za nástroj osobní realizace namísto někdejšího cíle samo o sobě: „*Kult rodiny se oprostil od svých někdejších závazných předpisů ve prospěch intimního naplnění a práv svobodného subjektu.*“²⁸¹

Seberealizace je potřeba každého člověka osobnostně růst a rozvinout svůj potenciál. Je to touha po vědění, estetických zážitcích a potřeba smysluplně uplatnit své schopnosti a dovednosti. Tato potřeba sebenaplňování obvykle přichází až v období středního věku a dokazuje, že člověka neženou kupředu pouze základní pudy a fyziologické potřeby, ale snaha o efektivní využití vlastních schopností a talentu. Jinými slovy je seberealizace touha člověka rozvíjet svůj potenciál a dovednosti stále směrem k růstu, zralosti a pozitivní změně, je základní silou člověka, která ho v životě motivuje k uplatnění všech schopností organismu.

Podle Špoka²⁸² seberealizace velmi úzce souvisí s dobrým poznáním sebe sama, s pochopením vlastní jedinečnosti a uměním rozhodování. Představa o tom, kam chceme směřovat ve svém životě a čeho chceme dosáhnout je velmi důležitá. Seberealizace je nekončící proces, protože vždy je co zlepšovat. U každého člověka tento proces postupuje jinak a záleží na každém, aby si v životě našel svoji osobní cestu a dosáhl vytoužených cílů.

Proč mluvit o seberealizaci v souvislosti s partnerským vztahem? Vztah tvoří dva jedinci, dvě originální lidské bytosti, odlišné podstatou, ale ve vzájemné komplementaritě. A každá z nich má potřebu seberealizace, což klade nárok na vztah. Aby bylo lidem v páru dobře, je třeba vytvořit pro seberealizaci obou osob dostatečný prostor. Rozvoj osobností jednotlivců může přinášet do páru velké vzájemné obohacení. Současně je i výzvou pro každého, aby na sobě pracoval. Je však třeba hledat míru onoho prostoru, aby nedošlo k přílišnému vzdálení se a opomíjení společného vztahu.

---

²⁸⁰ BAUMAN, Z.: *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002. s. 82.

²⁸¹ LIPOVETSKY, G.: *Sounrak povinnosti: bezbolestná etika nových demokratických časů*. Vyd. 2. Praha: Prostor, 2011. s. 217

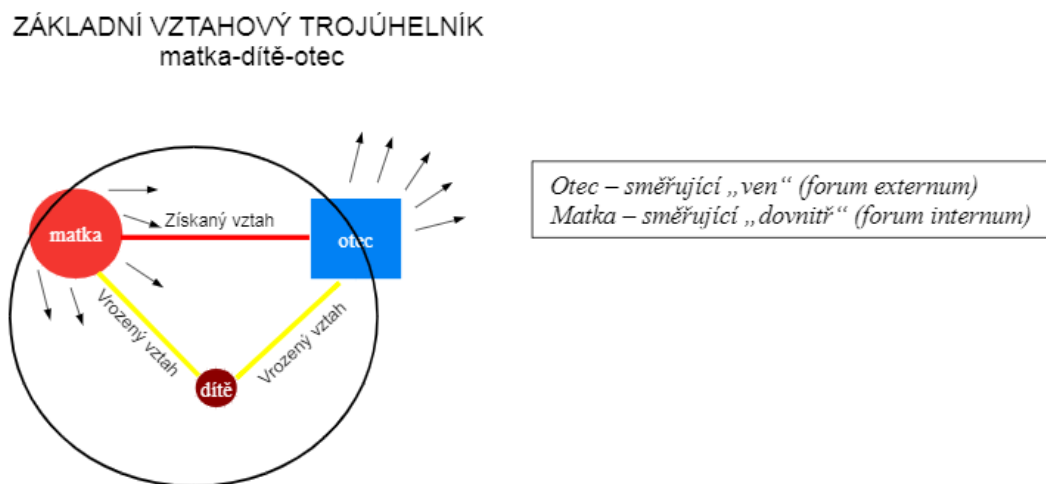
²⁸² Srov. ŠPOK, D.: *Seberealizace – klíčový úkol našich životů*. [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <http://www.daliborspok.cz/clanky/seberealizace-klicovy-ukol-nasich-zivotu/>

2.3 Etika rodičovského vztahu

„Děti nejsou cílem manželství a ještě méně prostředkem k jeho upevnění. Ostatně toto zdůvodnění děti přímo zabíjí: "Zůstaneme spolu kvůli dětem." Děti potřebují, abyste zůstali spolu kvůli své lásce, a ne proto, abyste byli spoutáni. Děti jsou plodem vašeho manželství.“²⁸³

Ve chvíli narození dítěte se z partnerského páru stává rodina, zda jsou sezdaní či nikoli není podstatné. Najednou jsou zde hranice rodiny, které do té doby nemusely být zřetelné, ale vytvoří prostor „uvnitř“ a oddělí ho od prostoru „vně“. Uvnitř hranic doposud byli dva, ale narozením se objevil třetí. Pro pár to je nový začátek, je tu někdo, s kým se oba seznamují (viz obrázek 2). Oba vstupují na neznámé území.

Obr. 2 - Základní vztahový trojúhelník

Zdroj: HORSKÝ, J.: *Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ*²⁸⁴

Navíc antropologové, psychologové i sociologové se shodují, že vztah mezi matkou a dítětem je pro lidskou rodinu ten zásadní. Rodičovský vztah vnímají jako ochranu pro vztah matky a dítěte, který tvoří podstatu lidské rodiny.²⁸⁵ Tento vztah matky a dítěte může svou intenzitou ženu překvapit, a může i výrazně narušit dosavadní rovnováhu v partnerském vztahu. Je to jeden z prvních kritických střetů rodičovství

²⁸³ Srov. EVELY, L.: *Láska a manželství*, s. 17

²⁸⁴ HORSKÝ, J.: *Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ*. [online] 2013. [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://docplayer.cz/110325-Odbor-pro-manzelstvi-a-rodinu-seznameni-s-rodinnou-terapii-autoru-vladislav-chvala-a-ludmila-trapkova.html>

²⁸⁵ Srov. MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*, s. 236

s partnerstvím, kdy je třeba hledat rovnováhu, což může být velmi obtížné pro nezralé partnerství.²⁸⁶

Pro udržení rodu a pro zachování schopnosti rozmnožovat se je nezbytné podporovat životodárnou existenci rozdílu mezi dvěma potencemi a polaritami, mužskou a ženskou, a jejich přiměřené zastoupení a dynamickou vyváženost. V rodině minimálně na třech úrovních: v jednotlivci, muži nebo ženě, v páru jako jednotce, kde dva jedince spojuje partnerský vztah a o totéž jde i v trojúhelníku matka - dítě - otec, který tvoří základní jednotku trojdimenzionálního prostoru rodinných vztahů. Dva předchozí prostory jsou jedno a dvojdimenzionální. Při posuzování významu psychosomatických potíží tedy záleží na tom, ve kterém prostoru vztahů se ve svých úvahách pohybujeme. Zda na úrovni jednotlivců, dvojic, nebo trojic.²⁸⁷ Čas usebrání dovnitř do světa matky je časem zráním nutným pro synchronizaci biologických rytmů všech členů rodiny a nelze jej omezit pod určitou únosnou mez. Stejně i čas, ve kterém je dítěti k dispozici otec, aby jej otužoval pro požadavky vnějšího světa, kde na jeho vnitřní potřeby nebudou brány ohledy, nemůže klesnout pod určitou únosnou mez. Mezi oběma je třeba udržovat poměr, který se mění s věkem dítěte.²⁸⁸

Jak stojí výše, rodičovství je jediným rozhodnutím, které nelze zrušit.

„Vývoj interakčního prostoru mezi partnery směrem k budoucímu rodičovství lze přirovnat svým významem k placentaci. Tak jako je placenta orgánem zprostředkujícím látkovou výměnu mezi mateřským organismem (tedy vnějším prostředím) a plodem, tak je interakční prostředí mezi rodiči zdrojem „sociální výživy“ pro dítě. Rodičovství, stejně jako placenta, vzniká teprve početím dítěte a bez něho nemá smysl.“²⁸⁹

Rodičovství prožívají otec i matka od samého počátku rozdílně, ale tato rozdílnost je v partnerství může velmi sblížovat. Těhotenství a první porod je zásadní a intenzivní událostí v životě ženy, jež zažívá od samého počátku intimní vztah s dítětem. Rodičovské chování se spouští automaticky a je určeno kulturou a jejími

---

²⁸⁶ Srov. ŘÍČAN, P.: *Cesta životem*, s. 263

²⁸⁷ Srov. TRAPKOVÁ, L., V. CHVÁLA: *Rozdíly mezi mužskou a ženskou potenci a příznak v rodině*. [online], 2006 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://www.lirtaps.cz/rozdily-mezi-muzskou-a-zenskou-potenci-a-priznak-v-rodine/>

²⁸⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*. [online], 2004 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://www.lirtaps.cz/cas-uvnitř-a-cas-vně/>

²⁸⁹ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 99

normami. Často a přitom nevědomě použijeme to, co jsme přijali jako vzor, který máme hluboko v sobě, a vnímáme ho jako normu. Tyto vzory ale mohou mít partneři zcela odlišné, což může vyvolat ostré konflikty. V takové situaci je zapotřebí zmobilizovat vzájemnou úctu a respekt.

2.3.1 Dítě v rodině

*„Vychovávat dítě v rodině znamená udržovat a podle věku dítěte zvětšovat jeho sociální prostor, rozsah toho, co se smí s co ještě ne, podobně jako je k těmž geniálně uzpůsobená děloha v těle matky.“*²⁹⁰ Jak bylo zmíněno výše, Chvála a Trapková našli paralely mezi biologickým a psycho-sociálním vývinem a začli užívat slovní spojení „rodina jako sociální děloha“. Oba procesy, ten v biologické děloze i ten druhý sociální v primární rodině, totiž mají nápadně shodné charakteristiky. Lze říci, že proces zrání plodu v těle matky se na vývojově vyšší – psychosociální – úrovni ve svých základních parametrech opakuje.²⁹¹ V obou případech – u fyzické dělohy i v rodinném prostoru – jde o prostor chráněný před předčasnými nároky, kde dochází k postupnému plnění vývojových úkolů. Oba prostory koordinují růst dítěte i dělohy, a proces porodu i proces „sociálního porodu“ – separace - jsou překročením obzoru.

*„Dítě se rodí zevnitř dělohy ven a není tomu naopak. Také po opuštění fyzické dělohy se vyvíjí dál ve stejném směru zevnitř původní rodiny mimo ni, a nemůže tomu být naopak. V chráněném psychosociálním prostoru zraje a učí se, aby tam venku jednou založilo jako dospělý jedinec nový relativně uzavřený prostor, novou rodinu – sociální dělohu pro ochranu a podporu vývoje další generace.“*²⁹² píše Trapková.

Aby byl pohyb zevnitř ven pro dítě bezpečným, potřebuje mít k dispozici dva komplementární principy - mužský a ženský - a to tak, aby je dítě dokázalo rozpoznávat jako dva životodárně rozdílné. To se projevuje jazykem. Ženský jazyk je centripetální, je aktivně-pasivní, akceptující, vcitivý, podporující, vyčkávající, vytvářející prostor a pečuje o síť vztahů. Zatímco mužský jazyk je centrifugální, je aktivní, imponující, necitlivý, vyžadující, vymezující, vymáhající, omezující prostor a vytváří hierarchii.

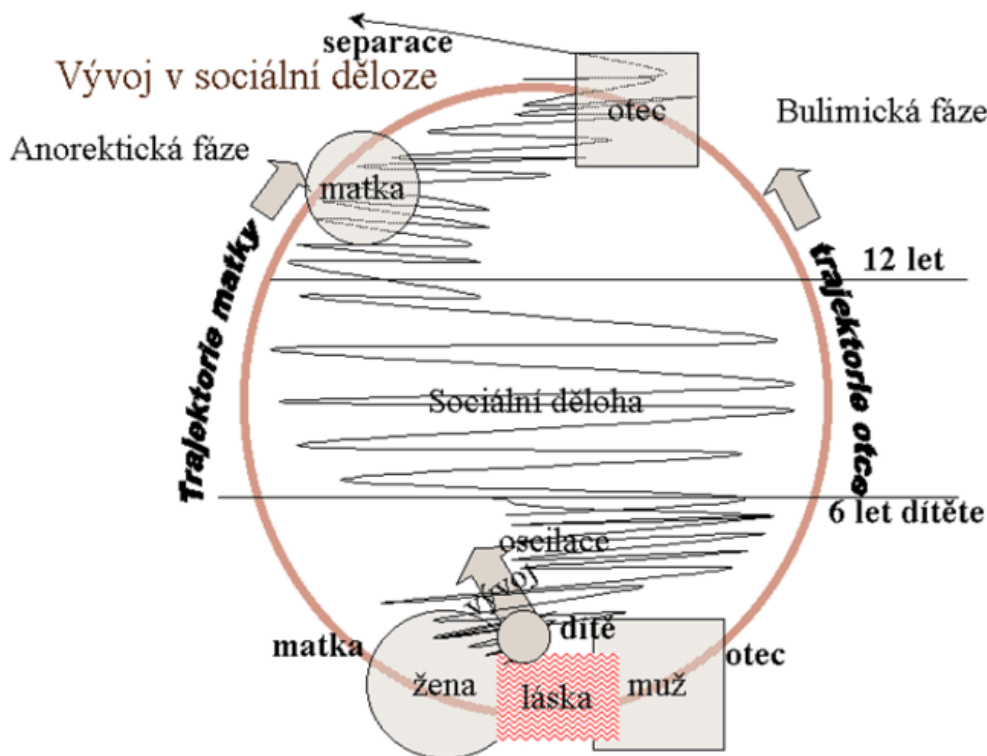
²⁹⁰ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 171

²⁹¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 87

²⁹² TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*.

Napětí mezi mužským a ženským principem umožňuje dítěti růst (viz obrázek 3). Když bychom rozdíl setřeli, ztratila by se dynamizující síla k jakémukoli pohybu. Zpět dovnitř se vracíme, když se potřebujeme nasýtit, posílit pro plnění úkolů venku, pro překonávání dalšího vývojového kroku, a to v biologické, psychologické i sociální úrovni.²⁹³

Obr. 3 - Vývoj v sociální děloze

Zdroj: TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodina jako sociální děloha a kvalitativní výzkum* ²⁹⁴

K tomu, aby dítě mohlo spontánně oscilovat podle svých vývojových potřeb mezi mužským a ženským principem v osobě matky a otce, je zapotřebí mít možnost trávit dostatek času s jedním i druhým rodičem. Poměr času se mění s věkem a pohlavím dítěte. Není výhodné, když jsou z hlediska dítěte špatně rozlišitelní nebo kdykoli zaměnitelní.²⁹⁵ Existují období, kdy dítě kontakty s otcem nijak nevyhledává, nebo je proti němu negativistické, protože více potřebuje náruč matky. Jindy naopak potřebuje pevnou, laskavou a vyžadující blízkost otce, zatímco matku může vcelku

²⁹³ Srov. TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*.

²⁹⁴ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodina jako sociální děloha a kvalitativní výzkum* [online]. 2001 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://www.lirtaps.cz/rodina-jako-socialni-deloha/>

²⁹⁵ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 110

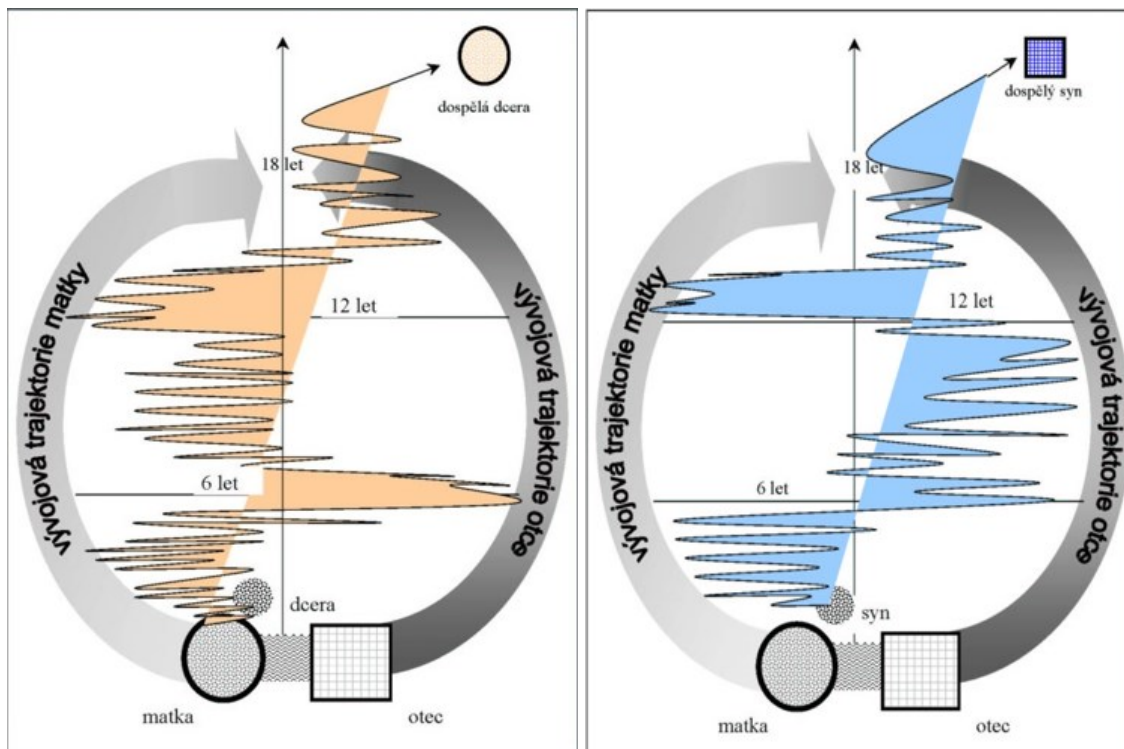

postrádat, či dokonce se raději drží mimo její dosah, protože jej matka irituje. Podstatné je, aby dítě mělo na vybranou podle svých vlastních vnitřních hodin, a ne aby se muselo přizpůsobovat jen potřebám a času rodičů.

„Rodiče jsou porodem, vlastně už rozhodnutím přivést na svět dítě vržení do ohraničeného prostoru odpovědnosti za nezralé dítě, aby jeho vývoj nerušily předčasné podněty. Rozhodují se, co vpustit a co vylučovat, tvoří okolo dítěte hranici „sociální dělohy“, která se funkcí podobá té matčině a postupně se s velkou ohleduplností zvětšuje podle potřeb dítěte.“²⁹⁶

Celoživotní vývoj člověka je vlastně provázen neustálým vytvářením hranic a vymežováním prostorů, které zajišťují vždy na nové úrovni zvýšení pravděpodobnosti nepravděpodobného. (Př. Je-li pro splnění určitého vývojového úkolu nezbytná asistence otce, bude uspořádáván prostor všemi prostředky, biologickými, psychickými i sociálními tak, aby se dítě a otec mohli spolu setkávat.)²⁹⁷, jak ukazuje obrázek 4.

Obr. 4 – Vývojová trajektorie dcery a syna

Zdroj: TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III* ²⁹⁸

²⁹⁶ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*

²⁹⁷ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 90

²⁹⁸ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III*, [online]. 2013

Vývoj dítěte v rodině můžeme rozdělit, podobně jako je tomu u těhotenství, na tři výrazné fáze. Těhotenské trimestry se od sebe liší vývojovými úkoly, které plod plní, energetickými nároky na mateřský organismus i riziky, která v daném období plodu hrozí.²⁹⁹ Psychologické teorie také rozčleňují vývoj dítěte v rodině na tři období, a to po šesti letech.

V biologické děloze dochází v prvních třech měsících k prudkému vývoji buněk, z nichž vzniká placentární systém a zárodek. Probíhá vývoj nejdůležitějších tělesných orgánů a záleží na koordinaci a synchronizaci jejich tvorby a růstu. Dojde – li v tomto období k poškození plodu, mohou být důsledky fatální.³⁰⁰ Narozením dítěte dochází k novému uspořádání vztahů kolem. Dítěti se v sociální děloze vyvíjejí základní „psycho sociální orgány“, zraje nervový systém, dítě prochází rannými psychologickými vývojovými stádii (0-6 let) a postupně plní vývojové úkoly. Celkově se pohybuje spíše v blízkosti matky. Rodina mu nabízí dostatek prostoru a podnětů pro jeho rozvoj.³⁰¹

Ve druhém trimestru těhotenství děloha rychleji zvětšuje svůj objem, výživa plodu je zajištěna placentou a rostoucí plod má přiměřeně velký prostor, dostatečný přísun živin a nerušený klid pro dozrávání tělesných funkcí i rozvoj koordinace pohybů. Dosud ale plod není schopný samostatného života mimo tělo matky.³⁰² Kolem 6. roku vstupuje dítě do druhého období (6-12 let). V tomto období se dítě obvykle přiklání k otci, s nímž zažívá dobrodružství, poznává velký svět a je do něj uváděno i nástupem do školy. Otcovskou funkci dítě potřebuje, aby bylo v pravý čas nejen chráněné, ale i omezené a trénované k samostatnosti mimo rodinu. To se nejlépe děje v koevoluci dítěte se dvěma biologicky odlišnými rodiči, kteří spolu psychosociálně vycházejí.³⁰³

S nástupem do školy dochází u dítěte ke skokovému zvětšení sociálního prostoru, dítě samostatně experimentuje se světem mimo rodinu. Procvičuje základní sociální dovednosti a rozšiřuje jejich paletu v prostředí školy i v mimoškolních aktivitách, trénuje dovednosti tvořit sociální vztahy a učí se jim rozumět, ale ještě

[cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z.: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

²⁹⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 103-104

³⁰⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 104

³⁰¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 104-105

³⁰² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 106

³⁰³ Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Rodina jako organizmus*, s. 223

je chráněné před plnou zodpovědností a jeho závislost na rodičích stále trvá. Toto období je klidné a dalo by se říci asi nejpohodovější.

„Procházel-li předchozí vývoj bez nápadností a sociální placenta poskytovala dostatek výživy přiměřeně vývojovému stupni dítěte, je pravděpodobnost vážných poruch jak na psychické, tak na somatické úrovni malá. Puberta zahájí poslední fázi pobytu dítěte v sociální děloze, stejně jako poslíčky ohlašují porod.“³⁰⁴ píše Trapková.

Během posledního trimestru nitroděložního života se dítě připravuje na opuštění chráněného prostoru dělohy. Přibírá na váze, jeho plicní tkáň dozrává, aby mohla převzít funkci okysličování krve, a v děloze začíná být těsno. Děložní svalovina je dráždivější a reaguje i na malé podněty, tlak plodu na pánev uvolňuje porodní cesty, plod začíná být tísněn a stresován. Uvolňování dítěte z původní rodiny je obdobné. Třetí období (12-18 let) je plné zvratů a náročných období. Celý rodinný systém se nejprve dlouho připravuje na složitou změnu a nakonec bude nezbytný konflikt, aby byla nalezena cesta ven.³⁰⁵

Dítě může mít v pubertě spoustu zájmů mimo domov i školu, ale je v pohybu volně jen zdánlivě, protože si rodiče ještě ponechávají kontrolu nad tím, co, kdy, kde a s kým dítě dělá. Dítě se postupně připravuje na samostatný život mimo rodinu, dochází k vyčerpání prostoru interakcí, roste krize mezi potřebami dítěte a možnostmi rodičů. Dochází k sebeuvědomování a tvorbě vlastní identity dítěte.³⁰⁶ Dítě vnáší do rodiny zkušenosti nabyté mimo rodinu a vyostřují se konflikty, jejichž význam narůstá zvýšenou citlivostí, což připomíná kontrakce fyziologického porodu. *„Izde začíná být těsno, dítěte je najednou všude plno a překáží, tlačí se do niky dospělých, používá jejich předměty, dcera vytahuje tajně matce oblečení ze šatníku, mají-li kluka, otec se vzteká, že nemá nářadí v dílně na svém místě. Nutně na sebe naráží.“³⁰⁷ Na obrázku vývojové trajektorie dcery a syna (obr. 4) je patrné, jak dítě okolo 12 let prochází separační kličkou u matky a je-li dítě mateřsky nasyceno, opět se přiklání k otci, který by je měl vyprovázet již dospělé do světa, protože dospělé dítě i jeho rodina jsou již připraveni na vážnou a nevratnou změnu: separaci.³⁰⁸*

³⁰⁴ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 106

³⁰⁵ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 107

³⁰⁶ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 107

³⁰⁷ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 107

³⁰⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 107

2.3.2 Separace - sociální porod

„Narozením jednoho jediného dítěte se spolu nerozpojitelným poutem nepropojí jen dva rodiče, ale také celé jejich dva rody, jejichž kořeny sahají v mnoha generacích hluboko do minulosti.“³⁰⁹ Proces sociální separace dospívajících dětí v rámci nukleární rodiny je klíčový pro plynulou transgenerační kontinuitu každé rodiny. Kvalita procesu sociální separace může vést jak k udržení a posílení rodu, tak k jeho oslabení, případně zastavení, kdy se už v nové generaci žádný potomek nenarodí.³¹⁰

Porod dítěte je výraznou a nebezpečnou krizí, která ukončuje těhotenství, je prvním velkým konfliktem mezi matkou a dítětem, které se dramaticky snaží dostat z uzavřeného prostoru dělohy ven. Porodní cesty se díky kontrakcím otevřou a nastane doba vypuzovací, v níž se dítě prodírá velmi těsnou cestou porodního kanálu. To se děje fyziologicky spontánně a lékař jen sleduje, v jakém je dítě stavu a kolik sil ještě má matka, připraven zasáhnout v případě potíží. Někdy, výjimečně, nejsou porodní cesty dost prostorné a pak je nutný zákrok zvenčí - císařský řez.³¹¹

V analogii s biologickým porodem došli rodinní terapeuté Chvála a Trapková k přesvědčení, že i u sociálního porodu existuje posloupnost pohybů, které musí dospívající dítě absolvovat, aby se dostalo ven z vnitřního, sociálně uzavřeného prostoru k samostatnému a na rodičích nezávislému životu tak, aby bylo připraveno později založit vlastní rodinu, novou sociální dělohu. Během separačního procesu postupuje dospívající jedinec „porodním kanálem“, pohyb se děje podle zákonitostí určitým způsobem jako při porodu, ale i na této cestě mohou nastat komplikace, způsobující vážnutí pohybu zevnitř ven a vyžadující zásah zvenčí, aby se předešlo závažným důsledkům.³¹²

Sociální porod je obdobím mimořádně citlivým na koordinaci všech tří aktérů matka-dítě-otec. „Velmi záleží na tom, který z rodičů je víc k dispozici, a zda ten druhý umí a může ustoupit do pozadí, aniž by se zcela přerušilo pouto jak s dítětem, tak s druhým rodičem.“³¹³ Obdobně jako u biologického porodu lze při opouštění vnitřního prostoru rodiny rozeznat zřetelné fáze, jak je patrné z následujícího obrázku (obrázek 5), u nichž záleží na pořadí: sblížení dítěte s matkou kolem dvanácti let

³⁰⁹ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 141

³¹⁰ TÓTHOVÁ, J.: *Úvod do transgenerační psychologie rodiny*, s. 101

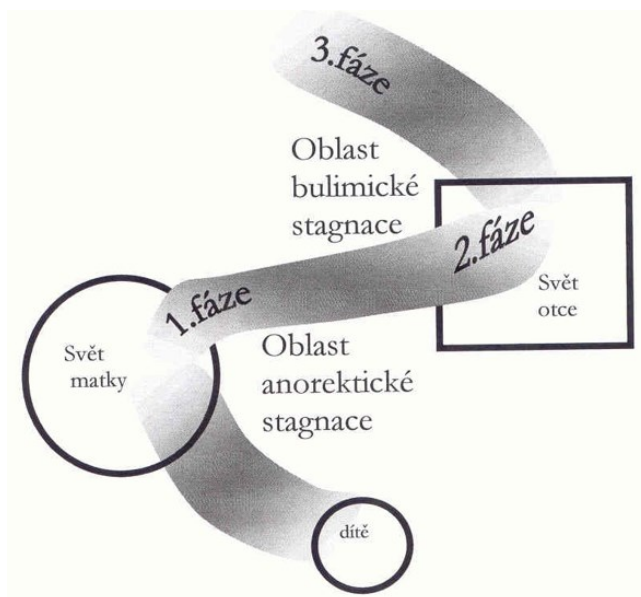
³¹¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 109

³¹² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 110

³¹³ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 111

a separace od ní směrem k otci, sblížení s otcem ve věku přibližně kolem šestnácti let a separace ve vztahu s otcem ven mimo rodinu.³¹⁴ Rodiče by tímto měli dát okusit dospívajícímu dítěti své ženské a mužské partnerství, je to poslední část výbavy na cestu do dospělosti.

Obr. 5 – Cesta sociálního porodu

Zdroj: TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III* ³¹⁵

Poslední úkol pro samotné rodiče připomíná děj uzavírající biologický porod, zavinutí dělohy. Rodiče, tentokrát už bez dítěte, čelí tzv. syndromu opuštěného hnízda, a znovu objevují své partnerství.

Cesta sociálního porodu je stejná pro syna i dceru, ale způsob postupu a kvalita prožitků se během cesty liší pro jejich odlišné předpoklady a zkušenosti, jež vyplývají z jejich pohlaví.

„Jestliže se k matce přibližuje syn, jde o vztah heterosexuální, kdežto vztah dcery s matkou má charakter homosexuální. Při sblížení s otcem je tomu u obou dětí naopak. Je-li dívka na cestě od matky k otci, je vystavena nárokům heterosexuálního vztahu, kdežto syn otce rozpoznává a bojuje s ním ve vztahu homosexuálním. Ve hře jsou mocné síly sexuálního tabu.“³¹⁶

³¹⁴ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 111

³¹⁵ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III*, [online]. 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

³¹⁶ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 112

2.3.3 Úkol matky

Sociální porod začíná ve vztahu s matkou a nastává se začátkem puberty. Dcera i syn se znovu intenzivně přibližují do ženského světa matky, jen na dospěléjší úrovni, v kontextu dosahované sexuální zralosti. Na straně matky také dochází proměně, musí se rozloučit se vším, co jí bylo milé na dítěti.³¹⁷

Matka přijímá dceru a zasvěcuje do ženského světa. V tomto období dostává dívka první menstruaci, z děvčátka se stává žena a psychologicky bude uváděna ve vztahu s matkou do dospělého ženství, které doposud znala jen jako dítě chráněné před jeho nároky. Matka je nejvhodnější milující průvodkyní, jež dceru přijímá jako družku, která s ní a ostatními ženami sdílí osud ženství.³¹⁸ Dcera v tomto období prochází svou vnitřní psychologickou proměnou a přichází do stejné niky v rodině, v níž doposud byla matka svou vlastní paní. Do této chvíle matka v domácnosti pracovala a dítě pomáhalo, nyní už matka v kuchyni nerozhoduje sama, ale obě ženy by se měly obě začít podílet. Nezkušená dcera skoro - žena potřebuje, aby byla respektována matkou jako rovnocenná.³¹⁹ Matčina kuchyň i způsob hospodaření, je pro dceru cvičišťem a dceřiny experimenty jsou pro matku často dost nesnesitelné. Zůstat akceptující je pro matku náročnou zkouškou nepodmíněnosti lásky. A nejedná se jen o kuchyň, ale podobné je to i s oblékáním, s plánováním studia, s hodnocením vztahů s příbuznými a v postojích k mužskému světu, jehož je otec samozřejmě součástí.³²⁰ Dcera si jde k matce pro zasvěcení do ženského světa, do kterého se později po sblížení s otcem vrátí, jako do svého vlastního živlu.

V jednom rodinném prostoru začne být dvěma ženám, dceři i matce, těsno, nutně dojde ke konfliktu. Atmosféra je napjatá, což otec cítí, ale nedokáže ženy pochopit a nezavdělčí se ani jedné. V tuto chvíli potřebují povzbuzení všichni zúčastnění, tzv. stranění všem, a dobré hospodaření se silami, které jsou omezené.³²¹

„Matku pochválíme za to, jak dobře splnila svůj mateřský úkol, když se dcera chová tak zdatně, že si dokonce i proti ní dokáže prosazovat svou vůli. To není pro doposud dětsky poslušnou dceru maličkost, a tak oceníme a podpoříme také ji, aby

³¹⁷ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 112-113

³¹⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 113

³¹⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 113

³²⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 113

³²¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 116

pokračovala v experimentování s tím, co by si od rodičů chtěla vzít na cestu do vlastního života a jaké hodnoty, odlišné od starších generací, bude sdílet se svými vrstevníky. ³²² píše Trapková.

„Konflikt je nejsilnějším podnětem k tomu, aby se matka a dcera od sebe oddělily. Matka si nakonec oddychne, až se dcera jednoho dne zvedne a odejde založit vlastní domácnost, jakkoli je zatím matčin pocit silně ambivalentní, neboť ji dceřin odchod vystaví konfrontaci s vlastním stárnutím. V této fázi psychologicky ošetřujeme především matku, aby k sobě dítě nevázala a nebrzdila další nutný krok směrem k otci. ³²³

Sociální porod syna také začíná kolem dvanácti let návratem do matčiny blízkosti, ale v jiném kontextu.³²⁴ S matkou poznává blíže ženský svět a učí se chápat jeho rozdíly. Pro syna, kterému je teprve dvanáct let, je tento vztah s matkou heterosexuálním vztahem nanečisto, syn se do ženského světa v budoucnu už nevrátí, ale bude se s ním setkávat ve svých partnerkách. Začátek sociálního porodu s sebou nese pro chlapce nečekané změny, důsledkem hormonálních změn se začíná proměňovat jeho tělesné schéma, objevují se nepochopitelné emoční rozlady a pravidly vymezený prostor v rodině přestává stačit.

„Syn začne pronikat do niky dospělých. Naráží na překážky, na něž zatím nestačí a které mu dospělý svět staví do cesty. Zcitlivuje na odmítnutí a neúspěch. Zatímco v zevním předmětném světě a v hierarchii moci mezi chlapci a muži se už docela vyzná, je na čase, aby objevoval také vnitřní svět vztahové potence. Je blahodárné, když se může obrátit k matce, která je jejím hlavním zdrojem v rodině. ³²⁵

Někdy se syn matce stydlivě vyhýbá ze strachu z odmítnutí i pohlčení, ale matku zpravidla hluboce miluje, objevuje, že si s ní může vyprávět dlouho do noci, a je-li matka ochotná naslouchat, dozví se mnohé podrobnosti o synových plánech, starostech, kamarádech i spolužačkách.³²⁶

---

³²² TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 116

³²³ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 116

³²⁴ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 121

³²⁵ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 128

³²⁶ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 129

„Úkolem matky je nechat syna bezpečně nahlédnout do duše ženy tím, že už s ním nemluví jen jako s dítětem a věnuje se mu na nové, dospělejší úrovni. Poodhaluje mu svůj způsob myšlení a prožívání s přirozeným a souhlasným poukazem k tomu, že muži sice nejsou jako ženy, ale právě proto je ona oceňuje a potřebuje. Otec zase ukazuje synovi, jak on zachází se ženami, se svou partnerkou a tak může synovi usnadňovat cestu. Syn je znovu, jako byl kolem šesti let, frustrován tím, že pudové napětí, které v něm matčina tělesnost vzbuzuje, nevede k uspokojení, na sexuální partnerku si musí ještě pár let počkat.“³²⁷

Díky zážitku láskyplného partnerství se zralou ženou v osobě matky syn jednou rozpozná onu touhu po duševní blízkosti ve své budoucí ženě a bude rozvíjet vztahovou potenci. Matka syna na čas hostí v partnerské nice ve prospěch ženy, s níž jednou založí novou rodinu.³²⁸ Jakmile však setrvávání v blízkosti matky dostoupí vrcholu a poskytnutý prostor přestane synovi stačit, je všechno připraveno k tomu, aby se chlapec od matky odpoutal a aby se i matka smířila s tím, že už ho nesmí k sobě emočně vázat.³²⁹

„Matka může být jen do té míry dobrou matkou, do jaké míry jsou naplněné také otcovské funkce.“³³⁰ Pohyb dítěte, syna či dcery, ze světa matky směrem k otci je věci koordináčně náročné souhry všech tří osob, dítěte, matky i otce. Všichni tři mohou ostatním situaci usnadňovat, nebo komplikovat.³³¹

2.3.4 Úkol otce

Otec je podstatným aktérem sociálního porodu, má nezastupitelnou úlohu a často je nositelem největší léčebné potence. Když otec pochopí a přijme svůj úkol v separačním procesu, jeho samého to posílí.

Dcera je na cestě od matky ke sblížení s otcem, což bývá nejčastější kritické místo vývoje rodiny, které je na koordinaci všech třech nejobtížnější a nejcitlivější

---

³²⁷ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 128

³²⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 129

³²⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s.

³³⁰ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 172

³³¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 133

a rodina zde snadno uvízne.³³² I když ještě nedávno dávala dcera přednost matce a otec v jejich ženské intimitě spíš překážel, nyní je to on, kdo může nejsnadněji dopomoci jejich oddělení tím, že se pevně a s láskou ujme obou, každé jiným způsobem.³³³ Dcera od dětství obvykle pocítovala otce ve srovnání s matkou jako náročnějšího, méně empatického, vzdálenějšího, méně srozumitelného a přitom současně záhadně přitažlivého. Může mít z otce dětský strach, aniž to otec tuší. „*Její pohled na něj je zatím sotva odlišitelný od matčina, podobně jako sebeúcta k sobě, jako budoucí ženě, je silně ovlivněná tím, jak se otec chová k její matce, jak o ní smýšlí a jak se vyjadřuje.*“³³⁴ píše Trapková. Dcera nyní potřebuje trávit dost času se svým otcem bez přítomnosti matky, potřebuje s ním mluvit, zažít, že ji má rád nejen podle výkonů, ale bezpodmínečně.³³⁵ Potřebuje zakusit, že ji otec obdivuje také jako ženu, takovou, jaká je, mužskými očima. Potřebuje od otce potvrzení, že je jako žena v pořádku a že mužský svět není jen místem nebezpečné agresivity, ale i mocné ochrany a poskytuje rychlá silová řešení v náročných situacích. Otec také potvrzuje dceřinu čerstvou a nejistou oddělenost od matky, její samostatnou individualitu, když ji neztotožňuje bezduše s matkou v dobrém ani ve zlém.³³⁶

„*Úkolem otce je uvést dceru jako ženu vybavenou ženstvím od matky do mužského světa, aby si tam jednou vybrala a přijala s radostí a realistickým očekáváním prvního sexuálního partnera.*“³³⁷ Pokud je manželský vztah konfliktní, otec si může snadno fatálně splést vztah k dceři se vztahem k její matce, a tohle nedorozumění může zastavit proces na mnoho let.³³⁸ Jindy až dospívající dcera probudí v otci dřímající schopnost vztahové potence, a matka jen těžko nese, jak otec dává dceři něco, po čem sama marně léta prahla.³³⁹ Když se otec věnuje oběma, každé zvlášť a způsobem i pro něj vítaným, významně tím oslabí jejich žárlení, ale je to náročné. Podobně jako při oddělování dítěte od matky i ve vztahu s otcem se množí konflikty, které jsou životodárné, a není dobré je tlumit, protože brání dceři

---

³³² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 117

³³³ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 118

³³⁴ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 118

³³⁵ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 118-119

³³⁶ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 118

³³⁷ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 119

³³⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 119

³³⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 119

zůstat v příjemné otcově blízkosti jako jeho náhradní partnerka. Dcera je otcem nasycena a potřebuje se ze vztahu vyvázat a odejít do světa pro svého partnera.³⁴⁰

Také v případě syna je potřeba, aby se syn a otec naučili spolu trávit čas, aby se mohlo stát, co je třeba. Vhodná je libovolná společná činnost, stavba, práce na zahradě nebo sport atp. Zatímco při sblížení syna s matkou bylo dominantní povídání, jazykem otce je „čin“.³⁴¹ Přijetí otce syn nedostane zadarmo, otec oceňuje výkon, vytrvalost a spolehlivost, „okecávání“ neobstojí. Syn vyzývá otce na souboj skoro ve všem, co spolu dělají. Otce stojí stále větší námahu odolávat synovým výzvám. Překonat zkušeného otce, který je někdy nejen kompetentní, ale dokonce superkompetentní, je někdy nad síly mladého muže.³⁴² Podaří-li se získat laskavou pozornost otce, zažívá s ním syn mužská dobrodružství.

„Uzná-li otec syna, dovolí porušit generační bariéru a je mu poprvé také dospělým mužským partnerem. Takové přijetí syna do dospělého světa patří k velkým zážitkům, a pokud se podaří, obdarovaný odchází do světa bez dluhu. Setkáním padne otcova maska budící v synovi strach, kterým ho otec mohl až doposud ovládat jako dítě. Otcův hněv býval zdrojem bázně, mocného nástroje výchovy, který je v roli otce přirozeně obsažený. Nyní jej mohl syn zahlédnout také jako dospělého člověka se spoustou chyb a pochybností. Nebude třeba ho nadále ani demonizovat, ani nekriticky obdivovat. Takový otec může být dospělému synovi dobrým a spolehlivým partnerem.“³⁴³

Splněním úkolů druhého stadia separace se stává společný prostor syna a otce opět malým.³⁴⁴ Syn se od otce naučil nejen mnoho praktických dovedností, ale především pevnosti a zodpovědnosti za sebe i za druhé, na nichž bude moci celý život stavět. Naučil se ovládat svou chlapeckou citlivost, je si jistější ve vnějším světě a s otcem se méně radí o svých záležitostech. Dokonce se proti němu staví a prosazuje si vlastní, pro otce často nepřijatelné názory, které se někdy ukážou jako lepší. Syn tedy v mnohém otce nejen přerostl, ale dokáže to i unést.³⁴⁵

---

³⁴⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 120

³⁴¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 134

³⁴² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 134

³⁴³ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 136

³⁴⁴ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 136

³⁴⁵ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 136-137

Dospělé děti, kterým se podařilo projít oběma fázemi separace, jsou již nezávislí na vlivu rodičů. K rodinným příběhům zaujímají vlastní nezávislý postoj a nebojí se ho vyjádřit, aniž by museli odmítnout rodiče. Jsou v ideálním případě sebevědomí, jsou heterosexuálně orientovaní, užijí se a jsou schopní přijmout nároky rodičovství a odpovědnost za další generaci.³⁴⁶

2.3.5 Sourozenci – vícečetné těhotenství v sociální děloze

„Každé dítě, a platí to dokonce také o dvojčatech, má totiž ve stejných postavách a v jedné rodině poněkud jiné rodiče než sourozenec. Jestliže rodiče přivedli na svět například tři děti, je matka trojjedinou matkou a pro každé ze svých dětí matkou v jiném věku vývoje vzájemných vztahů.“³⁴⁷

Také otec je pro své děti otcem vícečetným.³⁴⁸ Každé z dětí potřebuje rodiče jenom pro sebe a vyžaduje zacházení, které odpovídá jeho aktuálnímu vývojovému stadiu všemi svými projevy. Ostatní sourozenci potřebují totéž. Musí se tedy dělit o rodičovský prostor, čas a pozornost a v tom spolu nevyhnutelně soupeří, ale o distribuci sil rozhodují rodiče.³⁴⁹ Rozdíl v přístupu rodičů k různě starým dětem je vytvářen především jazykem. Rodiče, každý vlastním způsobem, volně přepínají z jednoduchého slovníku k miminku do dospělejších výměn se starším a zpět, činnosti a požadavky na odpovědnost rozdělují podle věku dětí, často intuitivně a správně.³⁵⁰

V biologické děloze má při vícevaječném těhotenství každý plod svou vlastní placentu a kyslík, výživu si všichni berou z mateřské krve, ale ne od sebe navzájem. V sociální děloze, ať si to rodiče uvědomují nebo ne, slouží rodičovský vztah, podobně jako placenta v děloze matky, každému dítěti nezávisle na ostatních.³⁵¹ Čím lépe rodiče o rozdíly mezi dětmi pečují, tím méně děti mezi sebou bojují.³⁵² Každé dítě dostává po narození v rodině svou vlastní niku, mladší děti užívají jiné předměty i jiná místa v bytě. *„V každé nice se odehrává příběh, který s příběhy sourozenců souvisí jen volně,*

³⁴⁶ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 137

³⁴⁷ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 151

³⁴⁸ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 151

³⁴⁹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 155

³⁵⁰ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 152

³⁵¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 153

³⁵² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 155-156

a děti potřebují, aby byl každý tento jedinečný příběh rodičovskou autoritou jako takový pochopen, přijat, podporován a rozvíjen nezávisle na příbězích sourozenců. ³⁵³

„I v dobře vyladěném a harmonickém celku rodiny musí nutně docházet k přechodné nerovnováze působením všech možných druhů zátěže, která vzniká přirozeně při plnění vývojových úkolů každého člena rodiny zvláště v koevoluci všech se všemi. Zdravý systém se se ztrátami a přetížením průběžně vyrovnává, zraje ke stále větší komplexnosti, ve vhodný čas se rozděluje a diferencuje tak, jak to známe i na buněčné úrovni. ³⁵⁴

---

³⁵³ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 157

³⁵⁴ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, s. 48

3 PŘEDNOSTI A LIMITY ETIKY RODINNÝCH VZTAHŮ

Etika bývá někdy nazývána praktickou filosofií, protože nabízí možnosti, možná lze říci návody, jak se může člověk chovat v dané situaci, aby jeho chování bylo správné. Svobodná jednání člověka se v lidských společnostech vždycky něčím řídí.

„Etika v užším smyslu slova, po každém jednajícím vyžaduje, aby přemýšlel a jednal sám. Aby si lámal hlavu, hledal – a také sám odpovídal za to, co vymyslel a udělal. Ačkoli si velmi zakládáme na své svobodě a nezávislosti, do tohohle se nám přirozeně moc nechce. Proto se houfně vrháme do oblasti morálky a snažíme se život svázat pravidly – příkazy, zákazy, etickými kodexy – a když se pak něco nepovede, můžeme pohodlně rozhodit rukama: co chcete? Já jsem žádná pravidla neporušil. Vzápětí se ovšem ukáže, že čím víc pravidel, tím je také obtížnější něco rozumného udělat, protože život se nedá tak docela naplánovat předem. I ta nejlépe míněná pravidla mohou překážet, když se stane něco nečekaného.“³⁵⁵ píše Sokol.

Huber vnímá etiku jako reflexi toho, co je dobré, na rozdíl od morálky, kterou ztotožňuje s tím, co je správné.³⁵⁶ *„Etika jako reflexe lidského jednání se ovšem užívá jako nadřazený pojem, neboť etická reflexe zahrnuje jak otázky morálních normativů, tak otázky etického hodnocení.“³⁵⁷*

3.1 Roviny jednání

Existují tři roviny, kde se jednající nechává vést či orientovat pokaždé jinými prostředky, píše Sokol.³⁵⁸

1. *Mrav* či obyčej, který jsme se naučili v dětství jako součást naší kultury a socializace, podobně, jako jsme se naučili mateřský jazyk. Zde platí maxima „jednej tak, jako (ti správní) ostatní“.

---

³⁵⁵SOKOL, J.: *Etika a past pravidel* [online]. 2014 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z:

<http://www.jansokol.cz/2014/03/etika-a-past-pravidel/>

³⁵⁶ Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 21

³⁵⁷ HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 21

³⁵⁸ Srov. SOKOL, J.: *Etika a past pravidel*

2. Individuální *morálka*, která mi určitá jednání zakazuje bez ohledu na to, jak jednají ostatní. Lze ji zhruba vyjádřit příkazy a zákazy, které ovšem v každém jednotlivém případě vyžadují konkrétní interpretaci.

3. Ve zbývajícím volném prostoru etiky se už výklad, ani orientace nemůže řídit výslovnými pravidly, nýbrž jen celkovými, „strategickými“, *etickými* principy či gradienty, jako je udržitelný život, lidská rovnost nebo láska k bližnímu.³⁵⁹

Tyto gradienty dovolují rozlišit nejen dobré a špatné, ale lepší a horší. Člověk se totiž neřídí jen minulým, naučeným mravem, ani přítomnou morálkou, ale sleduje kromě toho strategicky ještě cosi, za čím jde a oč se snaží.³⁶⁰ Člověk, jako každá jiná živá bytost, nežije jen pro sebe sama, ale podstatně závisí na své zděděné minulosti a zároveň své dědictví chce a má předat dál. I když za svůj život a své „dědictví“ vděčí svým rodičům, nemá „splácet“ svůj závazek jim, nýbrž spíše svým potomkům nikoli předkům.³⁶¹

„Z mikro-pohledu jednotlivce je „nepodmíněný“ zřejmě proto, že každý z nás vděčí za svoji existenci více či méně podařenému vztahu našich rodičů resp. matky k nám samým. Nešlo přitom zdaleka jen o samotné předání fyziologického života, nýbrž o dlouhodobý vztah, který nás uvedl do života, do světa a do společnosti, včetně zdlouhavého předávání celého „dědictví“ ve výše zmíněném smyslu. Z makro-pohledu lidského života vůbec je to ovšem proto, že právě ve vztahu rodičů a dětí se prakticky uskutečňuje předávání, a tedy i trvání, pokračování „lidsky důstojného života“ jako takového.“³⁶²

Tento vývoj se neodehrává jen na rovině individuální, ale stále více v oblasti společenské a kulturní. Směry vývoje můžeme sice do jisté míry ovlivňovat, nemůžeme je však zastavit, protože jsou živé.

---

³⁵⁹ Srov. SOKOL, J.: *Etika a past pravidel*

³⁶⁰ Srov. SOKOL, J.: *Etika a past pravidel*

³⁶¹ Srov. SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?* [online]. 2014 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2014/03/spolecna-etika-pro-vsechny-lidi/>

³⁶² SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?*

3.2 Etika odpovědnosti

Lipovetsky ostře konstatuje: „*Jedenadvacáté století bude etické, nebo nebude vůbec.*”³⁶³ Podle Lipovetského minula doba etiky povinnosti a rodiny se s novým tisíciletím ocitly ve společenské situaci, která poskytuje nebývalou svobodu a podmínky pro individuální tvořivost. Na odpovědnosti každé z nich bude záležet, jaká pravidla si určí, jakou část kultury minulých generací budou ctít a předávat dětem a jakou nechají zaniknout.³⁶⁴

Došlo k rozpuštění náboženské formy, byl odmítnut ideál odříkání a zlikvidována hodnota oběti. „*Postmoralistní zodpovědnost je povinnost zbavená pojmu oběti.*”³⁶⁵ Je podporována idea okamžitých přání, egoistických vášní, soukromého a hmotného štěstí. Neuznáváme závazek vztahovat se i k něčemu jinému než k sobě samým a nepříjemné povinnosti odsouváme subjektivními právy na vedlejší kolej. Minimální etika, jenž nezná povinnosti ani sankce, staví na bezbolestných normách etického života.

Nejsme svědky všeobecného úpadku hodnot, nýbrž těsného styku dezorganizačního procesu s procesem etické reorganizace. Pro současnou postmoralistní epochu může být řešením odpovědná, realistická, a především aplikovatelná etika, kompromis mezi konzumem a environmentální etikou, technologií a humanismem, svobodou médií a ochranou soukromí. Morálka, která si je vědoma toho, že je třeba vytyčit určité meze a limity.³⁶⁶ Kategorická mravnost je podle Lipovetského příliš vznešená a tudíž neuplatnitelná. Alternativou je inteligentní realistická etika slučující zájem a respekt, přítomnost a budoucnost, zodpovědná inteligence a aplikovaný humanismus, a dokonce aristotelská etika spravedlivého středu.³⁶⁷

3.2.1 Přednosti a limity

„Každý člověk je individuum, nedílná jednota. Každý člověk ale zároveň žije ve vztazích a je na ně odkázán. Být individuální osobou vůbec neznamená být osobou

---

³⁶³ LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 281

³⁶⁴ Srov. LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 283-285

³⁶⁵ LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 282

³⁶⁶ Srov. LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 283

³⁶⁷ Srov. LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti*, s. 289

izolovanou.³⁶⁸ Etika rodinných vztahů patří do oblasti čisté etiky, která se spíše orientuje, k obecnému a těžko dosažitelnému cíli, pokouší se o formulaci „dobrého života“³⁶⁹ či o „hledání toho lepšího a nejlepšího“, což nelze vyjádřit výslovnými pravidly. Většina našich běžných rozhodování i jednání je více či méně „svobodná“, ale ne libovolná, a obvykle se něčím řídí.³⁷⁰

Podle Sokola „etika neznamena omezení svobody, ale ani soustavu pravidel, nýbrž přijetí odpovědnosti, či závazku, který lidskou svobodu ve společnosti teprve umožňuje. Lidský život i lidské kultury jsou smrtelné a mohou trvat jen tak, že se reprodukují, rozmnožují a rozvíjejí. O to se můžeme postarat jen my, kteří jsme právě naživu; je to tedy naše, resp. moje úloha a odpovědnost. Fyzický život, stejně jako jazyk, kultura, náboženství, věda, nebo instituce, nejsou žádné spotřební zboží, určené jen k mému užitku, ale jsou mi pouze svěřeny, a tedy mne k něčemu zavazují. Proto nejsem žádný „pán a majitel světa“, nýbrž jen jeho dočasný správce, a to světa přírodního právě tak jako kulturního a společenského. Kulturní dědictví, které jsme každý přijali, nemá být předmětem nějakého uctívání, nýbrž kritického rozvíjení a svědomité péče. Jako pověřený správce těchto pokladů nemohu nikdy trpět pocitu zbytečnosti, neužitečnosti a nudy, nýbrž mám vždy před sebou tolik úkolů, že s nimi nemohu být hotov. Etika zkrátka vyžaduje otevřít oči pro všechno to, z čeho a čím žijeme, co jsme zdarma dostali a dostáváme.“³⁷¹

Podle Martina Bubera je nejvyšší mravní hodnotou vztah, díky němuž se naše „já“ zrodilo a stále se díky milujícímu „ty“ dotváří, ať už je ten druhý konkrétní člověk nebo Bůh.³⁷² Tento vztah je nesouměrný, nejde o to, je-li opětován. Etika lidského jednání, které je vícezdrojové a dynamické, v současné době nabývá mnohem konkrétnější podoby v hledání rovnováhy. Ponechává věcem možnost, aby se jevily ve své víceznačnosti. Předpokládá, že abstrakce velkých vyprávění se po dosažení svých mezí vrací zpět ke konkrétnímu.

„Postmoderní myšlení bychom také mohli chápat jako pokus o ozdravující dialog mezi rozdílnými racionalitami, mezi rozdílným věděním, odlišným náboženstvím

---

³⁶⁸ Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 27

³⁶⁹ Srov. SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?*

³⁷⁰ Srov. SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?*

³⁷¹ SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?*

³⁷² Srov. BUBER, M.: *Já a Ty*. Praha: Kalich, 2005. s. 60

apod., kterým moderní racionalita není schopná sama porozumět, protože předpokládá, že je již překonala.“³⁷³

Etika rodinných vztahů patří do oblasti sociální etiky, jež je aplikovanou etikou. Řešení problémů aplikované etiky dnes předpokládá kvalitní analýzu, spočívající v objasnění metaetických a fundamentálně etických otázek, a odbornou kompetenci v daném oboru (oblasti interakcí: např. psychologie, sociologie, biologie, práva). Sociální etika je součástí etiky, která se zabývá morálním hodnocením sociálních skutečností, na rozdíl od etiky individuální, která se týká praxe a odpovědnosti jedince.³⁷⁴ Člověk je tvor společenský a jako osobnost je nejen bytostí individuální, ale zároveň i bytostí sociální, která může společné hodnoty uskutečnit jen ve společenství. Nelze tedy očekávat, že se sociální problémy se vyřeší samy od sebe, když jednotlivci budou jednat eticky dobře a správně, ani nemůže být osobní jednání viděno jen jako důsledek daných sociálních poměrů a struktur.³⁷⁵

S životem v rodině máme téměř všichni osobní zkušenost, každý většinou v rodině vyrůstal jako dítě, a mnozí z nás rodinu také založili. Máme tedy prožitou zkušenost „zevnitř“. „Každý člověk má otce a matku, dokonce i tehdy, jestliže vyrůstal jen s jedním z rodičů nebo jako úplný sirotek.“³⁷⁶ Se svou původní rodinou zůstává spjat i ten, kdo nezaložil žádnou vlastní rodinu. Rodinná sounáležitost se projevuje nejen tam, kde lidé žijí ve společné domácnosti, ale blízké vazby se mohou udržet, i když členové rodiny přebývají na různých místech.³⁷⁷ Lze říci, že každý člověk má o rodinných vztazích jakési povědomí, etické předporozumnění, každý jsme ve vztazích účastný. Vztahy jsou živé, jedinečné, originální, proměnlivé a neustále se vyvíjí. Tato jedinečnost a proměnlivost je limitem etiky rodinných vztahů, protože nelze přesně určit, co je správné. Spíše můžeme hledat, co je dobré v dané situaci. To, co je dobré pro mne tady a teď, nemusí být dobré pro někoho jiného. Je možné hledat „nejlepší možné“ v daný okamžik, jistou virtuozitu života, živého vztahu. Originalita vztahů je i předností etiky, protože ponechává člověku dostatek prostoru pro vlastní kreativitu, angažovanost, jelikož nás nespoutává pravidly.

---

³⁷³ NEČASOVÁ, M.: *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno, s. 20 [online]. 2001 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2009/SPP807/um/Necasova_-_skripta.pdf

³⁷⁴ Srov. NEČASOVÁ, M.: *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 20

³⁷⁵ Srov. NEČASOVÁ, M.: *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, s. 20

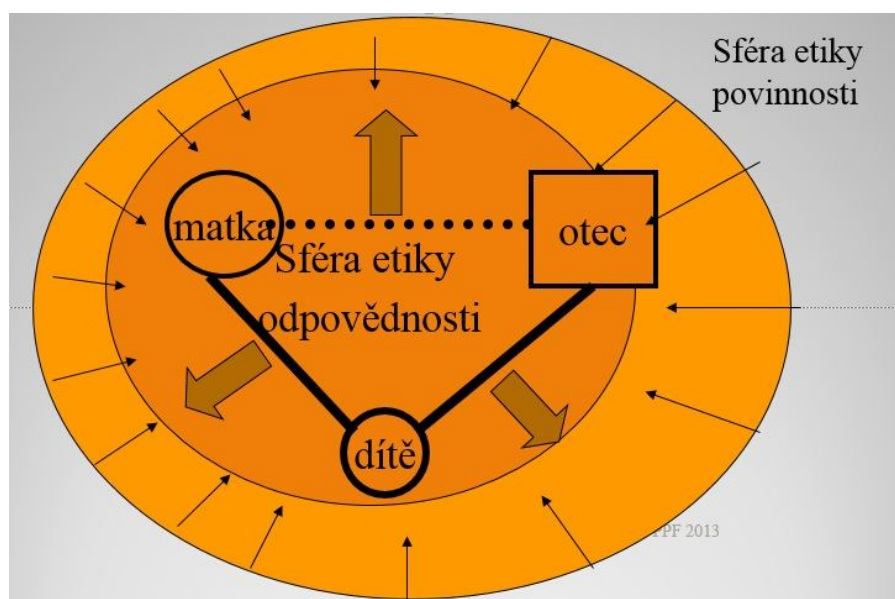
³⁷⁶ HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 28

³⁷⁷ Srov. HUBER, W.: *Etika, základní otázky života*, s. 29

3.2.2 Etika v pojetí Chvály a Trapkové

Oproti minulosti jsou rodinné vztahy mnohem víc zatíženy hledáním a vyjednáváním o etice odpovědnosti. Podle Chvály a Trapkové může být celá vývojová krize etiky vnímána jako boj mezi pohlavími (viz obrázek 6).³⁷⁸

Obr. 6 - Vrozené a získané vztahy v základním trojúhelníku matka-otec- dítě

Zdroj: TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III* ³⁷⁹

Sféra etiky povinnosti totiž byla vždy přísnější k ženám a představovala spíše mužský princip (vně rodiny), zatímco sféra etiky odpovědnosti se tvoří během zrání zevnitř rodiny, představuje více ženský princip a přináší s sebou mnoho etických dilemat.³⁸⁰ (Např. Je odpovědnější zůstat nebo opustit partnera, se kterým máme děti, když je partnerství nenapravitelně zničeno? Je odpovědnější založit po případném rozvodu novou rodinu nebo zůstat sám/a? Je odpovědnější v rodině s dvojími dětmi (vlastními a nevlastními), dávat přednost vlastním, nebo vychovávat tak, aby dvojí rodiče (vlastní a nevlastní) rozdělovali své investice „spravedlivě“? Mají vrozené vztahy přednost? Co se stane, pokud jeden z partnerů vyznává etiku povinnosti a druhý etiku

³⁷⁸ Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Etická dilemata a souvislosti*. Přednáška PPF Praha, 2013

³⁷⁹ TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch III*, [online] 2013. [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

³⁸⁰ Srov. CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L.: *Etická dilemata a souvislosti*. Přednáška PPF Praha, 2013

odpovědnosti?) Rozsah této práce bohužel neumožňuje zahrnout odpovědi na tyto otázky.

Mladí rodiče často žijí v úzkostné nejistotě, zda jsou dost dobrými rodiči, protože staré vzory neplatí a nové pokusy jsou zpochybňovány třeba tím, že se jejich dětem nedaří.³⁸¹ Obraz sociální dělohy vznikl skládáním obrazů vývoje člověka z pozorování stovek rodin, jako by byly přes sebe skládány na průhledných fóliích.³⁸² Vznikl obecný tvar vývojové trajektorie, která v jednotlivých případech vlastně neexistuje, a v životě ji nenalezneme. Žádná odborná doporučení, ani návody nenahradí živý láskyplný vztah, kde tzv. chyby rodičů patří k hledání společného sdílení života, jde o pokusy a omyly, které nejsou dobré, ani špatné samy o sobě, nezvažujeme-li jejich významy v kontextu celé rodiny.³⁸³

Model sociální dělohy je jako orientační mapa cesty životem. Znalost této metafory pomáhá rodičům zorientovat se v procesu socializace i v jednotlivých vztazích. Názorně rozkrývá děje a potřeby jednotlivých členů rodiny, napomáhá rozumět vzniklým situacím, umožňuje dopředu očekávat a disponovat se k plnění vývojových úkolů, aby mohl být každý nasycen. Přirovnání o sociální děloze přibližuje a pomáhá chápat, co se děje i v ostatních vztazích. Často totiž pohyb dítěte mezi rodiči může vyvolávat konflikty v rodičovském páru. Srovnání partnerského vztahu s placentou³⁸⁴ zároveň připomíná, že není dobré zapomínat při plnění rodičovství na pěstování partnerského vztahu, aby si rodiče mohli být navzájem oporou a mohli od sebe navzájem čerpat.

Model rodiny jako sociální dělohy bývá kritizován, co by příliš normativní. V poslední době se upozorňuje na potřebné uspořádání kolem dítěte³⁸⁵ a je známo, že některé podmínky jsou pro růst a zrání dítěte užitečnější než jiné, což dokazuje výzkum v oblasti prvotní vazby (attachment theory), který prokazuje nezbytnost stabilního – a tedy normativního – uspořádání vztahů kolem dítěte. Mluví-li Chvála a Trapková o předpokladech pro zdravý vývoj, chápou pojem „normativně“, protože obecná norma existuje.³⁸⁶ Jejich „výzkum praxí“ je v době převažujícího

---

³⁸¹ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 152

³⁸² Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 152

³⁸³ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 152

³⁸⁴ Srov. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, s. 95, 108

³⁸⁵ Např. v MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020

³⁸⁶ Srov. CHVÁLA V., TRAPKOVÁ L.: *Indications for family therapy in psychosomatic*. In: *Psychosom*, 2012 (3). s. 146-164

požadavku praxe založené na důkazech snadno napadnutelný, vzbuzuje otázky a žádá si ověření, které již probíhá.

ZÁVĚR

Rodina je zásadní pro existenci celé společnosti a zasluhuje úctu. Je však zranitelná. Rozpad rodiny, snižování porodnosti i ubývání schopností rodičovského chování zvyšuje senzitivitu dalších generací vůči stresu a snižuje míru rodinné odolnosti. Podpora rodičovství, dostatečný prostor pro mateřskou péči, oceňování otcovského významu pro stabilitu rodiny, respektování rozdílů mezi mateřskými a otcovskými kompetencemi, jejichž vyvažování se spontánně mění podle vývojových období dítěte, to vše zvyšuje šanci na vytváření bezpečných citových vazeb dítěte s hlubokými kořeny.

Tato práce je pouze teoretická, upozorňuje na šíři a hloubku problematiky rodinných vztahů a jejich etiky. Poukazuje na důležitost pěstování partnerského vztahu pro blaho celé rodiny, jež je výživou pro děti a posilou pro rodičovství, které je vznešeným náročným úkolem a k jehož naplnění vede nelehká cesta.

Cílem diplomové práce s názvem "Etika rodinných vztahů" bylo zkoumat funkci rodiny na pozadí současných rodinných těžkostí. První kapitola se zabývá historickou proměnou rodiny ve společnosti, zkoumá pohled církve na rodinu a mapuje rodinné vztahy. Odlišením vztahů vrozených a získaných vystoupila do popředí křehkost partnerství, nezrušitelnost rodičovství i potřeby dětí v rodině. Stěžejní druhá kapitola o etice rodinných vztahů nabízí hledání „toho lepšího“ pro partnerství i rodičovství, mluví o dialogičnosti života všech zúčastněných a studuje jednotlivé vztahy z hlediska důležitosti pro každého člena rodiny.

Metafora „rodiny jako sociální dělohy“ předních českých rodinných terapeutů, se ukázala být efektivní svojí názorností, tvoří univerzální a nadčasový model, jež je dobře srozumitelný a výstižný. Pomáhá lépe pochopit směry a intenzity sil, které v rodině působí, ozřejmuje potřeby jednotlivých aktérů a usnadňuje orientaci v dobrodružné cestě rodinného života. Vizualizuje oscilaci dítěte uprostřed rodičovského páru, s přihlédnutím k jeho potřebám během růstu, vykresluje proces separace – sociálního porodu, a zviditelňuje úkoly matky i otce v tomto procesu, které jsou v práci rozebírány z hlediska odlišných potřeb dcery i syna. Zmíněny jsou i sourozenecké vazby v rodině. Třetí kapitola kategorizuje roviny lidského jednání, zamýšlí se nad etikou odpovědnosti, pokouší se formulovat přednosti a limity rodinné etiky a nastiňuje etiku rodinných vztahů v pojetí Chvály a Trapkové.

Pro mne osobně byla práce přínosem v hlubším porozumění historického kontextu, problematiky rodinných vztahů obecně i v osvětlení mé konkrétní životní situace. Aplikací modelu „sociální dělohy“ na svůj život jsem si uvědomila dosah své původní rodiny. Na základě své životní zkušenosti s partnerstvím a rodičovstvím jsem pro sebe zmapovala vlastní rodinné vazby a osvětlila si potřeby svých dětí. Jsem matkou početné rodiny a tak cenné pro mne bylo nahlédnout důležitost samostatné „niky“ každého dítěte. Ozřejmila se mi fáze procesu, v němž stojím s každým dítětem zvlášť, a díky tomu se mi vyjasnily mé současné mateřské úkoly. Také jsem si znovu uvědomila, jak potřebuji věnovat čas a úsilí budování partnerství, které často ustupuje mému rodičovství.

Mohlo by se zdát, že práce straní manželství a rodině, že nezohledňuje jiné varianty soužití, časté v dnešní společnosti, že snižuje hodnotu života mimo rodinu, ale tak to nebylo zamýšleno. Popisovaný ideál rodinných vztahů v modelu sociální dělohy je jakýmsi ideálem, orientačním ukazatelem, vyzorovanou zákonitostí. Jsem si vědoma, že někdy mohou nastat situace, které jsme si nepřáli, a které se zdají být předloženému modelu vzdálené i přes veškeré věnované úsilí. Vždy je třeba hledat cestu nejlepšího řešení v dané situaci pro všechny zúčastněné. Což někdy může být ideálu vzdálené, přesto však dostačující a dobré. A mohlo by to být rozšířeno v samostatné práci.

Seznam použitých zkratek

AL	Amoris laetitia
CC	Castii connubii
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČSU	Český statistický úřad
EG	Evangelii gaudium
FC	Familiaris consortio
GS	Gaudium et spes
KKC	Katechismus katolické církve
KSNC	Kompendium sociální nauky církve
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

Seznam obrázků

Obr. 1 - *Vymezení rolí v rodině* - HORSKÝ, J.: Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://docplayer.cz/110325-Odbor-pro-manzelstvi-a-rodinu-seznameni-s-rodinnou-terapii-autoru-vladislav-chvala-a-ludmila-trapkova.html>

Obr. 2 - *Základní vztahový trojúhelník* - HORSKÝ, J.: Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ. [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://docplayer.cz/110325-Odbor-pro-manzelstvi-a-rodinu-seznameni-s-rodinnou-terapii-autoru-vladislav-chvala-a-ludmila-trapkova.html>

Obr. 3 - *Vývoj v sociální děloze* - TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: Rodina jako sociální děloha a kvalitativní výzkum [online]. 2001 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://www.lirtaps.cz/rodina-jako-socialni-deloha/>

Obr. 4 - *Vývojová trajektorie dcery a syna* - TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: Rodinná terapie psychosomatických poruch III, [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

Obr. 5 - *Cesta sociálního porodu* - TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: Rodinná terapie psychosomatických poruch III, [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

Obr. 6 - *Vrozené a získané vztahy v základním trojúhelníku matka-otec- dítě* - TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: Rodinná terapie psychosomatických poruch III, [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://slideplayer.cz/slide/3121678/>

POUŽITÉ ZDROJE

Církevní dokumenty:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. Vyd. 4. přepracované. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-719-2438-5.

FRANTIŠEK: *Amoris laetitia: Radost z lásky: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině.* Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

FRANTIŠEK: *Evangelii Gaudium, Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě.* Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0

JAN PAVEL II.: *Familiaris consortio: apoštolská exhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981.* Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-711-3067-2.

Katechismus katolické církve. Vyd. 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY: *Donum vitae: O respektování počínajícího lidského života a o důstojnosti plození. Odpovědi na některé aktuální otázky.* 1. vyd. Brno: Hippokrates 2007. ISBN 978-80-903949-0-2.

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST: *Kompendium sociální nauky církve.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-014-1.

Literatura:

BAUMAN, Z.: *Tekutá láska: O křehkosti lidských pout.* Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2270-7.

BAUMAN, Z.: *Tekutá modernita.* Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0966-1

BUBER, M.: *Já a Ty.* Praha: Kalich, 2005. ISBN 80-7017-020-4.

ČERVENKOVÁ, D.: *Etika mezikulturního a mezináboženského dialogu.* Praha: Karolinum, 2018. ISBN: 978-80-246-3911-6.

DEPAULO, B.: *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized and Ignored and Still Live Happily Ever After.* New York: St. Martin's Griffin, 2006. ISBN 0-312-34082-6.

DOBSON, J.: *Rodičovství chce odvahu,* Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-45-7.

- EVELY, L.: *Láska a manželství. Promluvy*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 2000. ISBN 80-902400-4-6.
- FORTE, B.: *Barvy lásky: Manželství a krása Boží*. Praha: Paulínky, 2013. ISBN:978-80-7450-083-1.
- FREEDMAN, D. N.: *The Anchor Yale Bible Dictionary, D-G: Volume 2*. Yale University Press, 1992. ISBN: 978-0300140026
- GIDDENS, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-124-4.
- GIDDENS, A.: *Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0175-5.
- HAVLÍK, R., KOŤA, J.: *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.
- HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-247-4674-6.
- HUBER, W.: *Etika: Základní otázky života*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-642-0.
- JANDOUREK, J.: *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0
- CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ L.: *Rodinná terapie a teorie jin-jangu: Příspěvek k psychosomatice*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-391-8.
- KRATOCHVÍL, S.: *Manželská a párová terapie*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-646-9.
- LIPOVETSKY, G.: *Soumrak povinnosti. Bezbolestná etika nových demokratických časů*. Praha: Prostor, 2011. ISBN 978-80-7260-237-7.
- MÁCHOVÁ, J. *Duševní hygiena rodinného života*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1974
- MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1998. ISBN 8086429199
- MLČOCH, L.: *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2014, ISBN 978-80-246-2323-8.
- MOŽNÝ, I.: *Česká společnost*. Praha: Portál. 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina*, Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, I.: *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

- MOŽNÝ, I.: *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3
- NOVOTNÝ, A.: *Biblický Slovník*. Vyd. 3. Praha: Kalich – Česká biblická společnost, 1992. ISBN 80-900881-1-2.
- PECK, S.: *Nevyšlapanou cestou*, 3. vyd. Praha: ARGO, 2008. ISBN 80-7203-036-1.
- PETRUSEK, M. a kolektiv: *Velký sociologický slovník*. 1996. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-311-3.
- PONĚŠICKÝ, J.: *Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. Vyd. 4. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-546-6.
- PROCHÁZKA, M.: *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80247-3470-5. 2012.
- ROZSYPALOVÁ, M., MELLANOVÁ, A. a ČECHOVÁ, V.: *Psychologie a pedagogika I: pro střední zdravotnické školy*. Vyd. 1. Praha: Informatorium, 2003. ISBN 80-7333-014-8
- RYŠKOVÁ, M.: *Doba Ježíše Nazaretského*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-3532-3.
- ŘÍČAN, P.: *Cesta životem*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- TÓTHOVÁ, J.: *Úvod do transgenerační psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-856-2
- TRAPKOVÁ L., CHVÁLA, V.: *Rodinná terapie psychosomatických poruch: Rodina jako sociální děloha*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-889-9.
- VALENTA, M., MULER, O.: *Občanská nauka pro střední odborné školy 2*. Praha: SPN, 2010. ISBN 80-7235-179-6.

Sborníky:

- CICHÁK, D. a H. HEINDORFEROVÁ: *Vztahy vrozené a získané v terapii rodiny*. In: Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství – synergie a konkurence. UP Olomouc, 2016.
- CÍLEK, V., AČ, A. a kol.: *Věk nerovnováhy: klimatická změna, bezpečnost a cesty k národní resilienci*. Praha: Academia, 2019, ISBN 978-80-200-2930-0
- KNOP, J., ZEMANOVÁ M.: *Partnerský vztah a jeho terapie*. In Sborník příspěvků z XII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Současné podoby partnerského a rodinného soužití. UP Olomouc, 2014
- SKARUPSKÁ H.: *Manželství a jeho proměny z hlediska kulturní a sociální antropologie*. In 1. olomoucké dny antropologie a biologie, sborník z mezinárodní vědecké konference. Olomouc: VUP, 2007

VYLEŤALOVI, M. a G.: *Naplňování potřeb*. In: Manželská setkání - sborník přednášek, 4. vyd. Brno, 2017.

Internetové zdroje

BØYUM, S., GAMLUND, E.: *Family Ethics*. In: Etikk I Praksis - Nordic Journal of Applied Ethics, 11(1), 1 - 4. [online]. [cit. 2021.03.17]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5324/eip.v11i1.2259>

HORSKÝ, J.: *Seznámení s rodinnou terapií autorů: Vladislav CHVÁLA a Ludmila TRAPKOVÁ*. [online], 2013 [cit. 21. 04. 2021]. Dostupný z: <https://docplayer.cz/110325-Odbor-pro-manzelstvi-a-rodinu-seznameni-s-rodinnou-terapii-autoru-vladislav-chvala-a-ludmila-trapkova.html>

CHVÁLA, V.: *Časová osa – nový pohled na psychosociální souvislosti*. In: Kontext, XI, č. 2, 1995, s. 26-31. [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: <https://www.sktlib.cz/?p=324>

CHVÁLA, V.: *Rodina se mění. Ne všechny varianty jsou pro děti stejně užitečné*. In: Praha: Česká pozice. Příloha LN. 21. 12. 2018 [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: https://www.sktlib.cz/?page_id=999

CHVÁLA V., TRAPKOVÁ L.: *Indications for family therapy in psychosomatic*. In: Psychosom, 2012 (3) [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: <https://www.lirtaps.cz/family-as-social-uterus/>

CHVÁLA, V., L. TRAPKOVÁ: *Rodina jako ‚sociální děloha‘ a kvalitativní výzkum*. In: Kontext, XI, č. 4, 1995. [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: <https://www.sktlib.cz/?p=327>

MLČOCH, L.: *Rodina jako prioritá: sociálně soudržná, ekonomicky konkurenceschopná*. Předsednická konference „Rodičovská péče o děti a politika zaměstnanosti: Kolize nebo komplementarita?“, Praha 5. - 6. února 2009. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/6608/7_Lubomir_Mlcoch_CZ.pdf

MLÉČKA, O.: *František: Rodina je motorem světa a dějin*. 2013. [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/131025-frantisek-rodina-je-motorem-sveta-a-dejin>

MPSV: *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*, 2016. [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

MPSV: *Národní zpráva o rodině*. 2004. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/833915/040804a.pdf/e6ba30f4-b0f5-ea79-42bf-d3ef9ea85611>

MPSV: *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372765/koncepce_rodina.pdf/e94cc331-74ad-b2cb-28fc-0b245438e95b

MPSV: *Národní koncepce rodinné politiky*. 2017. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Koncepce_rodinne_politiky.pdf/5d1efd93-3932-e2df-2da3-da30d5fa8253

MPSV: *Zpráva o rodině*. 2017. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/578124/Zprava_o_rodine.pdf/7e790f82-3a57-f621-09b5-80e52aa59c31

MPSV: *Zpráva o rodině*. 2020. [online]. [cit. 2020-09-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

NEČASOVÁ, M.: *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno, 2001. s. 20 [online]. [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2009/SPP807/um/Necasova_-_skripta.pdf

PIUS XI. *Casti Connubii: O křesťanském manželství*. Olomouc: Velehrad, 1946. [online]. [cit. 2020-09-06]. Dostupné na <http://www.kebrle.cz/>

SOKOL, J.: *Etika a past pravidel* [online]. 2014 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2014/03/etika-a-past-pravidel/>

SOKOL, J.: *Společná etika pro všechny lidi?* [online]. 2014 [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2014/03/spolecna-etika-pro-vsechny-lidi/>

SWIDLER, L.: *Desatero dialogu*. [online] Getsemany 019 - červen 1992. [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/book/export/html/1428>

ŠPOK, D.: *Seberealizace – klíčový úkol našich životů*. [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <http://www.daliborspok.cz/clanky/seberealizace-klicovy-ukol-nasich-zivotu/>

ŠRAJER, J.: *Křesťanská etika versus manželství a rodina v sekularizované společnosti: konfrontace nebo dialog?* In: *Studia Theologica*, Olomouc, 2017. č. 1. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2017/01/09.pdf>

ŠRAJER, J.: *Nové pojetí manželství*. In: *Teologické texty*, Praha, 2003. č. 1. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://www.manzelstvi.cz/files/files/Vyznam_plodnosti_v_NZ.pdf

ŠRAJER, J.: *Plodnost v starozákonním manželství*. In: *Teologické texty*, Praha, 2001. č. 5. s. 184. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <https://www.manzelstvi.cz/files/files/Plodnost-v-kontextu-SZ.pdf>

- ŠRAJER, J.: *Význam plodnosti v manželství Nového zákona*. In: Studia Theologica, Olomouc, 2002. č. 3. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2002/03/05.pdf>
- TRAPKOVÁ, L.: *Čas uvnitř a čas vně*. [online] 2004 (Symposium rodinné terapie Čas pro rodinu, 2. - 3. 4. 04) v Praze a Liberci. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://www.lirtaps.cz/cas-uvnitř-a-cas-vně/>
- TRAPKOVÁ, L.: *Rodina není mýtus*. In: Praha: Česká pozice. Civilizace. 24. 12. 2018 [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/rodina-neni-mytus.A181220_142640_pozice-tema_lube
- TRAPKOVÁ, L.: *Mýtus o ideální rodině*. In: Praha: Česká pozice. Příloha LN. 21. 12. 2018 [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://www.sktlib.cz/?page_id=1002
- TRAPKOVÁ, L.: *Rozpad rodiny nelze ničím omluvit*. In: Praha: Česká pozice. Příloha LN. 29. 6. 2019 [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20190629/281749860897637>
- TRAPKOVÁ, L.: *Staré rodinné struktury se rozpadají. Nové se teprve hledají*. In: Praha: Česká pozice. Civilizace. 5. 7. 2019 [online]. [cit. 2020-09-08]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/stare-rodinne-struktury-se-rozpadaji-nove-se-teprve-hledaji.A190628_163549_pozice-tema_lube
- TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V.: *Rodina jako organizmus*. In: CÍLEK, V., AČ, A. a kol.: *Věk nerovnováhy*. Praha: Academia, 2019, ISBN 978-80-200-2930-0, kpt. 11- L. [online]. [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: <https://www.sktlib.cz/?p=1070#more-1070>
- Český statistický úřad. (2018a). *Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost*. [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/1300691803.pdf/104cb875-5ab9-49b8-a048-d9e3a0d83684?version=1.4>
- The Human Fertilisation and Embryology (Mitochondrial Donation) Regulations 2015*. [online] 2015 [cit. 2021-05-01]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2015/572/contents/made>
- Usnesení č.DE01/48 Valného shromáždění OSN: *Všeobecná deklarace lidských práv*. 1948, čl. 16(3). [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <http://specp.prf.cuni.cz/dokument/de01-48.htm>
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník*. 2014, část druhá, s. 138 – 195. [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
- Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.* [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. In: Sbírka zákonů. 2006. [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

Diplomová práce:

SVOBODA, M.: *Fenomén singles.* Zlín, 2015. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc. [online]. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/32332/svoboda_2015_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Dokumentární film:

POČTOVÁ, J.: *Nerodič.* Česká televize, dokumentární film [online] 2017 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://dokumenty.tv/nerodic-dokument/>